

Översvämningsskador - drivkrafter, utmaningar och möjligheter för ett utökat skadeförebyggande arbete

- en fallstudie på Länsförsäkringar Skåne,
Eslövs kommun, Lunds kommun, Lomma kommun
och Staffanstorps kommun

Jakob Sahlén

2011

Miljövetenskap

Examensarbete för masterexamen 30 hp
Lunds universitet

Examensarbete master i Strategiskt miljöarbete,
Lunds universitet, VT-11

Översvämningsskador – drivkrafter, utmaningar och möjligheter för ett utökat skadeförebyggande arbete

En fallstudie på Länsförsäkringar Skåne, Eslövs kommun, Lunds kommun, Lomma kommun och
Staffanstorps kommun

Författare: Jakob Sahlén

Handledare: Beatrice Kogg, Internationella Miljöinstitutet &
Christina Nylin, Länsförsäkringar Skåne

Abstract

In the past five years, many Scanian cities have been hit hard by flood damages, especially in conurbation areas. A changed Scanian climate with increased annual rainfall and more downfalls during summer months, is expected to worsen the outcome of flood damages. Therefore, there is a great need for damage prevention activities and climate adaptation work with particular interest for insurance companies and water and sewage (WS) providers, to whom the consequences of a changed Scanian climate represents an economic threat. By studying Länsförsäkringar Skåne and selected WS providers in Scania, this study illustrates common driving forces, challenges and opportunities for cooperation in climate change adaptation and mitigation activities related to flood damages on private property.

Insurance companies and WS providers both have interest in damage prevention and climate adaptation against flood damages. Flood damages also affect their common stakeholder, namely their customers. However, currently a great part of the communication between the two sector players occur when conflicting economic goals and responsibility for the damage incurred, is the essence of the communication. A major challenge is therefore to highlight common interests and incentives in order to find new ways and opportunities to expand the damage prevention activities. Results of my study show that there are prospects for cooperation between insurance companies and the WS providers with the aim of influencing the outcome of flood damages.

Sammanfattning

De senaste fem åren har många skånska städer drabbats hårt av översvämningsskador, speciellt i tätortsbebyggelse. Ett förändrat skånskt klimat med ökad årlig nederbörd och fler skyfall under sommarmånaderna, förväntas dessutom förvärra utfallet av översvämningsskador. Behovet av skadeförebyggande verksamhet och klimatanpassning är därför stort och av särskilt intresse för försäkringsbolag och VA-försörjare eftersom konsekvenserna av ett förändrat klimat utgör ett ekonomiskt hot för dem. Genom att studera Länsförsäkringar Skåne och utvalda VA-försörjare, belyser denna studie gemensamma drivkrafter, utmaningar och möjligheter för ett samarbete i klimatanpassning och skadeförebyggande verksamhet med avseende på översvämningsskador för privata fastighetsägare.

Både försäkringsbolag och VA-försörjare har intresset av att skadeförebygga respektive klimatanpassa mot översvämningsskador, vilka dessutom drabbar deras gemensamma intressenter, nämligen försäkringskunder tillika VA-abonnenter. Idag sker dock en stor del av kommunikationen mellan försäkringsbolag och VA-försörjare i samband med regresstalan, då motstridiga ekonomiska mål och ansvar för uppkommen skada är det centrala. En stor utmaning är därför att lyfta fram gemensamma intressen och drivkrafter för att hitta nya vägar att utöka den skadeförebyggande verksamheten mot färre översvämningsskador. Resultaten av min studie visar att det finns förutsättningar för ett samarbete mellan försäkringsbolag och VA-försörjare med syfte att påverka utfallet av översvämningsskador.

1. Inledning.....	5
1.1. Bakgrund.....	5
1.2. Problemdiskussion	6
1.3. Syfte	7
1.4. Forskningsfrågor	7
1.5. Val av studieområde	8
1.6. Avgränsningar.....	9
2. Metod.....	10
2.1. Val av forskningsansats	10
2.2. Val av metodansats	11
2.3. Fallstudie.....	11
2.3.1. Val av fallföretag och fokusområde.....	11
2.4. Datainsamling.....	12
2.4.1. Sekundärdata	12
2.4.2. Primärdata	13
2.6. Validitet och reliabilitet.....	14
2.7. Källkritik	15
3. Globala klimatförändringar – ett fall för Skåne?	16
3.1. Havsnivåhöjning – erosion och översvämning.....	16
3.2. Temperaturhöjning – värmeböljor, extremväder, skadedjur och smittspridning	17
3.3. Ökad nederbörd – översvämningar, ras och skred	17
3.4. Slutsatser	20
4. Länsförsäkringar Skåne i ett förändrat klimat.....	22
4.1. Om Länsförsäkringar Skåne	22
4.1.1. Organisationsstruktur och kunders inflytande	23
4.1.2. Kärnvärden	24
4.2. Försäkringar - översvämningsskador.....	24
4.3. Översvämningsskador.....	26
4.3.1. Skadefall och kostnader	26
4.3.2. Regresstalan	33
4.4. Strategier för minskande av negativ ekonomisk påverkan.....	34
4.5. Länsförsäkringar Skånes roll som skadeförebyggande aktör	35
4.5.1. Drivkrafter för Länsförsäkringar Skåne att skadeförebygga.....	35
4.5.2. Pådrivande roll i det skadeförebyggande arbetet	36
4.5.3. Utmaningar och möjligheter	37
4.6. Slutsatser	40

5. VA-försörjare i ett förändrat klimat	43
5.1. VA-system	43
5.2. Översvämningsskador – faktorer och anledningar	44
5.2.1. Kostnader för översvämningsskador	45
5.2.2. Regresstalan	46
5.3. Vad har hänt sedan de stora skadeutfallen år 2006 och 2007?	46
5.4. VA-försörjares roll som klimatanpassande aktör.....	47
5.4.1. Drivkrafter för VA-försörjare att skadeförebygga	47
5.4.2. Pådrivande roll i det skadeförebyggande arbetet	48
5.4.3. Utmaningar och möjligheter	50
5.5. Slutsatser	58
6. Resultatdiskussion.....	60
6.1. Reflektioner och rekommendationer	63
7. Källförteckning.....	65
Tack.....	70
Bilagor.....	71

1. Inledning

Nedan följer en introducerande bakgrund följt av en problemdiskussion som utmynnar i studiens syfte och forskningsfrågor. Vidare beskrivs studieområdet samt gällande avgränsningar för studien.

1.1. Bakgrund

Enligt FN:s klimatpanel, *Intergovernmental Panel on Climate Change* (IPCC), kan vi globalt vänta oss stora förändringar i klimatet detta sekel. Kommande förändringar beror både på naturliga variationer och mänskliga utsläpp av växthusgaser. (UNEP 2009) Beroende på hur den globala ekonomin styrs och således även hur de globala utsläppen av växthusgaser styrs, har IPCC beskrivit olika scenarier för hur klimatet kan väntas förändras under 2000-talet (IPCC 2000). Med avseende på klimatförändringar, kommer denna studie att fokusera på konsekvenser av ett förändrat klimat och behovet av att anpassa för ett förändrat klimat.

De senaste årens mätningar av globala växthusgasutsläpp överstiger de värden om värsta möjliga scenario som IPCC har tagit fram. Detta kommer mycket troligt innebära att vi under detta sekel kan vänta oss drastiska förändringar i klimatet globalt. (UNEP 2009; Raupach et al. 2007) Enligt National Climatic Data Center (NOAA) har världen redan skådat klimatförändringar i form av en högre förekomst av avvikelser i vädret (UNEP 2009). Resultat av studier globalt visar på bevis för samband mellan höjda kostnader för försäkringsbranschen och högre förekomst av väderrelaterade skador (Vellinga et al. 2001; Epstein & McCarthy 2004; Mills 2005). Men hur påverkas det skånska vädret av globala klimatförändringar?

Det väder vi lokalt upplever dagligen beror på komplexa globala klimatologiska system som huvudsakligen drivs av temperaturskillnader globalt och regionalt (UNEP 2009). En global uppvärmning, vilken påverkar vissa delar av världen mer än andra, ändrar således de väderförhållanden vi idag tar för givet och är anpassade för lokalt. Vi i Skåne är exempelvis anpassade för en viss mängd och typ av nederbörd årligen. Eftersom stora delar av vårt samhälle är uppbyggt under givna naturliga förutsättningar och variationer, kan de globala klimatförändringarna och dess effekter utgöra ett samhälleligt hot även i Skåne. (SOU 2007)

Det finns trender som visar på både att årliga nederbördsmängder samt antal intensiva skyfall redan har ökat i Skåne (Ekvall pers. komm. 2010; Hernebring 2006; Bengtsson 2008; Arnbjerg-Nielsen 2006). Som en effekt av ett förändrat klimat väntas nederbördstrenderna i Skåne öka ännu mer. Vi väntas få mer årlig nederbörd med den största ökningen under vinterhalvåret. Däremot väntas nederbörden under sommarhalvåret falla i mer intensiva skyfall än tidigare. (Dahlström 2006) En ytterligare ändring i nederbördstrenderna kan väntas påverka skadeutfallet gällande översvämningsskador.

För försäkringsbranschen är det av vikt att förstå kommande effekter av ett förändrat klimat för att på bästa sätt kunna arbeta skadeförebyggande. Ett väl fungerande skadeförebyggande arbete kan verka kostnadsminskande då förekomsten av översvämningsskador och då även skadekostnader kan minskas. Likaså är det viktigt för VA-försörjare att förstå väntade lokala klimatförändringar. Detta för att på bästa sätt kunna arbeta med klimatanpassande åtgärder och således minska de ekonomiska riskerna för kommunen i fråga samt sanitära och ekonomiska risker för kommuninvånare.

Klimatanpassning som begrepp är i nuläget ett aktuellt ämne som främst involverar offentliga aktörer. IVL Svenska Miljöinstitutetⁱ uppmärksammar hotet från ett förändrat klimat och behovet av klimatanpassningsåtgärder för att minska riskerna för översvämningsskador i stadsmiljöer. Inom det EU-finansierade projektet *GreenCLimeAdapt* (Green Tools for Urban Climate Adaptation)ⁱⁱ utvärderar IVL Svenska Miljöinstitutet just nu vilka effekterna kan väntas bli av mer intensiv nederbörd och höga vattenflöden i stadsmiljöer, och hur tätbebyggda områden på bästa sätt kan rusta för dessa effekter. Projektet, som startades år 2009 och räknas slutföras år 2013, har även som fokus att lyfta fram gröna klimatanpassningsåtgärder såsom gröna tak och anläggning av dammar för att hantera framtida vattenflödesproblem. Skåne är i fokus genom Malmö stad, som ingår i projektet. Syftet med projektet är bland annat, utifrån Malmö stad som fokus, att kunna skapa en utvärderingsmetodik för mest lämpliga anpassningsåtgärder och kunna applicera den metodiken även på andra städer. (ANP 2011; Boverket 2009; Malmö stad 2011)

Inom projektet *Klimatanpassning Skåne* har Länsstyrelsen i Skåne län i uppdrag att driva och samordna arbetet med klimatanpassning i länet. Syftet med hela projektet är att stödja Skånes kommuner med relevant kunskapsunderlag genom att sprida information och förmedla relevant kunskap som främjar arbetet med att anpassa för ett förändrat klimat. Länsstyrelsen i Skåne län har just avslutat en inventering av Skånes kommuners arbete med klimatanpassning. Resultatet, som kommer att ligga till grund för det fortsatta arbetet med klimatanpassning i regionen, kommer att presenteras i slutet av oktober. (Stenlo pers. komm. 2011)

1.2. Problemdiskussion

Ett förändrat skånskt klimat kan väntas öka risken för översvämningsskador i samband med nederbörd och väntas således påverka både försäkringsbolag och skånska kommuner ekonomiskt. Den energiåtgång och i synnerhet den materialåtgång som behövs för att sanera, återställa och renovera i samband med en översvämningsskada, innebär dessutom en stor belastning på miljön både genom direkta och indirekta utsläpp.

Försäkringsbolag väntas främst påverkas genom fler utbetalningar till kund i händelse av skada. Kommuner väntas istället påverkas ekonomiskt i de fall då de som VA-försörjare bär ansvar för uppkomna skador och regresstalan mot dem förs av försäkringsbolag vars kunder drabbats av översvämningsskador. I båda fallen är det privatpersoner, det vill säga både kunder och VA-abonnenter som drabbas ekonomiskt i slutändan. Vare sig det är genom höjd VA-avgift, allokering av skattemedel eller slutligen genom höjning av premier i samband med högre risker.

Till skillnad från exempelvis stormskador som är svåra att förebygga, borde översvämningsskador i samband med nederbörd kunna förebyggas exempelvis genom god stadsplanering, adekvat dimensionering och underhåll av vattenledningssystem samt genom att påverka privata fastighetsägare att åtgärda fel inom fastigheten och förebygga ytterligare skadefall. Många skånska städer har dock gamla vattenledningssystem, dels dimensionerade för färre användare än vad som nu är uppkopplade och dels dimensionerade för mindre volymer dagvatten. Ett förändrat skånskt klimat med ökad nederbörd och fler skyfall tillsammans med exempelvis större areal hårdgjorda ytor vid ytterligare exploatering av mark, kommer således att ge en större belastning på allmänna och

ⁱ IVL Svenska Miljöinstitutet är ett oberoende, icke-vinstdrivande miljöforskningsinstitut som ägs av en stiftelse gemensamt grundad av staten och näringslivet.

ⁱⁱ GreenCLimeAdapt är finansierat genom EU:s finansiella instrument Life+ (EC 2011; Boverket 2009)

privata vattenledningssystem. Detta kommer troligtvis att resultera i fler och värre översvämningsskador inom snar framtid.

Det borde finnas ett ekonomiskt intresse för försäkringsbolag som t.ex. Länsförsäkringar Skåne att, förutom att arbeta med skadeförebyggande åtgärder, även samverka med kommuner och VA-försörjare och vara pådrivande i frågor kring klimatanpassning och skadeförebygg. Här borde det från Länsförsäkringar Skånes sida finnas ett stort intresse av att arbeta utifrån kunders intressen, för samhällelig nytta och samtidigt arbeta med kostnadsminskande frågor.

I nuläget sker dock den mesta av kommunikationen mellan VA-försörjare och försäkringsbolag i samband med regresstalan då de båda aktörerna har motstridiga ekonomiska mål. För att kunna etablera ett samarbete mellan de båda aktörerna måste därför gemensamma intressen, drivkrafter och hot lyftas fram. Det är viktigt att förstå föreliggande drivkrafter för att skadeförebygga samt att förstå utmaningar för ett potentiellt samarbete mellan försäkringsbolag och VA-försörjare. Detta för att kunna komma åt de miljö- och samhällsproblem översvämningsskador innebär genom att visa på potentiella möjligheter med ett utökat skadeförebyggande och klimatanpassande arbete i samverkansform.

1.3. Syfte

Genom att studera Länsförsäkringar Skåne och utvalda VA-försörjare, syftar studien till att (1) visa på föreliggande drivkrafter, utmaningar och möjligheter för ett samarbete i klimatanpassning och skadeförebyggande verksamhet gällande översvämningsskador för privata hushåll i samband med nederbörd. Studien syftar även till att (2) belysa det hot ett förändrat skånskt klimat utgör med avseende på utfallet av översvämningsskador för privata hushåll i samband med nederbörd.

1.4. Forskningsfrågor

Föregående problemdiskussion och syfte har lett fram till tre forskningsfrågor. Innan varje presenterad forskningsfråga nedan, beskrivs logiken bakom formuleringen av varje specifik fråga.

Genom att ge en bild av hur konsekvenserna av ett förändrat klimat är kopplade till skadeutfallet av översvämningsskador, tydliggörs så även det hot Länsförsäkringar Skåne och VA-försörjare i Skåne gemensamt står inför:

1. Väntas ett förändrat skånskt klimat ge upphov till fler översvämningsskador?

Genom att visa på historiskt skadeutfall av översvämningsskador gällande privata hushåll och resulterande skadekostnader för Länsförsäkringar Skåne, ges en fingervisning om framtida skadekostnader samtidigt som den ekonomiska drivkraften för Länsförsäkringar Skåne att skadeförebygga målas upp:

2. Hur ser historisk översvämningsskadedata ut för privata hushåll inom Länsförsäkringar Skånes geografiska verksamhetsområde?

- Hur såg skadeutfallet ut för år 2001 - 2010?
- Hur mycket uppgick skadekostnaderna till för år 2001 - 2010?

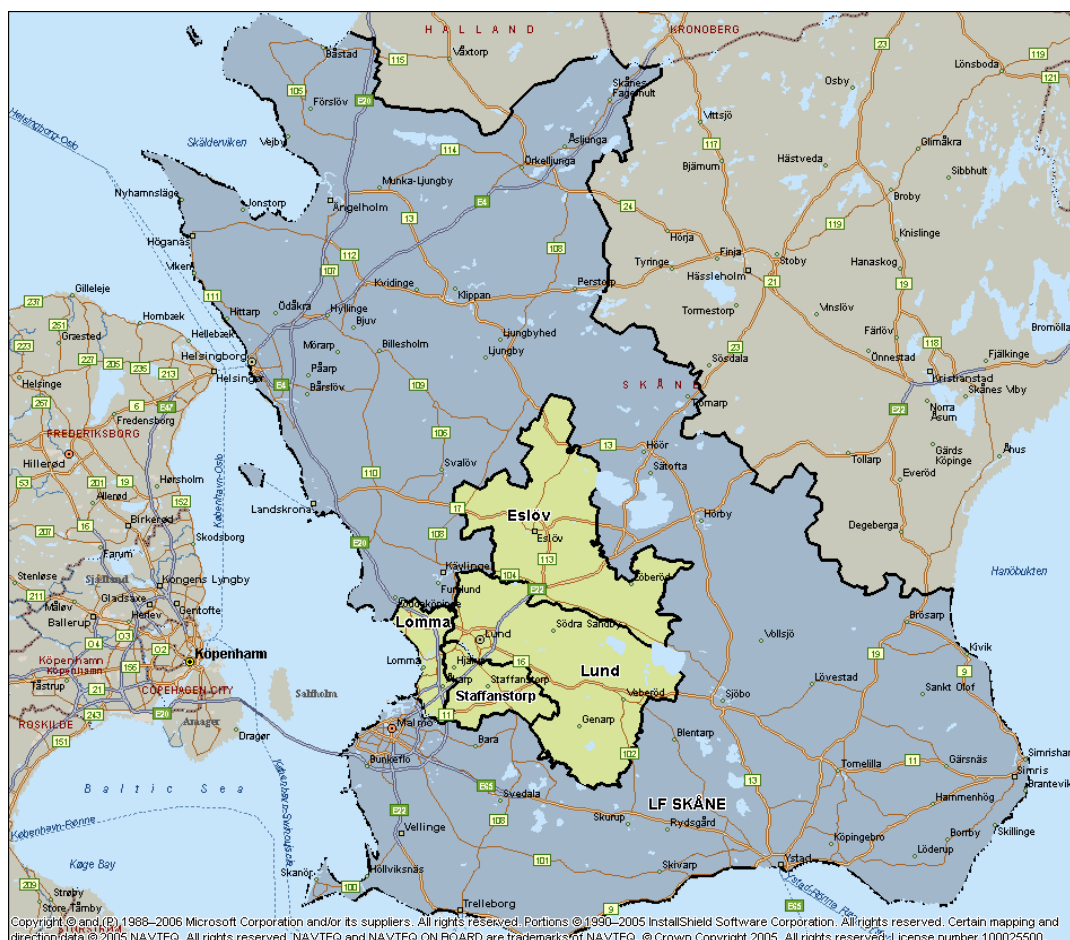
Genom att belysa gemensamma drivkrafter och kommande utmaningar för VA-försörjare och Länsförsäkringar Skåne att samarbeta i klimatanpassnings- och skadeförebyggande arbete med avseende på översvämningsskador, kan även möjligheter för ett sådant samarbete målas upp:

3. Vilka gemensamma drivkrafter och kommande utmaningar finns för ett samarbete mellan VA-försörjare och Länsförsäkringar Skåne i klimatanpassnings- och skadeförebyggande arbete med avseende på översvämningsskador för privata hushåll i samband med nederbörd?

1.5. Val av studieområde

Som studieområde har Länsförsäkringar Skånes geografiska verksamhetsområde samt nyckelkommuner inom detta område valts ut. Studieområdet valdes främst utifrån det faktum att jag genom kontakt med Christina Nylin, verksamhetsutvecklare och miljösamordnare på Länsförsäkringar Skåne, kunde få god insyn, vidare kontakter inom företaget samt tillgång till adekvat data. Christina Nylin initierade ett samarbete redan hösten år 2010 inom kursen Tillämpad miljövetenskap på Lunds universitet.

Det geografiska verksamhetsområdet för Länsförsäkringar Skåne (figur 1-1 nedan) består i 28 kommuner från Simrishamn i sydöst till Båstad i nordväst. Kommunerna i egenskap av VA-försörjare, fyra av dessa 28, valdes främst utifrån tidigare stora skadefall översvämningsskador. Kommunerna är markerade i grönt inom Länsförsäkringar Skånes geografiska verksamhetsområde i figur 1-1 nedan. Valda kommuner är Eslövs kommun, Lunds kommun, Lomma kommun och Staffanstorps kommun.



Figur 1-1 Karta över Länsförsäkringar Skånes geografiska verksamhetsområde (blå- och grönmärkat) samt valda fallkommuner (gröngulmärkat) för studien.

1.6. Avgränsningar

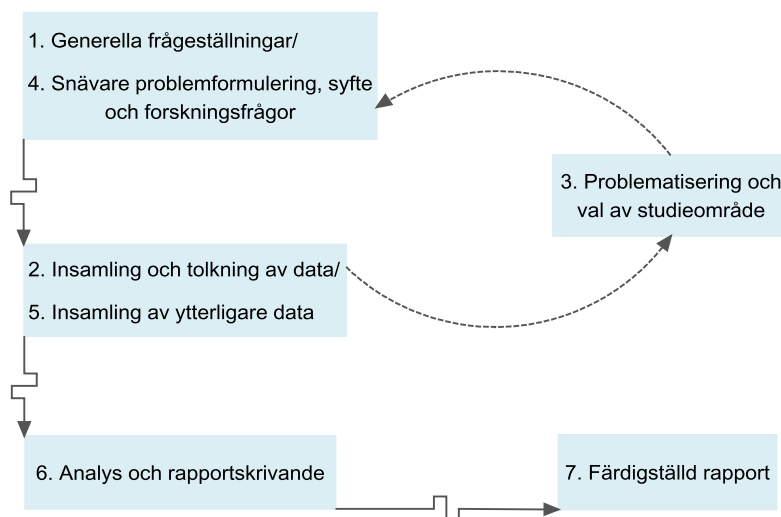
Studien kommer att inkludera två aktörer, nämligen försäkringsbolag och VA-försörjare. Fler aktörers roller i fråga om klimatanpassning och skadeförebyggande verksamhet såsom exempelvis Länsstyrelsen i Skåne län och Boverket skulle för studien varit intressanta att inkludera. Men då tid är en avgränsande faktor i denna studie, har jag valt att bara inkludera ett försäkringsbolag och fyra VA-försörjare.

Länsförsäkringar Skåne kommer i studien att representera försäkringsbolag som aktör. Eslövs kommun, Lunds kommun, Lomma kommun och Staffanstorps kommun kommer i studien att verka som representanter för VA-försörjare. Studien kommer således att avgränsas från att inkludera de privata fastighetsägarna som en aktör. Däremot kommer studien att fokusera på översvämningsskador på privata hushåll i samband med nederbörd eftersom det från försäkringsbranschens sida är svårt att arbeta skadeförebyggande med dessa typer av kunder och eftersom översvämningsskador i samband med nederbörd drabbar många privata hushåll. Till skillnad från företags- och lantbrukskunder är det ekonomiskt mindre skäligen att i varje enskilt fall bedöma skaderisker, sätta premier och arbeta skadeförebyggande utifrån personliga besök när det gäller privata kunder. Vidare har VA-försörjare svårigheter att påverka VA-abonnenter att se över, underhålla och rusta upp de privata vattenledningsnäten som kan utgöra stora delar av de totala vattenledningsnäten i en tätort.

2. Metod

I kapitlet nedan följer förklaring av samt motivering till de metoder jag använt mig av i denna studie.

I följande korta textstycke med tillhörande figur, förklaras kortfattat de viktigaste stegen fram till slutrapport för denna studie. I efterföljande avsnitt förklaras mer ingående de olika typer av metoder som tillämpats för de olika delarna av studien.



Figur 2-1 Översiktlig bild över de metodprocesser som har föregått sammanställning av slutrapport för denna studie.

Initialt formulerades generella frågeställningar (1) i samråd handledare, både från fallföretaget och från Lunds universitet. Därefter, utifrån de generella frågeställningarna, påbörjades insamling av data (2) genom semi-strukturerade intervjuer med nyckelpersoner främst inom fallföretaget. Med avseende på insamlad data kunde problemformulering, syfte och forskningsfrågor specificeras ytterligare och det slutliga studieområdet kunde väljas med relevanta fallkommuner (3, 4). Insamling av ytterligare data (5), främst genom intervjuer med respondenter för fallkommunerna genomfördes, varefter analys och rapportskrivande (6) slutligen gav resultat i den färdigställda rapporten (7).

2.1. Val av forskningsansats

En induktiv forskningsansats betyder att forskaren har en induktiv syn på förhållandet mellan praktik och teori. Insamlad data inducerar, det vill säga påverkar och formar de teorier som senare genereras fram av forskaren. En deduktiv forskningsansats utgår istället från uppställda hypoteser, alternativt idéer, vilka ofta grundas på tidigare redan befintliga teorier men med nya givna betingelser. (Bryman & Bell 2005)

Denna studie grundar sig både på deduktiv och induktiv forskningsansats. Vald forskningsansats skiljer sig åt med koppling till studiens forskningsfrågor.

För forskningsfråga 1 och 2 (se avsnitt 1.4. ovan) har varken en renodlat induktiv eller en renodlad deduktiv forskningsansats tillämpats. För att svara på den första forskningsfrågan har en induktiv litteraturstudie genomförts. För att svara på den andra forskningsfrågan har historisk skadedata från Länsförsäkringar Skåne åskådliggjorts på kartbilder årsvis och kostnad för dessa skador har åskådliggjorts årsvis och periodvis i figurer. Insamlad skadedata har hjälpt för att dels förstå mönster

av översvämningsskador och dels hjälpt till att peka på riskområden inför val av kommuner att studera.

För forskningsfråga 3 (se avsnitt 1.4. ovan) har en induktiv forskningsansats tillämpats. Intervjuer med VA-försörjare, ämneskunniga inom fallkommunerna och på Länsförsäkringar Skåne har genomförts, varefter slutsatser har formats utifrån insamlad data. Vidare har samtal med experter inom regresstalan förts för att få mer insikt i problematiken kring översvämningsskador och för att inför intervjuer kunna formulera givande frågor.

Min ingång har i stora delar av studien varit öppen och mina tankegångar och slutligen mina slutsatser har därför kunnat formas utifrån insamlad data. Under hela studiens gång har tyngd lagts på inhämtad kunskap främst från intervjuer och att ny data hela tiden har förts vidare i nästkommande steg av studien. Detta för att inte missa viktiga aspekter av svar på uppställda forskningsfrågor.

2.2. Val av metodansats

Till skillnad från en kvantitativ metodansats, grundar sig en kvalitativ metodansats inte på genomsnitt utifrån ett litet urval av ett stort antal potentiella undersökningsenheter. Istället tydliggörs fallspecifika trender genom att en stor mängd data insamlas från ett fåtal undersökningsenheter. En kvalitativ metodansats lägger vikt på ord medan en kvantitativ metodansats istället lägger tonvikten på kvantifiering. (Bryman & Bell 2005)

Denna studie grundar sig främst på en kvalitativ metodansats där ett fallföretag samt fyra fallkommuner har valts för djupare analys med avseende på syfte och forskningsfrågor. För den andra forskningsfrågan har däremot kvantitativ data presenterats och analyserats, dels historisk skadedata och dels kostnad för dessa översvämningsskador. Dessa data har sedan varit till hjälp för att styrka och forma slutsatser i studien.

2.3. Fallstudie

Fallstudier används ofta som undersökningsdesign i syfte att ge en detaljerad analys av ett enskilt fall. Fokus för en fallstudie kan exempelvis vara en individ, en eller delar av en organisation alternativt en situation. En del fallstudier inkluderar fler än ett enskilt fall, då oftast i syfte att jämföra. Fallstudier kan även användas för att visa på generella resultat som kan appliceras på liknande fall utanför studien i fråga. Man talar då om att studien kan nå en extern validitet. (Bryman & Bell 2005)

Denna studie använder sig av fallstudier som undersökningsdesign i syfte att analysera och generera teorier kring situationen och problematiken kring ökande antal översvämningsskador som följd av ett förändrat skånskt klimat. Fakta inhämtat från fallkommunerna är fallspecifika men kan i viss mån generaliseras för att uppnå en högre extern validitet. Vidare kan påverkan från översvämningsskador på fallföretaget generaliseras inom gränsen för studieområdet. Det betyder att andra försäkringsbolag inom studieområdet även kan vara berörda av studiens resultat och analys, varför studien i den bemärkelsen kan nå en högre extern validitet.

2.3.1. Val av fallföretag och fokusområde

Som tidigare nämnts så har Länsförsäkringar Skåne valts som fallföretag. Valet av fallföretag gjordes dels utifrån tidigare kontakter med företaget men även med tanke på att Länsförsäkringar Skåne är

intressant ur ett forskningsmässigt perspektiv. Eftersom företaget är kundägt och lokalt tror jag att de arbetar mer ur kunders och utifrån ett samhällsperspektiv än många andra försäkringsbolag. Egenskaper som borde vara bra som grogrund för ett utökat skadeförebyggande arbete, även i samverkansformer.

De första kontakterna med Länsförsäkringar Skåne initierades av Christina Nylin, miljösamordnare och verksamhetsutvecklare på företaget. En tidig kontakt med Christina Nylin möjliggjorde ytterligare nyckelingångar inom företaget och därigenom tillgång till adekvat data.

Kommuner, i egenskap av VA-försörjare, för studien är Eslövs kommun, Lunds kommun, Lomma kommun och Staffanstorps kommun. Eftersom VA Syd bland annat handhar Lunds kommuns VA-nät, har jag i studien valt VA Syd som representant för Lunds kommun.

Kommunerna valdes främst utifrån tidigare skadeutfall. År 2006 och år 2007 drabbades kommunerna av många översvämningsskador. Vidare valdes kommunerna utifrån vad de på senare år har åstadkommit i arbetet med att förnya och uppgradera de kommunala vattenledningssystemen. Jag hade som avsikt att hitta respondenter som kunde vara givande för studien och sökte därför respondenter på förvaltningsnivå inom vatten och avlopp. Jag hade även turen att kunna intervjua två före detta VA-chefer, som vid de stora skadetillfällena år 2006 och 2007 jobbade aktivt med frågor relevanta för denna studie. Fakta för att kunna möjliggöra dessa val av VA-försörjare och respondenter har inhämtats från kommuners hemsidor, publicerat material och genom semi-strukturerade intervjuer med nyckelrespondenter inom fallföretaget och från Regress HB. Jag har även genom tidiga intervjuer med respondenter från VA-sidan, kunnat få ytterligare ingångar inom VA i andra kommuner.

2.4. Datainsamling

Enkelt uttryckt så består sekundärdata av data som redan tidigare finns tillgänglig. Insamling av primärdata innebär däremot insamling av data som tidigare ej finns tillgänglig (Bryman & Bell 2005). Nedan beskrivs de typer av data samt insamlingsmetoder som har använts för denna studie.

2.4.1. Sekundärdata

Sekundärdata har insamlats från publicerat material i form av vetenskapliga artiklar, rapporter, lagtexter, offentliga utredningar. Databasen LibHub har använts för att söka artiklar om klimatförändringar (*climate change*) och försäkrings* (*insurance**) samt om klimatanpassning (*climate adaptation*). Ytterligare sekundärdata har insamlats genom korrespondens via e-post och telefon med experter samt från tillförlitliga hemsidor. Syftet med insamlad sekundärdata har varit att styrka den röda tråden genom arbetet och knyta samman effekter av ett förändrat klimat och hur dessa påverkar översvämningsskador i samband med nederbörd, med historisk skadedata.

Presenterad översvämningsskadedata i kapitel 4 inkluderar de privata kunder vars fastigheter vid skadetillfället var försäkrade med antingen en hemförsäkring, villaförsäkring, villahemförsäkring eller med en fritidshusförsäkring hos Länsförsäkringar Skåne. Hädanefter kommer dessa försäkringar samlad benämnas som bostadsförsäkring.

2.4.2. Primärdata

Insamling av primärdata skett genom semi-strukturerade intervjuer med nyckelpersoner inom fallföretaget och fallkommunerna. Därtill har diskussioner och samtal med ytterligare nyckelpersoner förts för att kunna erhålla en än mer holistisk bild.

Respondenter

I ett inledande skede av studien, med avsikt att senare kunna precisera studiens frågeställningar, innehåll och avgränsningar, genomfördes åtta semi-strukturerade intervjuer med nyckelpersoner inom fallföretaget. Respondenter diskuterades fram i samförstånd med handledare på fallföretaget och valdes utifrån ett brett kompetensspektra för att inte utesluta viktiga frågor innan de slutliga avgränsningarna var fastställda. Medarbetare och chefer inom alla tre affärsområdena, det vill säga *Privat*, *Företag* och *Lantbruk* inkluderades för de inledande intervjuerna. Därtill inkluderades respondenter inom skadeförebygg, kommunikation, skadereglering och besiktning inom fallföretaget. Vidare intervjuades två nyckelpersoner inom klimatanpassning från Eslövs och Lunds kommun, för att ytterligare kunna avgränsa och hitta rätt ämnesvis. Korrespondens med nyckelpersoner inom Länsstyrelsen i Skåne län var även till stor hjälp i avgränsningsarbetet.

Efter inledande intervjuer och viss bearbetning av data, följdes, vid behov, intervjuer upp och nya intervjuer genomfördes med mer avgränsande frågor. Representanter från VA-försörjning för de utvalda fallkommunerna intervjuades. För Lunds kommun, där VA-försörjningen tillhandahålls av VA Syd, intervjuades istället två representanter därifrån. Vid val av representanter från VA-försörjare valdes de med avseende att kunna erhålla data relevant för forskningsfrågorna. Före detta VA-chefer och anställda på VA-avdelningar i kommunerna valdes, då det för studien har varit viktigt att förstå varför och hur kommuner handlat i händelse av samt efter översvämningsskador. Inom fallföretaget intervjuades vidare respondenter från affärsutveckling samt affärsområdeschefen för affärsområdet *Privat*. Vidare intervjuades en representant från företaget *Regress HB* för ytterligare fakta och förståelse kring regresstalan i händelse av översvämningsskada.

En komplett lista på respondenter och muntliga källor hittas i källförteckningen.

Intervjugenomförande

Insamling av primärdata genom intervjuer valdes framför datainsamling genom enkätform, främst för att kunna erhålla bredare samt mer djupgående fakta. Inledande intervjuer bidrog till att erhålla bred men viktig fakta för vidare avgränsningar medan djupgående intervjuer istället gav fakta mer preciserat till då uppsatta avgränsningar.

Insamling av data genom intervjuform gav även möjlighet till följdfrågor, vilket påskyndade datainsamlingsprocessen. Vidare möjliggjorde intervjuformen och det personliga mötet även avläsning av kroppsspråk samt gav tillfälle för ett mer personligt och trevligt bemötande, vilket jag framför allt tror resulterade i mervärde i form av diskussion och vidare datainsamling i slutet av varje intervju. Den personliga kontakten via intervjuerna möjliggjorde även att senare kunna återkomma med ytterligare frågor för att fylla i luckor och gå än djupare i ämnet. Av praktiska skäl genomfördes dock ett fåtal intervjuer via telefon. Öppna frågor valdes för både de inledande och de djupgående intervjuerna. Detta för att under intervjuerna kunna inflika med följdfrågor med relevans i ämnet. Öppna frågor kan dock innebära en risk i det att data lätt kan misstolkas eller att fokus kan läggas på fel fråga i intervjugenomförandet. För att hantera detta, spelades alla intervjuer in med en diktafon. I de fall oklarheter ändå uppstått, har respondenten kontaktats för svar kring uppkomna oklarheter.

I inledande intervjuer har jag som intervjuare aktivt visat intresse för svar samt låtit respondenten kunna svara fritt varpå följdfrågor har ställts. Detta för att inge trygghet och ge respondenten en möjlighet att fritt kunna uttrycka sig och således få respondenten positiv till hela intervju-genomförandet. Eftersom jag i inledande skede av denna studie inte hade klart för mig slutliga avgränsningar och fokus, var jag också beroende av att respondenterna gav sina egna tankar och funderingar i svaren och således att jag inte ställde ledande frågor. De inledande intervjuerna med öppna frågor låg sedan till grund för de mer djupgående intervjuerna med mer ämnesspecifika frågor.

För de inledande intervjuerna användes intervjumallar uppdelade i tema. Detta för att på ett enkelt sätt i bearbetningen av dess intervjuer senare kunna urskilja relevanta frågor och teman för studien och således kunna avgränsa studien åt rätt håll. Mer preciserade frågor inom det valda temat ställdes sedan i de mer djupgående intervjuerna.

I största möjliga mån genomfördes intervjuerna på respektive respondents arbetsplats. Detta för att på bästa sätt uppnå trygghet hos respondenten. Jag som examensarbetare ville även visa respekt gentemot respondenten genom att inte ta upp onödig arbetstid i resande utan istället kunna lägga mer tid åt själva intervjun.

Intervjumallar från inledande intervjuer samt från de djupgående intervjuerna hittas som Bilagor längst bak i rapporten.

Kodning

Då jag i denna studie har genomfört många och långa intervjuer, och det faktum att jag som ensam forskare har haft i uppgift att sammanställa dessa data, valdes kodning framför transkribering av intervjuerna. Respondenternas inspelade svar delades in i teman varefter citat och svar fördes in i relevanta delar av rapporten. Jag är väl medveten om att min subjektivitet om vad som är relevant för studien i detta skede kan ha haft inverkan på de mönster av resultat som senare presenteras. Genom att lyssna igenom intervjumaterialet två gånger och delat in respondenters svar efter återkommande teman, har jag försökt dämpa min egen subjektivitet på de slutliga resultaten från intervjuerna.

2.6. Validitet och reliabilitet

Validitet beskrivs traditionellt som ett mått på hur tillförlitliga erhållna resultat är. Reliabilitet beskrivs traditionellt som ett mått på hur replikerbar studien eller metoden för studien är. I kvalitativ forskning kan begreppet validitet till stor del bestå i hur väl forskaren i fråga kopplar samman syfte och forskningsfrågor med studiens resultat och analyserande delar. Vidare används begreppet extern validitet inom kvalitativ forskning som ett mått på hur väl studiens resultat kan appliceras på liknande fall. Det vill säga hur generaliserbara resultaten är. Reliabilitet, eller replikerbarhet, kan däremot svårtligen appliceras på kvalitativ forskning. Det skulle i princip innebära att en forskare som vill upprepa en kvalitativ studie måste ta exakt samma sociala roll som forskaren för den föregående studien. (Bryman & Bell 2005)

Validiteten för denna studie kan styrkas genom att jag har som enda forskare i studien både genomfört alla intervjuer samt kodat intervjuerna. Intervjuarens sociala roll i intervjugenomförande samt metodiken i kodningsarbetet har därför inte förändrats genom studien. I avsnittet *Intervjugenomförande* nedan beskrivs intervjuetodiken mer ingående. Vad gäller fakta presenterad i

studien, har endast tillförlitliga källor använts. I de fall där osäkerhet för viss fakta funnits, har denna osäkerhet poängterats. I vissa fall har även en hög osäkerhet lett till att fakta inte har inkluderats i studien.

Reliabiliteten, det vill säga replikerbarheten, gällande intervjugenförandet, applicerat på utökade studier, kan endast förbli hög om jag som forskare ställer exakt samma frågor, i samma miljö och med samma sociala roll som för denna studie. Inom denna studie har dock dessa parametrar tagits i beaktande, varför en intern reliabilitet kan motiveras. Då avsikten med denna studie hela tiden har varit att få ut så mycket data som möjligt från varje enskild intervju, har det dock krävts att kunna precisera och alternera intervjufrågorna utifrån en redan uppsatt intervjumall. Således har den interna reliabiliteten i vissa avseenden fått ge utrymme för inkommande dataflöde relevant för studien och uppställda forskningsfrågor.

2.7. Källkritik

Jag är väl medveten om riskerna med att inhämta data genom intervjuer. Jag kan självklart inte helt ta avstånd från den så kallade intervjuareffekten. Det vill säga då respondenten i fråga kan avvika från sanningen eftersom jag som intervjuare medvetet eller omedvetet uppträder så att respondenten förstår vilka svar som förväntas av henne/ honom. Dock är jag väl medveten om att mina frågor, fel ställda, kan leda till ett riktat svar. Vidare är jag varse om att en kvalitativ studie aldrig kan vara helt objektiv. Faktum är att min kvalitativa studie grundar sig på mina subjektiva tankar baserade på tidigare och nya kunskaper inom området för studien. Jag ser dock mina tankegångar, utifrån erhållna kunskaper, som en viktig faktor i denna studie.

3. Globala klimatförändringar – ett fall för Skåne?

Följande kapitel behandlar forskningsfråga 1 (avsnitt 1.4.). Nedan beskrivs kort hur en global uppvärmning väntas styra regionala och lokala effekter av ett förändrat klimat och hur dessa effekter väntas ge upphov till skador för samhället.

De senaste 100 åren har den globala medeltemperaturen ökat med 0,74°C. Under 2000-talet kan vi vänta oss bevittna en global uppvärmning mycket större än under 1900-talet. (IPCC 2000) Den globala medeltemperaturen kan väntas stiga med upp emot 4°C från 1990-års medelvärde fram till nästa sekelskifte (IPCC 2007c). Men hur påverkas Skåne negativt av en höjd global temperatur?

3.1. Havsnivåhöjning – erosion och översvämning

Som en följd av den globala uppvärmningen expanderar havsvattnet och tillsammans med isavsmältning av glaciärer och andra istäcken bidrar det till en global havsnivåhöjning. I genomsnitt globalt väntas havsnivån höjas med upp emot 40 cm under 2000-talets första sekel jämfört med referensnivån för år 1990. (IPCC 2000) IPCC menar att en global havsnivåhöjning kan väntas med mycket hög sannolikhet (IPCC 2007a). Den globala havsnivåhöjningen fördelar sig dock inte jämnt globalt. I Östersjön väntas havsnivåhöjningen därför vara mellan 10 och 20 cm högre än genomsnittet globalt. (IPCC 2007c) Detta innebär en årlig genomsnittshöjning under 2000-talet på runt 5,3 mm i Skåne under detta sekel. Denna ökning bör jämföras med den genomsnittliga havsnivåhöjningen i Sverige år 1880 - 2009 som bara var ca 1,5 mm årligen. (SMHI 2009)

I den genomsnittliga globala havsnivåhöjningen är vidare inte inräknat den havsnivåhöjning en accelererad isavsmältning på Antarktis och Grönland skulle kunna innebära på grund av ökad global uppvärmning och ytterligare frigivande av växthusgaser från isen. En sådan spin-off-effekt skulle kunna innebära ytterligare höjningar fram till år 2100. (IPCC 2007c)

I Skåne kan vi dessvärre inte heller förlita oss på en isostatisk landhöjning, en naturlig landhöjning till följd av den senaste inlandsisens lättande tryck. I nordligare delar av landet tar den isostatiska landhöjningen ut havsnivåhöjningen i ytterligare några decennier. I Skåne lättade nämligen trycket från den senaste istiden något tidigare än för nordligare delar, varför Skåne nu har en nästintill försumbar så kallad isostatisk landhöjning. Detta har som följd att en viss havsnivåhöjning i Östersjön kommer att vara mer påtaglig i Skåne än i nordligare jämförbara delar av landet. (Lantmäteriet 2007)

Som en direkt effekt av förväntad havsnivåhöjning samt ökad frekvens och omfattning av stormväder, väntas även erosion längs Skånes kuststräckor förvärras (SOU 2007). En mycket liten havsnivåhöjning kan förorsaka mycket erosion. Detta förklaras av att en del av den massa som eroderas bort från land sedimenterar strax intill strandkanten och är således ännu en faktor till varför vattennivån stiger och havet äter sig längre och längre in på land. (Hansson & Larsson 1993) Enligt Bruuns regel kan man generellt räkna med att 1 cm havsnivåhöjning motsvarar 1 m tillbakadragande av kuststräcka (EC 2004).

Enligt SGU (2002), Sveriges Geologiska Undersökning, är i princip hela Skånes kust klassad som område med risk för erosion. Exempelvis kan området kring Skanör och Falsterbo högst troligt räkna med ett tillbakadragande av kuststräckan på omkring 50 m under 2000-talet (Blomgren & Hansson 1999; IPCC 2007c). Skulle havsnivån stiga med hela 2 m, så skulle hela Skanör och Falsterbo ligga under vatten (Blomgren & Hansson 1999). Ett scenario som inte är helt otroligt om effekten av en intensifierad isavsmältning skulle bli ett faktum. Kuststräckorna vid Bjärred och Lomma kan vänta en

tillbakadragning på mellan 50 och 90 m under 2000-talets första sekel. Tillbakadragandet kan förvärras ännu mer med en intensifierad isavsmältning. (De Mas & Södergren 2011)

3.2. Temperaturhöjning – värmeböljor, extremväder, skadedjur och smittspridning

Som tidigare nämnts väntas den globala medeltemperaturen stiga under 2000-talet och som en följd av det väntas isavsmältningen påskyndas. Detta i sin tur, förutom en direkt påverkan på havsnivå och ytvatten, väntas även förorsaka en positiv återkopplingsmekanism gällande temperaturen. Det vill säga, eftersom den vita högreflekterande isen försvinner och samtidigt blottlägger mörkt hav och land, så ökar värmeabsorptionen från solen. De land- och havsområden som tidigare varit täckta av is, absorberar istället mer värme och bidrar således ytterligare till den globala uppvärmningen. (Corell 2006)

Enligt Länsstyrelsen i Skåne län (2010a) väntas Skånes årsmedeltemperatur inom detta sekel öka med ca 4 - 5°C från 1990-års medelvärde. Den största ökningen i årsmedeltemperatur väntas vintrarna stå för (Länsstyrelsen i Skåne 2010a). Antal dagar med extremt höga temperaturer, likt de två veckorna i augusti 2003 då 33 000 personer fick sätta livet till i Europa, väntas öka (SOU 2007). Enligt Länsstyrelsen i Skåne län (2010a) förväntas antal dagar med temperaturer överstigande 20°C öka med upp till 20 dagar per år i Skåne. Länsstyrelsen i Skåne län (2010a) menar vidare att det i Skåne kommer att föreligga en större risk för äldre och sjuka då dessa mer frekventa värmeböljor drar in över regionen. Dessutom kan dessa värmeböljor drabba tätortsområden i en högre utsträckning, där temperaturen jämfört med intilliggande landsbygd kan skilja med upp till 12°C (Länsstyrelsen i Skåne län, 2010b). Mildare vintrar väntas dock bidra till att färre skador på grund av köld inträffar (SOU 2007).

Trots att statistiska bevis saknas för att stormar redan har ökat i antal i norra Europa, väntas ändå antalet extremväderssituationer öka som följd av större regionala skillnader i temperatur (IPCC 2007a). Stormen Gudrun år 2005 är ett exempel på en extremväderssituation vars direkta kostnader uppskattades till ca 21 miljarder SEK (SOU 2007). Dessa stormväder väntas förvärra översvämningarna längs redan drabbade kuststräckor (IPCC 2007a).

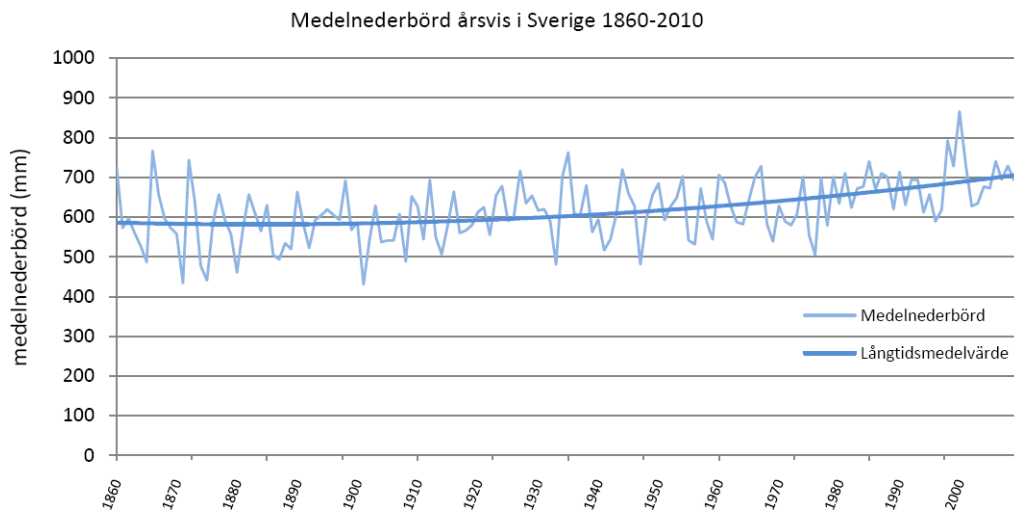
Den höjda temperaturen i Skåne kan förutom att möjliggöra en längre växtperiod med mer växtlighet för jordbruk, tyvärr även göra att skadedjur blir allt mer vanliga. Då temperaturzoner förväntas flyttas i nordlig riktning, ger det möjlighet för nya skadedjur att göra intrång i det skånska landskapet. Då det i Skåne eventuellt inte heller finns naturliga fiender med rätt sökbild på föda, kan det få förödande konsekvenser för jordbruket. (Hoffman et al. 2010)

I samband med högre temperatur väntas även smittspridning intensifieras. Liksom skadedjuren, väntas även nya bakterier, virus och parasiter göra intrång i Skåne samtidigt som klimatzonerna sakteligen förskjuts norrut. Sjukdomsfall väntas således öka. (SOU 2007) Vidare medför en höjd temperatur även att mängden vattenånga i luften ökar. Då luft som innehåller mer mängder vattenånga kyls av blir resultatet ett mer intensivt regn. (Dahlström, 2006)

3.3. Ökad nederbörd – översvämningar, ras och skred

Medelnederbörden per år har ökat i Sverige. Nedan (figur 3-1) visas medelnederbörden årsvis i Sverige över tid. SMHI:s data är insamlad från 87 olika mätstationer runt om i landet. I grafen nedan

är även ett långtidsmedelvärde utritat för att ge en visuellt tydligare trend där det kan utläsas att fram till omkring år 1920 låg medelnederbörden årsvis på en nivå lägre än 600 mm. Mellan år 1920 och år 1980 var emellertid nivån omkring 600 mm. De senaste 30 åren har dock den årliga medelnederbörden ökat markant och har endast enstaka gånger varit så låg som omkring 600 mm. (SMHI 2010a)



Figur 3-1 Uppmått årlig medelnederbörd från 87 olika mätstationer i Sverige.ⁱⁱⁱ

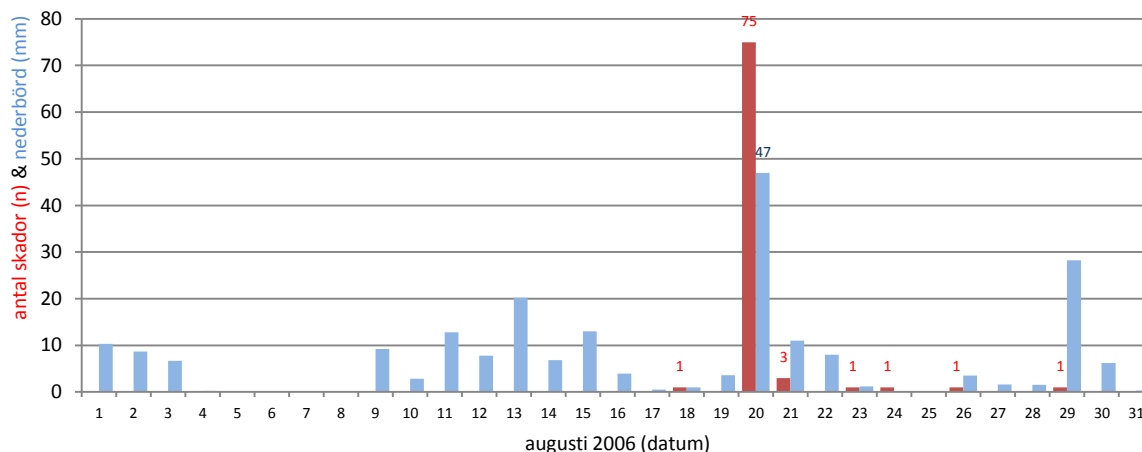
Historiskt så har nederbördstrender i södra Sverige visat på att medelnederbörden ökar totalt per år, men har minskat på somrarna och ökat desto mer under resterande delar av året (Dahlström 2006). Viktigt att komma ihåg är att medelnederbörden är volym nederbörd som faller och berättar således inget om intensiteten.

Studier om huruvida intensiva regnväder har ökat eller ej har genomförts i Sverige och i Danmark (Hernebring 2006; Bengtsson 2008; Arnbjerg-Nielsens 2006). Hernebring (2006) och Bengtsson (2008) visar båda på en ökad trend av intensiva regn i Malmöregionen, dock utan statistisk signifikans. Arnbjerg-Nielsens (2006) studie från Danmark visar däremot trender med signifikans för en ökning av intensiva regnväder.

För att tydliggöra sambandet mellan intensiva skyfall och översvämningsskador i stadsmiljöer, visas nedan i figur 5 fördelningen av översvämningsskador i Eslöv år 2006 utifrån Länsförsäkringar Skånes bestånd.

ⁱⁱⁱ Graf baserad på data från SMHI (2010b)

Dygnsnederbörd & skadefördelning översvämningsskador
i augusti år 2006, Eslöv



Figur 3-2 Skadefördelning gällande översvämningsskador för augusti år 2006 i Eslöv tätort och Marieholm utifrån Länsförsäkringar Skånes skadedata samt dygnsnederbörd (mm) från SMHI:s närmsta mätstation (Stehag) för samma tidsperiod.^{iv}

Figur 3-2 ovan visar tydligt på att intensiva skyfall har en stor påverkan på skadeutfallet översvämningsskador. Toppen den 20 augusti med 75 översvämningsskador sammanfaller med datumet för ett intensivt skyfall som drabbade Eslöv hårt. Den 20 augusti föll det 47 mm nederbörd. Det kom dock stora volymer nederbörd både innan och efter den 20 augusti, men de volymerna orsakade inte ett så stort skadeutfall. Detta beror till stor del på att volymerna nederbörd som föll den 20 augusti föll under kort tid och hann således inte infiltrera ner i marken. Däremot bidrog troligtvis de volymerna nederbörd som föll dagarna innan skyfallet till att mätta marken och svårgjorde således infiltration den 20 augusti.

Det var endast en översvämningsskada år 2006 i detta område som hade ett skadedatum annat än i augusti, vilken inte är inkluderad i figuren ovan. Utav 84 skadeutfall år 2006 för området, inträffade 75 skador samma dag som skyfallet ägde rum. Med undantag två skador utav 84, inträffade alla skador i direkt anslutning till skyfallet, det vill säga på dagen för skyfallet eller följande dagar.

Med mycket hög trolighet förväntas den årliga nederbörden fortsätta att öka i norra och minska i södra Europa. Som en direkt effekt av detta och således med samma höga sannolikhet förväntas både förekomst samt omfattning av översvämningar att öka. (IPCC 2007a) Enligt Dahlström (2006) visar klimatsimuleringar genomförda av SMHI:s Rossby Centre indikationer på en förväntad nederbördsökning i norra Europa. Det är dock oklart om ihållande eller intensiva nederbördsperioder väntas öka mest. En ökning av intensiva nederbördsperioder väntas översvämma framför allt dagvattensystem i stadsmiljöer, vilket kan väntas ge upphov till fler översvämningsskador i dessa miljöer, vilket även figur 3-2 vittnar om. En ökning av långa ihållande nederbördsperioder väntas istället påverka vattennivåer i stora vattendrag och sjöar. Troligt är dock att båda nederbördstyper kan väntas öka i Skåne. (SOU 2007)

De långvariga lågintensiva regnen, vilka i sig inte innebär så stor risk för översvämningsskador i tätorter, är relativt lätta att förutspå om hur de fördelar sig geografiskt i Skåne. De intensiva

^{iv} Graf baserad på skadeutfall från Länsförsäkringar Skånes Skadedatabank samt nederbördsdata för Eslöv (mätstation Stehag) augusti 2006 från SMHI efter kontakt med Ann-Christine Svärdstrand (2011) på kundtjänst.

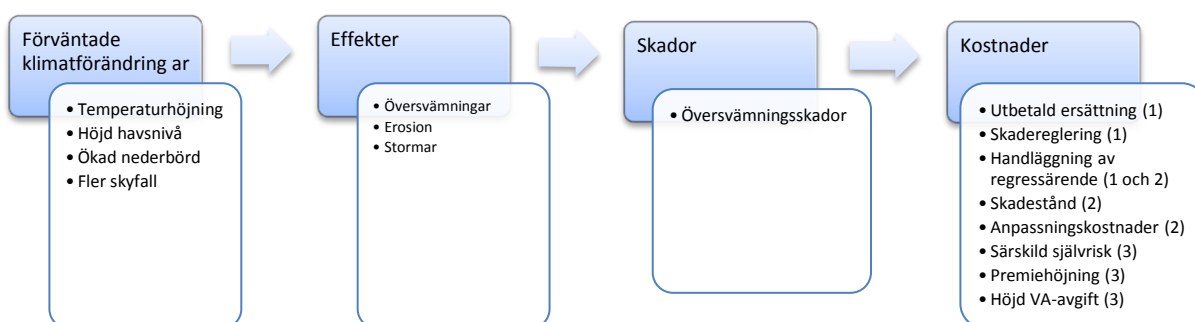
skyfallen, vilka orsakar de största problemen i tätorter, är däremot svårare att förutspå. (Linderson 2003; SOU 2007)

I Skånes inland väntas mer nederbörd följt av fler och värre översvämningar påverka markens stabilitet negativt. Den annars stabila jordsammansättningen, bestående av morän med inslag av lera, väntas påverkas. En följd kan bli fler ras och skred under 2000-talets första sekel än tidigare. Skador på mark, bebyggelse och infrastruktur väntas bli ett resultat av förändrad stabilitet i marken. (Länsstyrelsen i Skåne län 2010b)

3.4. Slutsatser

Forskare är ense om att ett förändrat klimat kommer att påverka, inte bara de nu mest utsatta områdena globalt, utan även Sverige och Skåne. Det skånska samhället kan vänta fler väderrelaterade skador i samband med storm, skyfall och andra extremvädersituationer. Dessutom är det troligt med en högre spridningstakt av sjukdomar och skadedjur i samband med ökad temperatur. Värmeböljor väntas också öka i Skåne om somrarna, vilka kan påverka framför allt gamla och sjuka. Det förefaller alltså mycket troligt att ett förändrat klimat även kommer att påverka samhället och försäkringsbranschen genom fler skador.

I figur 3-4 nedan åskådliggörs en sammanfattad logisk koppling mellan ett förändrat klimat, för studien relevanta effekter och skador (översvämningsskador) samt kostnader för försäkringsbranschen (1), VA-försörjare (2) och privatpersoner (3). Innehållet bygger på ovan beskrivna effekter av ett förändrat klimat. En kostnad för en av de tre aktörerna kan innebära en intäkt eller ekonomiskt tillskott för en annan. Exempelvis så innebär utbetald ersättning i samband med översvämningsskada en kostnad för ett försäkringsbolag men i det specifika ärendet ett ekonomiskt tillskott för en försäkringkund.



Figur 3-4 Det logiska sambandet mellan klimatförändring, dess effekter, översvämningsskador och kostnader.^v

En temperaturhöjning kommer att påverka havsnivån att stiga och skyfall att bli mer frekventa sommartid. Temperaturskillnader mellan södra och norra Europa leder även till att mer årlig nederbörd väntas falla i norra Europa. Effekterna av dessa förändringar väntas bli fler stormar, mer kusterosion och fler översvämningar. Stormar och kusterosion kan även tänkas bidra till fler och värre översvämningar längs kust och vattendrag. Mer skyfall och mer årlig nederbörd bidrar istället till fler översvämningsskador i tätorter.

^v Denna studie har fokuserats på översvämningsskador. Försäkringsbranschen i Skåne kan dock väntas beröras av andra typer av skador i ett förändrat klimat.

Fler översvämningsskador påverkar privatkunder, tillika VA-abonnenter, ekonomiskt både direkt genom självriskerna men även indirekt i slutändan genom eventuella premiehöjningar och höjda VA-avgifter då kostnaderna för översvämningsskadorna blir för stora för försäkringsbolag och VA-försörjare. För VA-försörjare kan krav på anpassning till ett förändrat klimat, juridisk handläggning av regressärende^{vi} samt krav på skadestånd innebära stora kostnader. Försäkringsbolag påverkas främst ekonomiskt genom utbetald ersättning för skada samt genom administrativa kostnader för skadereglering. Vidare påverkas de även administrativt genom juridisk handläggning av regressärende.

Denna studie kommer, som tidigare nämnts, att fokusera på översvämningsskador i samband med nederbörd och därför inte lägga någon vikt på översvämningsskador i samband med havsnivåhöjning och strand- och kusterosion. Anledningen till denna avgränsning ligger dels i den höga troligheten av ökade nederbördstrender i Skåne, dels i aktualiteten i samband med de senaste årens översvämningar i urbana områden i Skåne, och dels i hur skadefallet berör såväl försäkringsbranschen som VA-försörjare, privatkunder och VA-abonnenter ekonomiskt.

Mätserier samt tidigare studier visar på en ökning av den årliga medelnederbörden samt på en viss ökning av intensiva skyfall historiskt i Skåne, vilket delvis skulle kunna förklara de senaste årens ökning av översvämningsskador. Om ökningen av årlig medelnederbörd och antalet intensiva skyfall beror på klimatförändringar eller ej, är egentligen oväsentligt. Det är däremot troligt att ett förändrat klimat i Skåne kan påverka båda dessa trender att fortsätta stiga. En höjd medeltemperatur och således en ökning av mängden vattenånga i luften, kan dessutom innebära vidare ökning av intensiva skyfall under sommarmånaderna i Skåne trots det faktum att volymerna nederbörd som faller under somrarna väntas minska. Torrare somrar skulle även kunna innebära att den nederbörd som faller som skyfall lokalt har svårare att infiltrera och således skulle kunna bidra till att större volymer ytvatten rinner av och kan bidra till fler och värre översvämningsskador då ytvatten naturligt och/eller genom allmänna dagvattensystem leds in i tätorter.

Vi kan troligen vänta oss fler översvämningsskador med ett förändrat klimat i Skåne. Det som är oklart är dock var i Skåne de intensiva skyfallen som bidrar till skadorna kan förväntas falla. Det hade självklart varit fördelaktigt att kunna peka på exakta riskområden för dessa intensiva skyfall.

Nämnda två aktörer, försäkringsbolag och VA-försörjare, har ett delat intresse i kunder samt VA-abonnenter. För Länsförsäkringar Skånes del är kunderna dessutom mer än bara kunder. I kapitel 4 nedan beskrivs mer om Länsförsäkringar Skåne och deras roll som skadeförebyggande aktör.

^{vi} Tvistemål kring vem som bär det ekonomiska ansvaret för översvämningsskador. I kapitel 4, avsnitt 4.4. förklaras mer ingående om regresstalan i samband med översvämningsskador, vilka lagar som är gällande och hur dessa lagar ger möjlighet för försäkringsbolag att driva regresstalan mot VA-försörjare för översvämningsskador försäkringsbolagets kunder har drabbats av.

4. Länsförsäkringar Skåne i ett förändrat klimat

Följande kapitel behandlar forskningsfråga 2 och 3 (avsnitt 1.4.). Nedan följer en sammanfattning om hur försäkringsbranschen globalt förhåller sig till ett förändrat klimat. Därefter följer information om Länsförsäkringar Skåne samt om deras roll i ett klimatanpassningsarbete gällande översvämningsskador i samband med nederbörd.

Ur bidraget från arbetsgrupp II, *Klimat effekter, anpassning och sårbarhet*, till den fjärde utvärderingsrapporten från IPCC, framgår det att försäkringsbranschen väntas drabbas av ett förändrat klimat i form av fler skador (IPCC 2007a). Vellinga et al. (2001) och Thörn (2008) menar att den väntade fortsatta globala uppvärmningen med dess negativa effekter som följd borde vara av största intresse för försäkringsbranschen. Vidare visar resultat av studier globalt att det finns empiriska bevis för samband mellan höjda kostnader för försäkringsbranschen och högre förekomst av väderrelaterade skador (Vellinga et al. 2001; Epstein & McCarthy 2004; Mills 2005). Trots detta faktum så fokuserar de flesta försäkringsbolag globalt istället på åtgärder för att minska sina egna utsläpp av växthusgaser och lägger mindre fokus på att hantera nuvarande och kommande risker med ett förändrat klimat. Risker som direkt påverkar försäkringsbolagen ekonomiskt. (Mills 2009) I Nederländerna exempelvis, där effekterna av ett förändrat klimat i form av översvämningar väntas få förödande konsekvenser, visar en studie från år 2005 att så många som fem av tio av de största försäkringsbolagen inte tycker att klimatförändringarna är ett oroande ämne (de Rooij & van den Bergh 2005 citerad i Botzen et al. 2010, s. 578).

Mills (2007 citerad i Botzen et al. 2010, s. 579) menar att försäkringsbranschen, med rätt drivkrafter, skulle kunna spela en viktig samhällsroll i att stimulera och verka pådrivande för klimatanpassningsåtgärder.

Philip Thörn (2008), tidigare utredningssekreterare för Klimat- och sårbarhetsutredningen (SOU 2007:60), menar att i ett scenario med fortsatt ökade skadeutfall av översvämningsskador i ett förändrat klimat, kan det solidariska försäkringssystemet komma att ifrågasättas. Thörn (2008) tror att försäkringsbranschen inom relativt snar framtid kommer behöva se över premiesättningsmodeller för de produkter som kan påverkas av ett förändrat klimat, såsom bostadsförsäkringar vilka kan påverkas av ökade nederbördstrender genom översvämningsskador. Jag kommer senare i detta kapitel presentera olika strategier för försäkringsbolag för att minska de negativa ekonomiska effekterna av ett förändrat klimat.

4.1. Om Länsförsäkringar Skåne

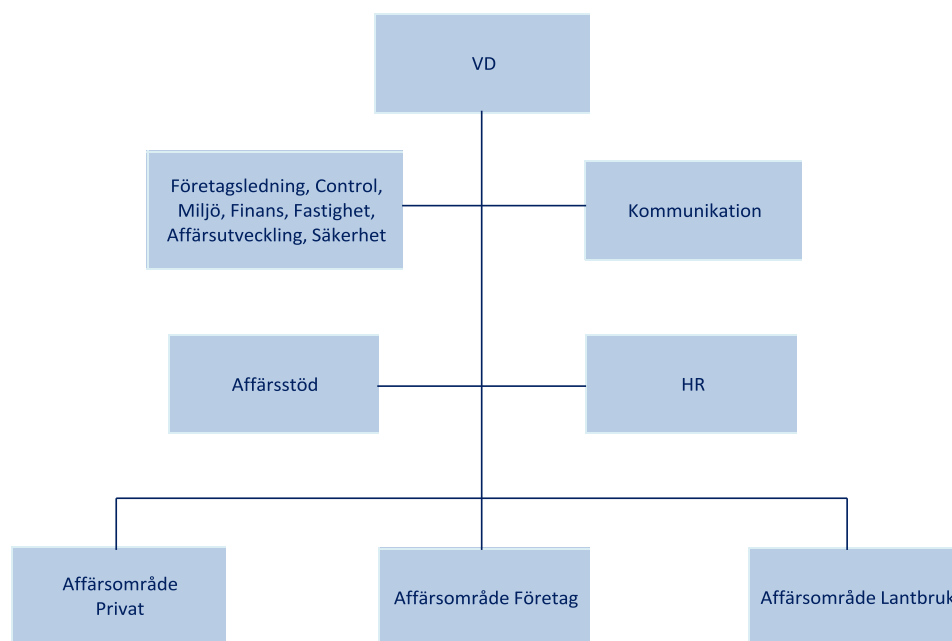
Länsförsäkringar Skåne tillhör Länsförsäkringsgruppen, och är tillsammans med 23 andra länsbolag i Sverige delägare i Länsförsäkringar AB (Länsförsäkringsgruppen 2006). Länsförsäkringar AB är således ett dotterbolag. Varje länsbolag är juridiskt sett frångått de övriga i länsförsäkringsgruppen. Det sker dock samverkan mellan länsbolagen, i synnerhet i framtagande av övergripande strategiska underlag för beslut gällande för samtliga länsbolag i gruppen. Det är det så kallade konsortiet, bestående av representanter från alla länsbolag, som exempelvis hanterar frågor kring aktieägandet i Länsförsäkringar AB samt länsförsäkringsgruppens uppdrag till Länsförsäkringar AB. (Länsförsäkringsgruppen 2005)

Länsförsäkringar Skåne anser sig vara ett värderingsstyrt bolag med lokal förankring som erbjuder skånska kunder finansiella lösningar genom bank-, pensions och försäkringsprodukter. Företaget är uppdelat i tre större affärsområden, nämligen Företag, Lantbruk och Privat. (Nylin pers. komm. 2010)

Länsförsäkringar Skåne är kundägt. Vid köp av företagets produkter blir kunder automatiskt delägare i företaget. Då företagets resultat överstiger förväntningar och budget, tilldelas delägare, det vill säga kunderna, överskottsvinsten. Utdelningen sker främst i form av lägre premier och priser. Vid enstaka tillfällen betalas även direkt återbäring ut till delägare. För räkenskapsåret 2010 tilldelades trogna kunder en ackumulerad summa på 160 miljoner SEK. (Länsförsäkringar Skåne 2011c)

4.1.1. Organisationsstruktur och kunders inflytande

Nedan åskådliggörs Länsförsäkringar Skånes organisationsstruktur i en förenklad organisationskarta:



Figur 4-1 Länsförsäkringar Skånes organisationsstruktur^{vii}

Länsförsäkringar Skånes så kallade fullmäktigeförsamling består av kundrepresentanter. Från varje kommun, valdistrikt, inom Länsförsäkringar Skånes geografiska upptagningsområde väljs representanter till fullmäktigeförsamlingen. Varje kund har en röst var inom sitt valdistrikt. Fullmäktigeförsamlingen representerar således kunder från varje kommun. Fullmäktigeledamöterna väljer sedan en styrelse, efter förslag på kandidater från valberedning. Valberedningen består av utvalda representanter från fullmäktigeförsamlingen. Styrelsen nominerar därefter en VD, varefter VD:n väljer företagsledning. (Länsförsäkringsgruppen 2005) I Länsförsäkringar Skånes företagsledning inbegrips, förutom VD, även cheferna för de tre affärsområdena, Vice VD/ Chef Affärsstöd, Skadeförklaringschef, Utvecklingsansvarig, Personalchef, Informationschef samt Personalföreningens ordförande (Länsförsäkringar Skåne 2011a).

^{vii} Figur baserad på figur från *Länet* Länsförsäkringar Skånes intranät (Länsförsäkringar Skåne 2011d)

4.1.2. Kärnvärden

Kundägda, lokala, tillgängliga, personliga och engagerade är de värdegrunder som Länsförsäkringar Skåne idag arbetar utifrån (Länsförsäkringar Skåne, 2010a). För att förstå varför just dessa kärnvärden uppkommit och varför de är värdefulla, krävs en liten historiektion.

År 1992 slår de tre länsförsäkringsbolagen Malmö, Tommarp och nordvästra Skåne sig samman och bildandet av Länsförsäkringar Skåne är ett faktum. Historien om Länsförsäkringar Skåne börjar dock tidigare än så. Storbönder blev på tidigt 1800-tal varse om att det är ekonomiskt mer hållbart att driva lantbruk om ett antal gårdar går samman i avtal för att hjälpa varandra om eldsvådor uppstår. Så kallade brandstodsbolag och senare länsförsäkringsbolag bildades runt om i Sverige. År 1828 bildades Skånska Brand, ett försäkringsbolag som istället inriktade sig på fastigheter i de skånska städerna. Två år senare bildades försäkringsbolaget för lantbrukare i Tommarp. De gemensamma nämnarna för de båda typerna av försäkringsbolag var det som nu är Länsförsäkringar Skånes kärnvärden. (Länsförsäkringar, 2010b)

Då länsförsäkringsbolag hade bildats runt om i hela Sverige, föreföll det senare viktigt att skapa mer struktur mellan bolagen i de olika länen. Landsbygdens Återförsäkringsbolag, senare Länsförsäkringar AB, bildades således år 1936 som ett svar på detta. På den tiden var Länsförsäkringar AB:s största uppgift att återförsäkra alla länsbolag ingående i gruppen. Idag finns även mer strategiska åtaganden på agendan för Länsförsäkringar AB. (Länsförsäkringar, 2010b)

Den gemensamma symbolen, den röd och blå fyrkanten, instiftades år 1969 och år 1986 bildades Länsförsäkringar Liv. Bankfallangen av Länsförsäkringar AB, Länsförsäkringar Bank, bildades år 1996. Försäkringsbolaget Wasa, varibland Skånska Brand ingick, gick 1998 samman med Länsförsäkringar Skåne, varefter landsbygds- och stadsförsäkringar således var inom en och samma koncern. Vidare startade Länsförsäkringar AB en fastighetsförmedling år 2001. (Länsförsäkringar, 2010b)

4.2. Försäkringar - översvämningsskador

Försäkringsbolag säljer produkter som ger finansiellt skydd mot olika typer av skador, skadearter. Kunder delas in i olika riskgrupper utifrån försäkringsprodukt. Med hänsyn till estimerade risker, vilka i stort bygger på historisk skadedata, beräknas sedan premier. En premie är kundens kostnad för produkten. Inbetalda premier ska täcka finansiella risker inom specifik grupp, administrativa kostnader samt eventuell vinstmarginal för försäkringsbolaget.

Länsförsäkringar Skånes finansiella skydd, försäkringsprodukt, mot översvämningsskador inbegrips för privatkunder i Hemförsäkringen (hyres- eller bostadsrätt), Villaförsäkringen, Villahemförsäkringen och Fritidshusförsäkringen. De olika försäkringsprodukterna har delvis olika villkor. Exempelvis täcker Hemförsäkringen endast skador på lösegendom och inte på byggnad. (Länsförsäkringar Skåne 2001) Jag har valt att visa delar av villkoren för Villahemförsäkringen, eftersom den försäkringsprodukten inbegriper de kunder med störst risk för översvämningsskador. Försäkringen gäller för skada på byggnad och lösegendom (lösöre) när (Länsförsäkringar Skåne 2010a):

- *'vatten strömmar från markytan direkt in i huset genom ventil, fönster eller dörröppning eller*
- *vatten tränger upp ur avloppsledning inomhus och detta beror på:*
 - *skyfall (regn med en intensitet av minst 1 mm/minut eller 50 mm/dygn)*
 - *snösmältning*
 - *stigande sjö eller vattendrag'*

För att en försäkringstagare ska tilldelas full ersättning för översvämningsskada krävs att kunden följer de generella aktsamhetskrav uppställda i villkoren. Försäkringstagaren ska (Länsförsäkringar Skåne 2010a):

- *'följa de föreskrifter som finns i lag eller som meddelats av offentlig myndighet;*
- *vid installation endast använda sådan produkt som är godkänd av offentlig myndighet ur miljö- och/eller säkerhetssynpunkt;*
- *följa tillverkarens, leverantörens och installatörens anvisningar för installation, skötsel och underhåll;*
- *följa de krav som ställs i Boverkets byggregler eller meddelas av den lokala byggnadsnämnden när du reparerar, bygger om eller bygger nytt. Dessa krav ska följas oavsett om bygganmälan/byggnadslov krävs eller inte för vidtagna åtgärder;*
- *förvara och handha egendom så att skada eller förlust så långt som möjligt förhindras'*

Om försäkringstagaren inte följer de uppställda generella aktsamhetskrav kan ersättning för skada sättas ned enligt specifika mallar och praxis (Länsförsäkringar Skåne 2010a).

I händelse av skada får kunden stå för en del av skadekostnaden själv. Detta belopp kallas för självrisk. Självriskens huvudsyfte är att verka skadeförebyggande genom att ge försäkringstagaren incitament att själv hantera risker innan dess att skador uppkommer. När det gäller översvämningsskador har Länsförsäkringar Skåne satt en särskild självrisk, vilken är högre än grundsjälvrisk. Den särskilda självrisk för översvämningsskador är 10 % av skadebeloppet eller minst 10 000 SEK. (Länsförsäkringar Skåne 2010a) Den särskilda självrisk är bland annat satt för att ytterligare ge försäkringstagaren incitament att se över potentiella risker i sitt hem (Nordström pers. komm. 2011).

Länsförsäkringar Skåne är även själva försäkrade mot större skadescenarion. Länsförsäkringar Skåne försäkrar, mot en premiesumma, nämligen sina egna åtaganden inom Länsförsäkringsgruppen och hos så kallade återförsäkringsbolag. För att återförsäkringen ska gå in och täcka utbetalningar krävs att skadekostnaden vid ett skadetillfälle uppgår till en viss summa som kallas återförsäkringsbelopp eller självbehåll (liknande självrisk). Länsförsäkringar Skånes återförsäkringar användes exempelvis vid stormen Gudrun, då skadekostnaderna uppgick till mycket stora summor. (Frank pers. komm. 2011a)

4.3. Översvämningsskador

Översvämningsskador på byggnader och löseegendom för privatkunder kan orsakas av en rad olika översvämningsscenarion. Vatten kan (Horstmark pers. komm. 2011):

- tränga in genom fastighetens avloppssystem;
- tränga in genom källarvägg och/ eller golv;
- tränga in genom källarfönster och/ eller garageport *eller*
- tränga ut från läckande vatteninstallationer (läckage)

Det sistnämnda skadescenariot räknas i försäkringssammanhang som en läckageskada och kommer därför inte att behandlas i denna studie (Länsförsäkringar Skåne 2001).

Översvämningsskador i samband med källaröversvämningar kan bli mycket kostsamt för försäkringsbolaget i efterarbetet och skaderegleringen samt för den enskilde som får betala en särskild självrisk (Frank pers. komm. 2011b; Länsförsäkringar Skåne 2010a). Men det är inte bara själva kostnaden i sig för den enskilde som blir en belastning. Efterarbetet med sanering, torkning, bortrivning av skadat material samt nyrenovering kan vara mycket tidskrävande. (Frank pers. komm. 2011c)

Kostnaden för försäkringsbolaget kan bestå i en rad olika poster, exempelvis saneringsarbete, torkning, bortrivning, renovering samt olika administrativa kostnader i skaderegleringsprocessen. Många delar i efterarbetet läggs dessutom ut på underentreprenörer, vilket är kostsamt för företaget. (Frank pers. komm. 2011c) Dessutom innebär efterarbetet en stor belastning på miljön. Exempelvis innebär en översvämningsskada i ett badrum ett utsläpp på omkring 300 kg^{viii} CO²-ekvivalenter (koldioxidkvivalenter). Hans Frank, skadecontroller på Länsförsäkringar Skåne, lyfter fram att det främst är den stora materialåtgången som skulle kunna hanteras bättre. Hans Frank pekar även på att det går åt onödigt mycket material i efterarbetet. Nära 90 % av det material som normalt rivs ut från det skadade utrymmet är i regel helt oskadat. Bättre metoder för renovering av våtrum skulle kunna innebära mindre CO²-utsläpp i jämförelse med om det skadade våtrummet revs ut helt och hållet, vilket nu tenderar att vara praxis. (Länsförsäkringar Skåne 2011d) Nedan i avsnitt 4.5. *Länsförsäkringar Skånes roll som skadeförebyggande aktör* beskrivs det närmare hur Länsförsäkringar Skåne, inom ramen för översvämningsskador, arbetar för att minska den ekonomiska belastningen för företaget, den ekonomiska och sanitära belastningen för privatkunder samt belastningen på miljön kopplad till översvämningsskador.

4.3.1. Skadefall och kostnader

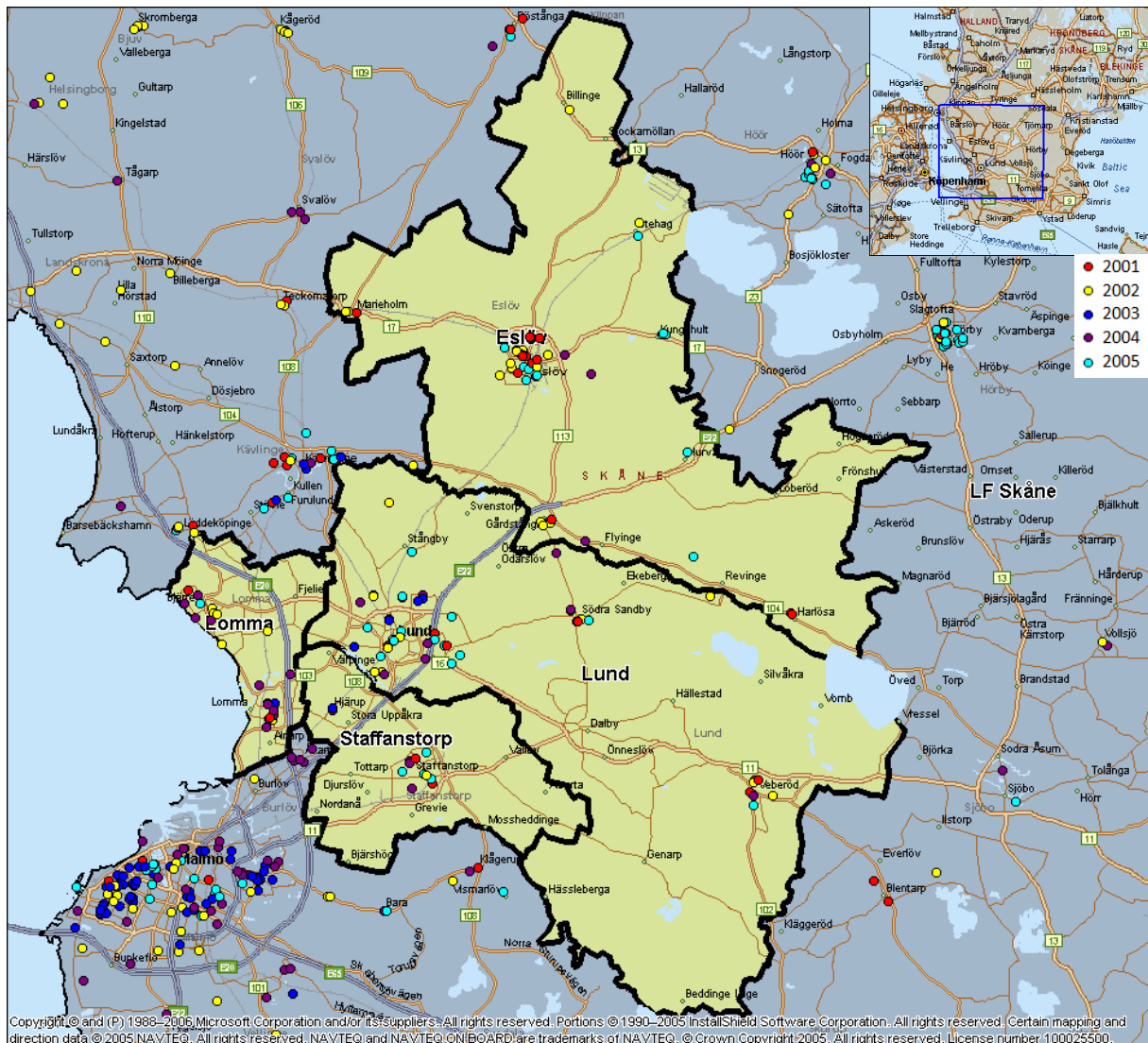
Geografiskt skadefall

I detta avsnitt presenteras sammanställd översvämningsskadedata för Länsförsäkringars Skånes geografiska upptagningsområde. Jag har genom Björn Lindfors, controller, och Pia Hantoft, produktspecialist inom affärsområdet Privat, Länsförsäkringar Skåne, fått tillgång till adekvat data från företagets Skadedatabas. Vidare har jag genom Björn Lindfors även fått tillgång till Länsförsäkringar Skånes licens till programmet *Microsoft MapPoint* med avsikt att hantera och visa

^{viii} Uträkningen av det så kallade miljötalet för vattenskada bygger på livscykelanalytänk (LCA). Uträkningarna är gjorda med miljöberäkningsprogrammet *Anavitor* med data från *MEPS-systemet* (marknadssystem för reparation, skador och underhåll www.meps.se) och IVL Svenska Miljöinstitutets livscykeldata. Körda mil för person- och materialtransporter (80 kg), elförbrukning för torkning (10 kg) och material som rivs och ersätts med nymonterat (210 kg).

översvämningsskadedata för valda kommuner på kartbilder över en tioårsperiod (2001 - 2010). *Microsoft MapPoint* är egentligen ett navigeringsprogram, men lämpar sig bra för att visa på skadeutfall på en kartbild och på så sätt kunna se mönster som annars inte hade varit lika tydliga i exempelvis vanliga skadelistor.

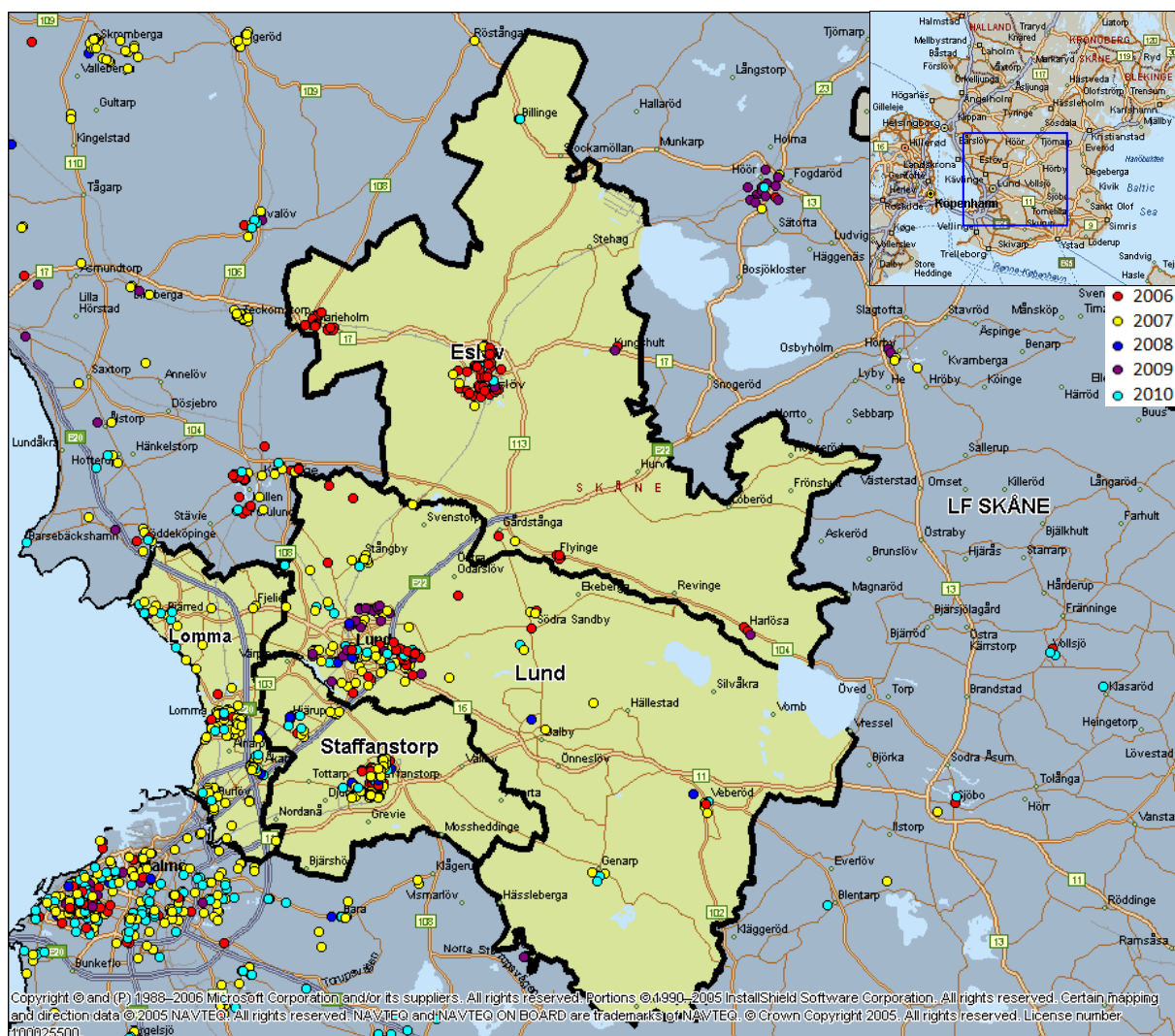
I figur 4-2 nedan åskådliggörs översvämningsskador över femårsperioden 2001 - 2005 för valda kommuner för studien.



Figur 4-2 Geografisk fördelning av översvämningsskador årsvis (2001 – 2005, se legend i figur) inom valt studieområde. Valda kommuner är grönmärkade (Länsförsäkringar Skåne 2011b).

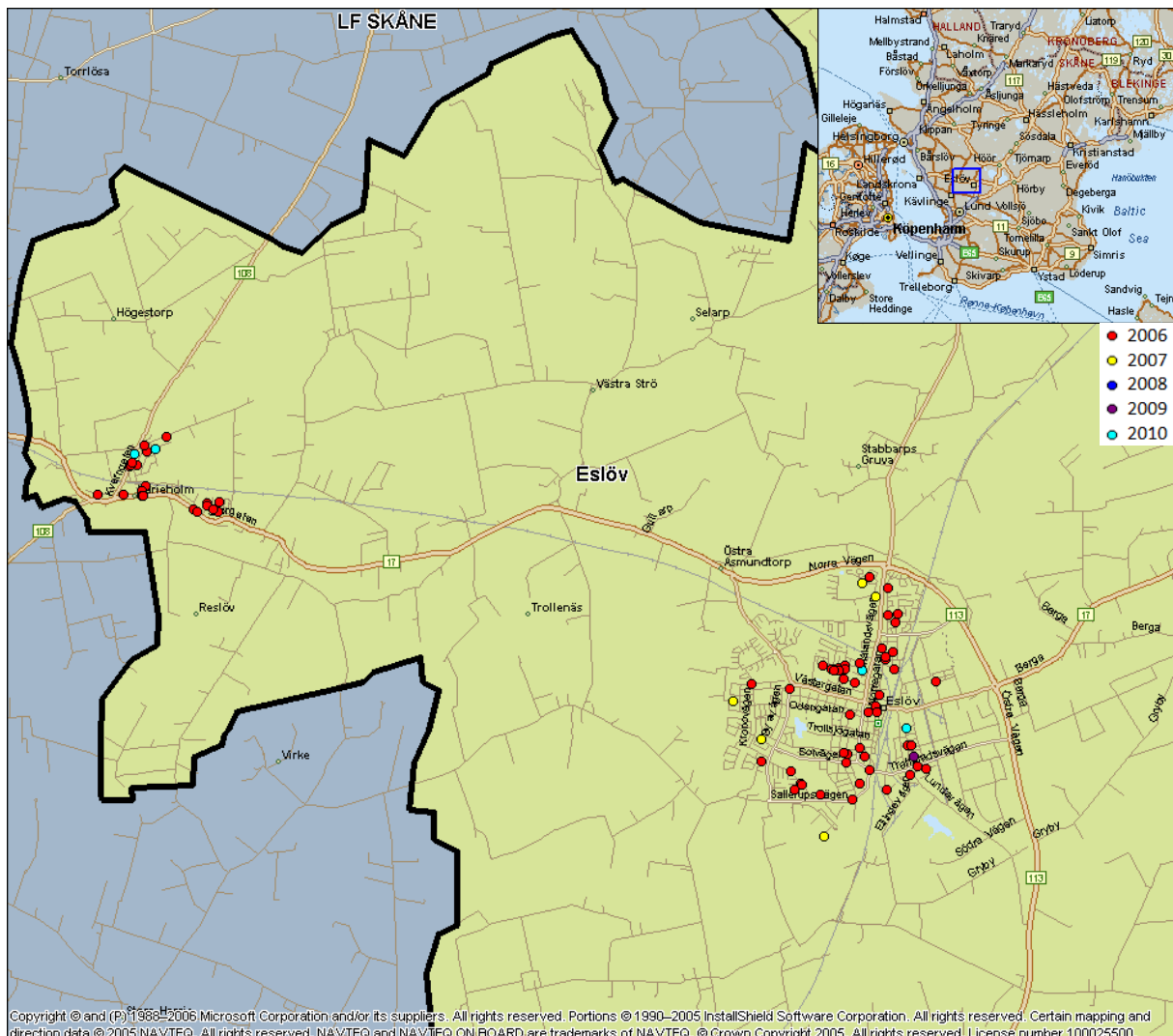
I given skala kan dock ej varje enskild skada utläsas ur figuren, varför figuren inte heller primärt visar antalet översvämningsskador. Jag kommer senare i detta avsnitt, med hjälp av stapeldiagram, presentera skadeutfallet samt kostnaden för dessa skador för hela Länsförsäkringar Skånes geografiska upptagningsområde över en tioårsperiod (2001 - 2010). Kartbilderna här visar istället på den geografiska utbredningen av översvämningsskador. Som synes i både figur 4-2 och 4-3 så har de flesta översvämningsskador uppkommit inom tätorter eller i tätbebyggda områden, snarare än i närheten av större vattendrag och sjöar. På tio års tid har exempelvis inga översvämningsskador för

Länsförsäkringar Skånes kunder uppkommit vid Bosjökloster och Gamla Boo mellan västra och östra Ringsjön strax öster om Eslövs kommun (figur 4-2 och 4-3).



Figur 4-3 Geografisk fördelning av översvämningsskador årsvis (2006 - 2010, se legend i figur) inom valt studieområde. Valda kommuner är grönmärkade (Länsförsäkringar Skåne 2011b).

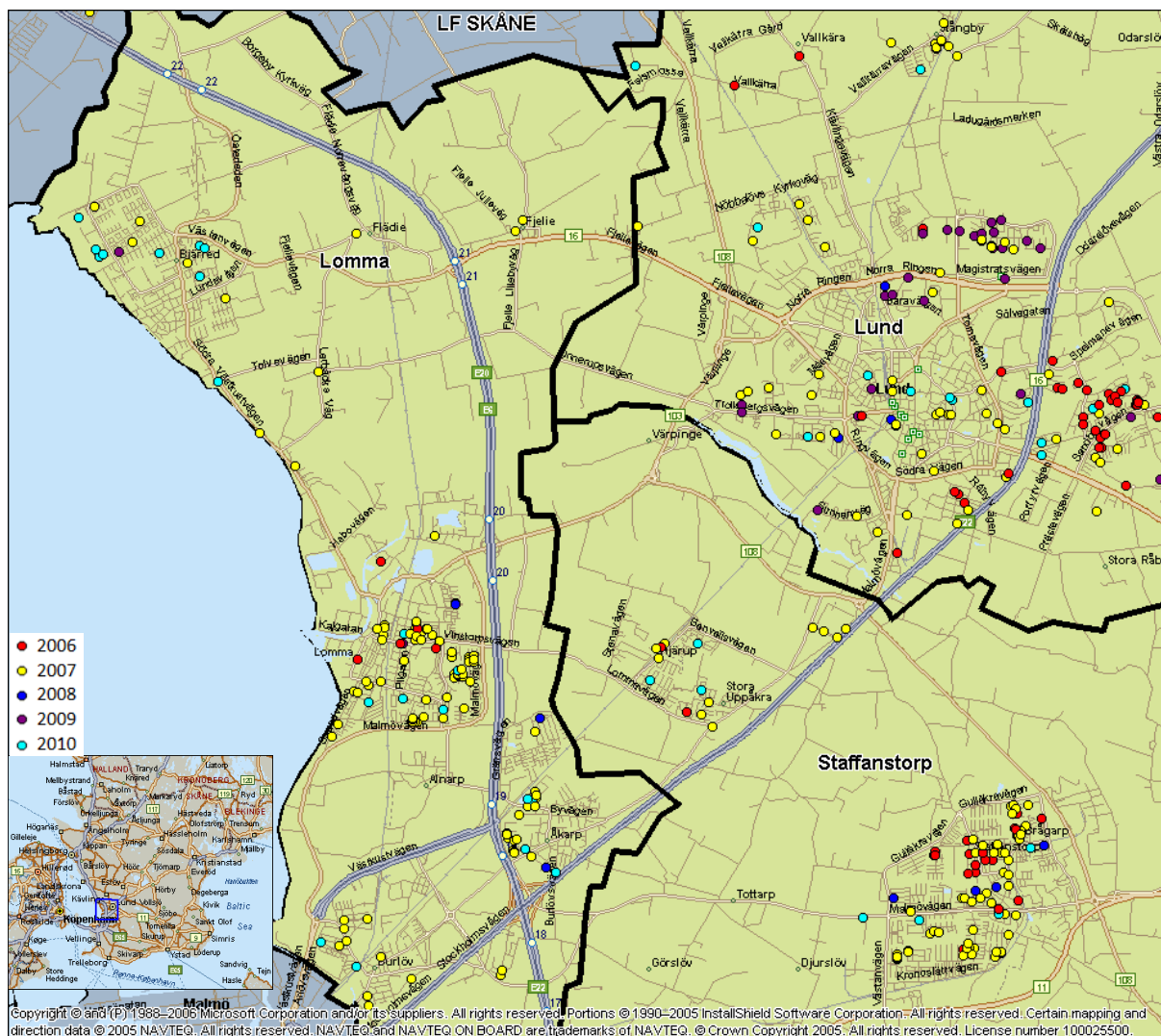
Vidare kan det ganska tydligt med blotta ögat utläsas ur figur 4-2 och 4-3 att det förekommit fler skador under femårsperioden 2006 - 2010 i jämförelse med år 2001 - 2005. I figur 4-3 är det även väl synligt att Eslövs kommun drabbades av flertalet översvämningsskador år 2006. Lomma kommun och Staffanstorps kommun drabbades däremot av många översvämningsskador år 2007. Det förefaller ha varit övervägande många översvämningsskador åren 2006 och 2007 i alla för studien valda kommuner (figur 4-3).



Figur 4-4 Geografisk fördelning av översvämningsskador årsvis (2006 - 2010, se legend i figur). Kartbilden visar Eslövs tätort och Marieholm inom valt studieområde (Länsförsäkringar Skåne 2011b).

I figur 4-4 ovan visar kartbilden översvämningsskador nästan nere på gatunivå i Eslövs tätort och Marieholm, strax väster om Eslöv stad. Det är fortfarande så att många skador döljer sig under varandra och ses klumpvis i figuren.

Eslöv drabbades av många skador år 2006, vilket även kunde utläsas ur figur 3-3 i avsnitt 3.3 ovan. Det förefaller vara så att skadorna är något samlade utefter specifika gator i figur 4-4. Anledningarna till detta kan självfallet vara många och det skulle kunna vara givande att studera detta mer djupgående än vad denna studie har som syfte.



Figur 4-5 Geografisk fördelning av översvämningsskador årsvis (2006 – 2010, se legend i figur). Kartbilden visar delar av Lunds kommun, Lomma kommun samt delar av Staffanstorps kommun inom valt studieområde (Länsförsäkringar Skåne 2011b).

I figur 4-5 ovan går att utläsa att Länsförsäkringar Skånes kunder i Staffanstorp och Lomma drabbades hårt år 2007. År 2006 var även det ett år med många översvämningsskador i Staffanstorp samt östra delar av Lund. Återigen förefaller översvämningsskadorna följa ett visst mönster. Skadorna verkar ha uppkommit klumpvis. Dessa relativt tydliga mönster är speciellt synliga i östra delarna av Lund, i Staffanstorp samt i centrala Lomma. År 2009 uppkom dessutom många översvämningsskador nordöstra Lund, på norra fäladen. Västra Lund verkar klara sig bättre från översvämningsskador än norra och östra delar av staden. Bjärred, utmed kusten i de norra delarna av Lomma kommun, förefaller vara mindre drabbat av översvämningsskador än Lomma.

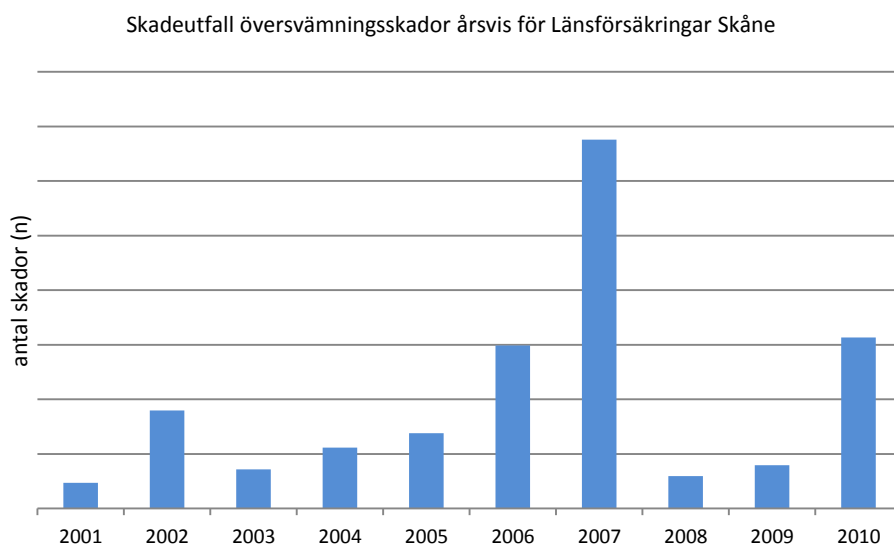
För Lomma tätort i Lomma kommun, tydliggörs att merparten av de översvämningsskador som uppkommit ej är i direkt förbindelse med de stora vattenflödena inom kommunen. De flesta skador tenderar att uppkomma inom tätorten trots att naturliga vattenflöden ut mot Öresund i väster går Höje å norr om Lomma tätort. I kapitel 5 senare i arbetet kommer jag att gå in på underliggande orsaker till detta mönster.

Skadeutfall och kostnader

I detta avsnitt presenteras skadeutfall, det vill säga antal skador, och skadekostnaderna för Länsförsäkringar Skåne för år 2001 - 2010. Jag har valt att exkludera utfall och kostnader för år 2011 eftersom data för året är ofullständiga. Alla figurer nedan presenterar data för hela Länsförsäkringar Skånes geografiska upptagningsområde. Data är hämtad från Länsförsäkringar Skånes Skadedatabas. På Länsförsäkringar Skånes önskemål redovisas endast förhållandet och inte exakta värden.

För graferna med skadekostnad nedan är kostnaden för skadearten *Översvämning Avbrott* även inkluderad. Skadearten *Översvämning Avbrott* är vanligare inom affärsområdena Lantbruk och Företag, där en avbrottskada är då avbrott i den dagliga verksamheten innebär ekonomisk skada. För privata kunder kan en avbrottskada i samband med översvämning exempelvis vara då kunden får avbrott i uthyrning av rum, fritidshus eller del av villa, eller avbrott då kund har verksamhet i den privata bostaden.

Figur 4-6 nedan visar antalet översvämningsskador årsvis mellan år 2001 och 2010. Skadeutfallet har en stor spridning mellan åren. År 2001 hanterades betydligt färre översvämningsskador i jämförelse med år 2007 då hela fjorton gånger så många skador hanterades. Trots stor spridning går en viss ökande trend att urskilja från figuren. I jämförelse med åren 2001 - 2005, förefaller skadeutfallet år 2006, 2007 och år 2010 vara något av extremer. Frågan är dock om så många som tre av de fem senaste åren kan klassas som extremer? Kanske var skadeutfallet extremt lågt år 2008 och 2009?



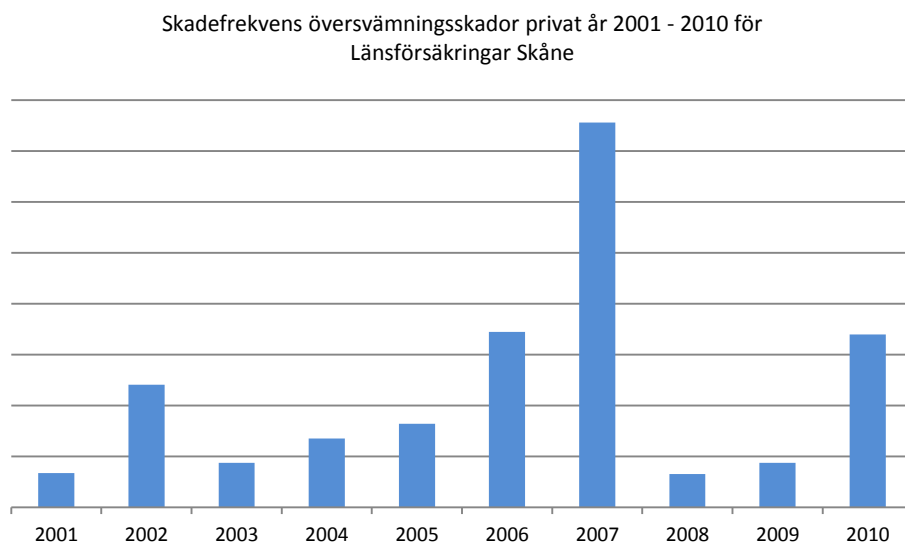
Figur 4-6 Skadeutfall för översvämningsskador årsvis mellan år 2001 och 2010, Länsförsäkringar Skåne (Länsförsäkringar Skåne 2011b).

Det är självfallet så att skadeutfallet för översvämningsskador (figur 4-6) inte säger så mycket om det inte sätts i relation till Länsförsäkringar Skånes beståndsantal för gällande år. I figur 4-9 nedan åskådliggörs därför beståndsantalet för Länsförsäkringar Skånes hemförsäkringar. Som synes har beståndet ökat ganska markant sedan år 2001. Är det då denna beståndsökning av hemförsäkringar som medfört att fler översvämningsskador registrerats år för år i Länsförsäkringar Skånes skadedatabas?



Figur 4-7 Beståndsantal bostadsförsäkringar årsvis (år 2001 - 2010) för Länsförsäkringar Skåne (Länsförsäkringar Skåne 2011b).

Figur 4-8 visar skadefallet översvämningsskador relativt till beståndsantalet. Figur 4-6 ovan tillsammans med figur 4-8 vittnar alltså om både en absolut ökning (absoluta antalet skador) och en relativ ökning (antalet skador relativt till beståndsantalet bostadsförsäkringar) av skadefallet för översvämningsskador.



Figur 4-8 Skadefrekvens översvämningsskador privat, det vill säga skadefall översvämningsskador relativt till beståndsantalet bostadsförsäkringar årsvis (år 2001 - 2010) för Länsförsäkringar Skåne (Länsförsäkringar Skåne 2011b).

Som synes i figur 4-8 ovan drabbades en relativt stor del av beståndet hemförsäkrade av översvämningsskador år 2007. Den uppåtgående trenden är dock inte lika tydlig i figur 4-8 som i figur 4-6. År 2008 och 2009 innebar nämligen relativt låga procentsatser relativt skadefall. Däremot är den absoluta kostnaden för översvämningsskadorna för åren 2001 - 2010 i figur 4-9 nedan talande.



Figur 4-9 Skadekostnader översvämningsskador privat årsvis (år 2001 - 2010) för Länsförsäkringar Skåne (Länsförsäkringar Skåne 2011b).

Som synes i figur 4-9 ovan innebar översvämningsskador för privatkunder år 2007 en relativt hög kostnad för Länsförsäkringar Skåne. År 2006 och 2010 innebar också höga kostnader. Jämfört med den totala skadekostnaden har kostnaden för översvämningsskador utgjort mellan 0,3 % och 7,6 % de senaste tio åren.

4.3.2. Regresstalan

Regresstalan är en form av skadeståndskrav där man kräver tillbaka ansvarig part på tidigare utbetald skadeersättning.

VA-lagen (2006:412) har bland annat som syfte att lägga stort ansvar på VA-försörjare, oftast kommuners egna bolag som handhar VA-system. Innan VA-lagens införande låg mer ansvar på brukaren. Bevisbördan låg då på brukaren, det vill säga den skadelidande. Brukaren var i dessa fall tvungen att visa på vårdslöshet från VA-försörjarens sida, vilket i princip var omöjligt eller åtminstone ekonomiskt ohållbart för gemene man. (M. Nilsson pers. komm. 2011) Efter ett mål, det så kallade Kungsbackamålet, och en prejudicerande dom i Vattenöverdomsstolen år 1993, så ändrades bevisbördan och kom efter år 1993 istället att ligga huvudman, det vill säga VA-försörjaren (NJA 1993:136). Vid tvist är det därför nu VA-försörjaren som måste visa på att VA-nätet håller viss uppsatt standard och dimensionering för vattenflöden. Brukaren måste dock fortfarande bevisa att det vatten som orsakat skadan är VA-försörjarens vatten, det vill säga att vatten har trängt in i fastigheten genom exempelvis baktryck i spillvattensystemet och upp genom avloppet, eller att vatten trängt in i bostaden ytledes då VA-försörjarens dagvattensystem inte har räckt till. (M. Nilsson pers. komm. 2011)

De senaste åren har regresstalan mot VA-försörjare i samband med översvämningsskador för privatpersoner flitigt förts av försäkringsbolagen i Skåne (Milotti pers. komm. 2011). I samband med att ersättning för översvämningsskada betalas ut till försäkringskund, övertar nämligen försäkringsbolaget även kundens rätt att kräva huvudman på skadestånd i de fall ansvaret ligger på denne, det vill säga på VA-försörjaren i fråga (Länsförsäkringar Skåne 2011d). Lagmässig grund till rätten att överlåta ett skadeståndskrav kan härledas till *Skuldebrevslagen (SFS 1936:81)* (Skogman pers. komm. 2011).

I VA-lagen (SFS 2006:412) 45 - 49 §§ tydliggörs privatpersoners rätt till skadestånd i de fall VA-försörjaren bär ansvar för uppkommen skada (SFS 2006:412).] VA-avtal i enlighet med *Avtalslagen* (SFS 1915:218) måste dock finnas mellan parterna om yrkan på skadestånd ska kunna vara möjlig (SFS 1915:218).

År 2007 införlivades den nya versionen av *VA-lagen* (SFS 2006:412) varför den gamla *VA-lagen* (SFS 1970:244) då upphävdes. Den stora skillnaden med den nya versionen är främst att VA-försörjaren nu även kan hållas ansvarig om vatten tränger in i bostäder ytledes då dagvattensystem inte klarar av de volymer vatten som leds in i dem, vilket tidigare inte var fallet. (SFS 2006:412; SFS 1970:244)

De översvämningsärenden som idag regressläggs är i synnerhet ärenden där brukaren, det vill säga fastighetsägaren, är en privatperson som har drabbats av skador genom baktryck i spillvattensystemet. Enkelt uttryckt – då avloppsvatten tränger upp ur avloppet. (M. Nilsson pers. komm. 2011)

Beroende på typ av VA-system en kommun eller annan huvudman är ansvarig för, så finns olika krav uppsatta för vad systemet skall klara av. Kraven är hårdare i de fall huvudman förvaltar ett kombinerat VA-system jämfört med ett duplikatsystem. Jag kommer i kapitel 5 i kort förklara huvudtyperna av VA-system. När det gäller ett duplikatsystem så innebär kraven att spillvattensystemet i princip skall vara tätt och dagvattensystemet skall klara av ett 10-årsregn i gatunivå, det vill säga dagvattensystemet skall i princip inte belastas så pass mycket av ett 10-årsregn att gatubrunnar svämmas över och förorsakar översvämningskador. Gällande ett kombinerat system skall systemet istället klara av ett 10-årsregn på källargolvsnivå, vilket är mycket hårdare krav. En skillnad i krav är satt för att driva kommuner till att uppdatera sina VA-system till duplikatsystem, i vilka man skiljer utgående spillvatten från utgående dagvatten. (M. Nilsson pers. komm. 2011)

Länsförsäkringar Skåne har jurister inom bolaget som delvis sköter regressärendena. Men på senare år har det administrativa arbetet kring ärendena inneburit att de på återkommande basis har blivit tvungna att ta in extern hjälp med dessa ärenden genom företaget Regress HB. Detta medför en kostnad. I varje enskilt fall vägs således noga potentiell vinst mot kostnaden. I de fall handläggare anser att ansvaret för uppkommen översvämningskada ligger på VA-försörjare och ärendet handlar om en betydande summa, förs en regresstalan. (Braun pers. komm. 2011)

I Länsförsäkringar Skånes externa kommunikation till kunder, i broschyren *På din sida*, beskrivs vikten av att i varje enskilt skadefall utgå från uppsatta villkor för att kollektivt inte belasta alla kunder. 'Att frångå avtalsvillkoren skulle för vårt kundägda företag medföra en ekonomisk belastning för alla andra kunder. Besluten är alltså tagna med hänsyn till kunderna.' (Länsförsäkringar Skåne 2011e) Att föra regresstalan mot VA-försörjare och således återkräva dem på delar eller hela skadekostnaden av översvämningskadan i de fall de burit ansvaret, är därför något Länsförsäkringar Skåne genomför med hänsyn till företagets ägare, det vill säga kunderna (Nylin pers. komm. 2011).

4.4. Strategier för minskande av negativ ekonomisk påverkan

Trots att försäkringsbolagen har strategier för att minska kostnader är det osannolikt att de kommer kunna väga upp för de skador ett förändrat klimat kan komma att orsaka. Det menar åtminstone Dlugolecki (2000) i en artikel i *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Issues and Practice*, i vilken författaren lägger vikt vid att försäkringsbolag globalt ändå bör hantera riskerna. Dlugolecki (2000) visar på en generell indelning av strategier för minskande av negativ ekonomisk påverkan för försäkringsbolag:

- Minimera risker (*limit the risks*) – neka kund försäkring då risk är för överhängande
- Justera premier (*adjust premiums*) – utökad premiedifferentiering efter risker
- Kontrollera skadeutfallet (*control the damage*) – skadeförebygg (och verka för samhällliga klimatanpassande åtgärder^{ix})
- Överför risker (*transfer the risks*) – återförsäkra och således överför ekonomiska risker till nästa instans

I avsnitt 4.6. förs en diskussion om vilken eller vilka av dessa generella strategier som lämpar sig bäst applicerat på översvämningsskador för privata kunder samt inom vilken strategi regresstalan mot VA-försörjare skulle kunna placeras.

4.5. Länsförsäkringar Skånes roll som skadeförebyggande aktör

4.5.1. Drivkrafter för Länsförsäkringar Skåne att skadeförebygga

Länsförsäkringar Skåne arbetar redan aktivt med skadeförebyggande verksamhet inom affärsområdet Privat. Staffan Nordström (pers. komm. 2011), affärsutvecklare och skadeförebyggare inom affärsområdet Privat, Länsförsäkringar Skåne, menar att företagets roll som skadeförebyggande aktör i samhället stärker deras varumärke och skapar på så sätt ett mervärde. Han anser att det redan idag finns motiv för såväl försäkringsbolag som VA-försörjare, men även privatkunder, att skadeförebygga mer mot översvämningsskador. (Nordström pers. komm. 2011)

I den externa kommunikationen lyfter Länsförsäkringar Skåne fram sin roll som skadeförebyggande aktör ur kundens perspektiv (Länsförsäkringar Skåne 2011d):

'Klimatförändringarna innebär ökade risker vilket påverkar omfattningen av skador och det drabbar våra kunder. Därför är det en självklarhet för oss att engagera oss i dessa frågor. Som marknadsledande försäkringsbolag med stark lokal närvaro har vi ett stort intresse av att begränsa negativa effekter på kort och lång sikt.'

Vidare lyfts det även fram att (Länsförsäkringar Skåne 2011d):

' (...) en höjning av premierna är en sista utväg för oss. Vi inriktar oss i första hand på att arbeta skadeförebyggande för att få ner antalet skador och därmed också kunna hålla kostnader och premier nere. Vi strävar efter ett nära samarbete med kommuner och andra som kan påverka till exempel var och hur hus byggs, hur vägar och avloppssystem konstrueras. Då kan vi komma till rätta med en stor del av de problem som orsakar skador istället för att höja premier eller självrisker.'

Nordström (pers. komm. 2011) menar att kundens intresse och de ekonomiska motiv som är tydliga för att arbeta skadeförebyggande, går hand i hand eftersom Länsförsäkringar Skåne är kundägda. Gällande översvämningsskador specifikt, så anser Nordström (pers. komm. 2011) att kostnaderna uppgår till så stora belopp att det från företagets sida är viktigt med adekvat skadeförebyggande verksamhet.

^{ix} Samhällliga klimatanpassande åtgärder är inget som Dlugolecki (2000) tar upp inom *control the damage*. Jag väljer dock att ha med den typen av åtgärder i texten ovan för att senare i arbetet även kunna peka på samverkan mellan försäkringsbolag och VA-försörjare inom ramen för strategier för minskande av negativ ekonomisk påverkan.

Stefan Fredriksson (pers. komm. 2011), affärsområdeschef Privat, Länsförsäkringar Skåne, berättar att '(...) vårt ansvar är att förvalta våra ägares, det vill säga våra kunders pengar på bästa sätt'. Fredriksson (pers. komm. 2011) poängterar också att '(...) de ekonomiska incitamenten (för skadeförebygg översvämningsskador) ligger främst på oss - försäkringsbolagen (...)'. Fredriksson (pers. komm. 2011) lyfter dock fram att motiven till att skadeförebygga mot översvämningsskador '(...) i slutändan även ligger på försäkringstagaren' genom egenkostnad (självrisk) och sanitära obehag i samband med översvämningsskador.

Både Fredriksson (pers. komm. 2011) och Nordström (pers. komm. 2011) är medvetna om att skadeutfallet för översvämningsskador har ökat, i synnerhet under de senaste fem åren. Nordström (pers. komm. 2011) menar även att '(...) det känns troligt (...)' att skadeutfallet kommer att öka med ett förändrat klimat.

4.5.2. Pådrivande roll i det skadeförebyggande arbetet

Länsförsäkringar Skåne riktar sitt skadeförebyggande arbete gällande översvämningsskador främst mot kommuner och VA-försörjare (Nordström pers. komm. 2011; Fredriksson pers. komm. 2011). Fredriksson (pers. komm. 2011) understryker dock att Länsförsäkringar Skåne '(...) kan skapa incitament för privatkunder att skadeförebygga genom att differentiera prissättningen av våra produkter – både minska och öka beroende på risk'. Fredriksson (pers. komm. 2011) anser även att en differentierad premiesättning utifrån risk för översvämningsskador i tätorter, skulle kunna vara ett instrument att använda för att sätta mer tryck på VA-försörjare att se över sina ledningsnät och sin dagvattenhantering. Om ett bostadsområde blir mindre attraktivt på grund av högre frekvens översvämningsskador, så måste kommuner agera. (Fredriksson pers. komm. 2011) Samtidigt betonar Fredriksson (pers. komm. 2011), i linje med innehållet ur företagets externa kommunikation, att en premiehöjning ska betraktas som en sista utväg i att hantera risker.

Både Fredriksson (pers. komm. 2011) och Nordström (pers. komm. 2011) menar att en stor bidragande orsak till att kommuner uppgraderar sina VA-nät och bygger om sin dagvattenhantering, beror på den ekonomiska press som sätts på dem via regresstalan från försäkringsbolag, däribland Länsförsäkringar Skåne. Fredriksson (pers. komm. 2011) tror dock att kommuner i många fall tycker att '(...) det är billigare att ta skadan än att dimensionera för toppar', varför anpassningsarbetet på kommunnivå inte fortskrider så snabbt som är önskvärt från Länsförsäkringar Skånes sida. VA-försörjare kanske hellre tar kostnaderna till följd av regresstalan från försäkringsbolag istället för att lägga pengar på vattenledningsnäten. Fredriksson (pers. komm. 2011) menar att i ett förändrat klimat kanske det kommer att finnas ekonomiska incitament från kommuners och VA-försörjares sida att faktiskt lägga mer resurser på vattenledningsnäten.

Nordström (pers. komm. 2011) berättar att Länsförsäkringar Skåne '(...) har jobbat mycket mot kommuner för att påverka att de anpassar ledningssystem efter krav (...)'. Nordström (pers. komm. 2011) poängterar att Länsförsäkringar Skåne har, förutom att aktivt föra regresstalan mot kommuner och VA-försörjare, även försökt påverka via återkommande kontakter med kommunrepresentanter och på så sätt varit pådrivande i kommuners förbättringsarbete i dag- och spillvattenfrågor.

Nordström (pers. komm. 2011) lyfter fram Länsförsäkringar Skånes arbete i Staffanstorp, efter det enorma skadeutfallet år 2006, som ett givande skadeförebyggande arbete. Då ordnades två möten i vilka kommunrepresentanter, drabbade kunder samt andra drabbade VA-abonnenter och Länsförsäkringar Skåne deltog. Nordström (pers. komm. 2011) tror att dessa två möten föranledde

delar av den stora satsning på vattenhantering som Staffanstorps kommun strax därefter initierade. Nordström (pers. komm. 2011) menar att den här typen av möten eller informationskampanjer för att belysa problem har mest genomslagskraft och därför måste ske tidsmässigt nära inpå att skador har uppkommit. Fredriksson (pers. komm. 2011) betonar dock att det skadeförebyggande arbetet gällande översvämningsskador i nuläget är '(...) mer reaktivt än proaktivt egentligen (...)'.
(Nordström pers. komm. 2011)

Det läggs inte lika mycket fokus från Länsförsäkringar Skånes sida att verka för att privatpersoner själva förebygger mot översvämningsskador som det läggs fokus på att påverka VA-försörjare Fredriksson (pers. komm. 2011). Nordström (pers. komm. 2011) menar att kommunerna bär det största ansvaret för uppkomna skador, varför fokus därför bör vara på dem. Vidare tror Nordström (pers. komm. 2011) att man skulle kunna få som effekt att kommuner och VA-försörjare '(...) slappnar av (...) om fokus istället förskjuts mot privatpersoner. Långsiktigt tror Nordström (pers. komm. 2011) därför att '(...) det är bättre att påverka kommunerna, så att de i sin tur investerar bort riskerna'. Nordström (pers. komm. 2011) menar att Länsförsäkringar Skåne inte behöver fokusera så mycket på de privata hushållen eftersom '(...) bristerna är ju utanför deras fastighetsgränser'.
(Nordström pers. komm. 2011)

Som tidigare nämnts så verkar den särskilda självriskan (10 000 SEK), för översvämningsskador, skadeförebyggande i det att försäkringstagarens incitament för att hantera egna risker höjs. En försäkringstagare kan dock få reducerad självrisk (till grundnivån á 1 500 SEK) i händelse av översvämningsskada '(...) mot en billig tilläggsförsäkring'. (Nordström pers. komm. 2011).

Länsförsäkringar Skåne har så kallade Skadeförebyggande program i vilka kunder ges ekonomiska incitament, främst sänkt premiekostnad, mot att de investerar i skadeförebyggande åtgärder. Exempelvis så kan kunderna installera en brandvarnare mot en reducerad premiekostnad. Denna typ av program inbegriper dock inte översvämningsskador, utan behandlar främst inbrott, brand och vattenskador (läckage). Diskussioner om att införa skadeförebyggande program där installation av backventiler skulle vara premiereducerande, har förts. Slutsatsen blev dock att pressen på VA-försörjare och kommuner är viktigare att bibehålla för en bättre skadeförebyggande effekt. (Nordström pers. komm. 2011)

Länsförsäkringar Skåne försöker även verka skadeförebyggande genom lobbying för bättre byggregler. För att förhindra att fler översvämningsskador uppkommer, arbetar företaget just nu med att få till stånd striktare byggregler vid renoveringar. I nuläget så måste nämligen Boverkets Byggregler endast följas vid nybyggnation och inte vid renovering, vilket innebär en förhöjd risk i händelse av översvämning för de fastigheter som renoverats efter mindre strikta regler. (Länsförsäkringar Skåne 2011d)

4.5.3. Utmaningar och möjligheter

Utmaning: Att kunna mäta effekten av det skadeförebyggande arbetet

Utmaningen med all skadeförebyggande verksamhet generellt sett och den skadeförebyggande verksamheten inom affärsområdet Privat i synnerhet, är dock att arbeta fram metoder för att mäta dess effekt. Dels på antalet förhindrade skador och dels på en minskning av skadekostnaderna. (Nordström pers. komm. 2011; Fredriksson pers. komm. 2011; Birch lensen pers. komm. 2011) Skadeförebyggande verksamhet inom affärsområdet Privat är mer utmanande eftersom kunderna är fler och färre kundbesök äger rum, i jämförelse med affärsområdena Lantbruk och Företag (Birch lensen pers. komm. 2011).

Fredriksson (pers. komm. 2011) om skadeförebygg Privat: *'Jag är fullständigt övertygad att det har en effekt, problemet är att den effekten är svår att mäta'*. Länsförsäkringar Skåne arbetar med skadeförebyggande verksamhet Privat eftersom de har tillit till att arbetet faktiskt är kostnadsminskande (Fredriksson pers. komm. 2011; Nordström pers. komm. 2011).

Nordström (pers. komm. 2011) menar att med en bra kalkyl eller med bra argument för skademinskande effekt av exempelvis åtgärdsprogram eller informationskampanj, så går det absolut att motivera ett utökat skadeförebyggande arbete inom affärsområdet Privat med inriktning mot översvämningsskador. Nordström (pers. komm. 2011) poängterar även att ett sådant program inte behöver gå med vinst, huvudsaken är att investerade resurser åtminstone har en så bra skademinskande effekt att det är ekonomiskt skäligt att satsa på det. Det måste åtminstone gå jämnt ut. Nordström (pers. komm. 2011) framhåller vidare att mervärdet i att företaget faktiskt jobbar skadeförebyggande med fokus på kundens välbefinnande, ibland kan vara skäl nog för utökat skadeförebyggande arbete.

Nordström (pers. komm. 2011) tror dessutom att Länsförsäkringar Skåne är ett av de försäkringsbolag i Skåne som arbetar mest med skadeförebyggande verksamhet. Arbetet bedrivs främst genom rådgivning. För gårdsförsäkringstagare (bostadsförsäkring för gårdsägare) genomförs även besiktningar men främst för att skadeförebygga inbrott och brand. (Nordström pers. komm. 2011)

Utmaning: Proaktivt vs. reaktivt skadeförebyggande arbete

Länsförsäkringar Skåne arbetar skadeförebyggande mot privatkund genom information, dock främst då skada redan har inträffat (Fredriksson pers. komm. 2011). Fredriksson (pers. komm. 2011) om det skadeförebyggande arbetet Privat mot översvämningsskador: *'Vi har ännu inte riktigt listat ut hur det proaktiva skadeförebyggande arbetet kan se ut'*. Både Fredriksson (pers. komm. 2011) och Nordström (pers. komm. 2011) ser det som en stor utmaning att kunna hitta proaktiva åtgärder för skadeförebygg Privat mot översvämningsskador.

Utmaning: Hur kan Länsförsäkringar Skåne skapa drivkrafter för privatkunder att skadeförebygga?

Som tidigare nämnts är det främst den särskilda självriskan á 10 000 SEK i händelse av översvämningsskada som ska fungera som drivkraft för privatpersoner att själva skadeförebygga mot översvämningsskador. Den särskilda självriskan kan dock sänkas till en grundnivå på 1 500 SEK genom att privatkund väljer att köpa en tilläggsförsäkring, *Allrisk villa*. (Nordström pers. komm. 2011).

Nordström (pers. komm. 2011) menar att en bra bostadsförsäkring nog kan ha en viss hämmande effekt i det att privatkunder inte själva skadeförebygger eftersom försäkringen ändå täcker det mesta av kostnaden. Nordström (pers. komm. 2011) tror att många privatkunder exempelvis hellre tar en egenkostnad på 10 000 SEK (alternativt 1 500 SEK) istället för att skadeförebygga bostaden för 50 000 SEK eller mer. Utmaningen är att få privatkunder att själv aktivt skadeförebygga (Nordström pers. komm. 2011).

Utmaning: Vilka åtgärder har en skademinskande effekt?

Nordström (pers. komm. 2011) understryker vikten av att faktiskt informera om bra åtgärder för privata kunder att själva förebygga mot skada och inte bara allokerar skadan till grannen. *'Utmaningen är att hitta åtgärder som verkligen ger en skadeförebyggande effekt'* (Nordström pers. komm. 2011). *'Det kan uppstå problem då någon eller några på en gata monterar in backventiler, medan andra på samma gata inte gör det. Då klarar sig kanske de med backventiler, men det blir*

förmodligen värre för grannarna.' (Nordström pers. komm. 2011). Nordström (pers. komm. 2011) menar vidare att *'(...) om det ska vara backventiler, så ska det vara på vartenda hus i så fall'*.

Möjlighet: Skadeförebyggande program – översvämningsskador (premiereducerande)

En försäkringstagare kan få reducerad premiekostnad för sin bostadsförsäkring om denne vidtar vissa förebyggande åtgärder, som exempelvis genom att installera brandvarnare. Denna typ av åtgärder går under ett skadeförebyggande program som kallas *Skydda din bostad*. (Nordström pers. komm. 2011) Fredriksson (pers. komm. 2011) tror att Länsförsäkringar Skåne mycket väl skulle kunna införa liknande premiereducerande åtgärdslista för översvämningsskador om rätt underlag för skadeförebyggande effekt kan påvisas. Idag finns redan en premienedsättande åtgärder som förebygger vattenskadorna. När man låser dörren i en privat bostad så kan inkommande vatten automatiskt slås ifrån. Detta förebygger dock endast mot uppkomna vattenskadorna på grund av läckage från maskiner och inte mot översvämningsskador. (Nordström pers. komm. 2011; Fredriksson pers. komm. 2011)

Just nu genomför Länsförsäkringar Skåne revideringar av de skadeförebyggande programmen. Det finns i nuläget inga direkta planer på att föra in åtgärder för att förebygga översvämningsskador i ett sådant program. Nordström (pers. komm. 2011) framför dock att företaget alltid är öppna för förslag om åtgärder som kan vara skadeförebyggande och då även som skulle kunna vara premiereducerande vid teckning av bostadsförsäkring. (Nordström pers. komm. 2011)

Möjlighet och utmaning: Samverkan med VA-försörjare och kommuner

Fredriksson (pers. komm. 2011) tror att man via samverkan med VA-försörjare skulle kunna hitta rätt skadeförebyggande åtgärder riktade mot privata husägare. Fredriksson (pers. komm. 2011) understryker att försäkringsbolag och VA-försörjare har ett gemensamt intresse i att minska skadeutfallet, och att det därför borde finnas möjligheter för samverkan: *'Det här är ju inte bara en parts jobb, utan det här är ju samverkan'*. Fredriksson (pers. komm. 2011) menar vidare att det skulle vara intressant att kunna peka ut riskområden för översvämningsskador, för att sedan kunna rikta det skadeförebyggande arbetet.

Fredriksson (pers. komm. 2011) menar vidare att det skulle finnas ekonomiskt utrymme för utökad skadeförebyggande verksamhet i samverkan med VA-försörjare kring översvämningsskador, om man kan visa på en effekt av det arbetet. Fredriksson (pers. komm. 2011) understryker dock att *'(...) det handlar om att tro – har man en tydlig handlingsplan och ett tydligt åtgärdsprogram och om man kanske till och med kör det i samverkan med en kommun eller VA-försörjare – så definitivt'*.

Även Nordström (pers. komm. 2011) tror att mer samverkan med VA-försörjare är möjligt *'(...) om det fanns ett forum där alla aktörer kunde delta'*. Nordström (pers. komm. 2011) berättar även att den typen av forum tidigare har varit på gång att skapas, men aldrig riktigt blivit av.

Fredriksson (pers. komm. 2011) understryker dock att utmaningen med ett samarbete mellan Länsförsäkringar Skåne och VA-försörjare är att *'(...) man kommer alltid att hamna i en förhandling - vem ska ta kostnaden för det skadeförebyggande arbetet?'*.

Möjlighet: Risk för översvämningsskada – ett försäkringsargument?

Som tidigare nämnts så ser Fredriksson (pers. komm. 2011) att det skulle kunna finnas möjlighet att se på geografiska riskområden för översvämningsskador för en framtida differentiering av premier. Fredriksson (pers. komm. 2011) menar att *'(...) man som kund självklart inte vill betala mer i premie*

för att andra inte ser över sina risker'. Det talar för en premiesättning mer utifrån enskild risk. Med den kollektiva premiesättningen gällande översvämningsskador som nu finns, har en privatperson inget ytterligare incitament att bygga eller köpa hus i ett område med mindre risk för översvämningsskador. (Fredriksson pers. komm. 2011)

Nordström (pers. komm. 2011) är lite mer skeptisk till ett sådant försäkringsargument och menar att det blir svårt att argumentera för att kunder i en viss geografisk zon ska ha en högre premiekostnad utifrån en risk som drabbar området i intervall om 10 - 20 år. Nordström (pers. komm. 2011) poängterar dock att '(...) om skadefallen blir mer frekventa, så kan det komma att påverka mer och då kanske det kan vara aktuellt'. Nordström (pers. komm. 2011) menar istället att det finns argument som talar för att ge premiereducering om kunder satsar på att skadeförebygga framför att sätta högre premier för geografiska riskområden. Nordström (pers. komm. 2011) tror att det är en bättre väg att gå dels för att få kunder att stanna kvar hos företaget och dels för att reducera kundernas risker. Nordström (pers. komm. 2011) menar även att en sådan premiestyning på sikt skulle kunna innebära att Länsförsäkringar Skåne fick fler kunder med lägre risk för översvämningsskador.

Nordström (pers. komm. 2011) tror däremot att det finns andra försäkringsargument gällande risk för översvämningsskador, vilka skulle kunna införas med rätt underlag. Eftersom det ofta är källarhus som drabbas av översvämningsskador, så menar Nordström (pers. komm. 2011) att Länsförsäkringar Skåne eventuellt skulle kunna sätta en högre premie för källarhus alternativt en lägre för de utan källare. Källarutrymmen räknas dessutom som en biyta vid teckning av försäkring och är därför i nuläget inte dyr att försäkra för en kund. Här skulle det kanske finnas utrymme för en revidering av premiesättningen för att kunna påverka vilken typ av hus som byggs. Nordström (pers. komm. 2011) menar även att det skulle kunna vara en möjlighet att föra in den här typen av information i fastighetsdata, för att underlätta och effektivisera vid nytecknande av bostadsförsäkring. (Nordström pers. komm. 2011)

4.6. Slutsatser

Vare sig om år 2007 var ett extremt år eller ej, så har skadekostnaderna för översvämningsskador ökat markant de senaste fem åren för Länsförsäkringar Skåne. Den kraftiga ökningen tycks dessutom inte bero på ökningen av försäkringsbeståndet, vilket annars kunde varit en enkel förklaring. Med enkla estimeringar uppgår skadekostnaderna för översvämningsskador privat för hela försäkringsbranschen i Länsförsäkringar Skånes geografiska upptagningsområde den senaste femårsperioden till omkring 180 miljoner SEK. Det råder därför inga som helst tvivel om att en ekonomisk drivkraft inom detta område finns.

Det är självfallet omöjligt att inom en tioårsperiod säga något om kopplingen mellan antalet skador och ett förändrat klimat. Men satt i ett perspektiv att forskare är ense om att den årliga nederbörden kommer att öka samt att fler skyfall per år kan förväntas, så utgör denna utveckling en ekonomisk risk för försäkringsbranschen och så även för Länsförsäkringar Skåne.

MapPoint-verktyget kan ge en bra och överskådlig bild för var inom en kommun, eller ett avrinningsområde, översvämningsskador uppkommer. Dessutom kan verktyget användas för att på gatunivå kunna utläsa samband ur kartorna. Jag tror att med mer data från fler försäkringsbolag och över längre tid så skulle trender kunna urskiljas. Den här typen av datasammanställning skulle kunna vara intressant för ett mer geografiskt riktat skadeförebyggande arbete från Länsförsäkringar Skånes sida. Liknande, men mer avancerade verktyg med plats för ytterligare typer av data skulle ännu

bättre kunna visa på riskzoner inom tätorter. Olika typer av GIS-verktyg (geografiska informationssystem) skulle exempelvis kunna inkorporera höjddata för att ända ned på gatunivå kunna utläsa var ytvatten kan väntas flöda och således vilka hus som befinner sig i riskområden i händelse av större skyfall.

Länsförsäkringar Skåne är ett bolag som sätter kundens intresse högst mycket på grund av hur ägandeskapet är utformat, och har därför också stor potential att verka för samhällelig nytta med klar koppling till bolagets huvudverksamhet. Länsförsäkringar Skåne kan arbeta med utökad skadeförebyggande verksamhet som samtidigt innebär en kostnadsminskande effekt. Bolagets skadeförebyggande arbete är givande både ur ett rent ekonomiskt perspektiv samtidigt som det genererar mervärde och bygger upp deras varumärke.

Mycket av Länsförsäkringar Skånes skadeförebyggande arbete gällande översvämningsskador fokuseras idag mot VA-försörjare och kommuner. Enligt bolaget är regresstalan mot VA-försörjare ett av de främsta instrumenten i att få till stånd att kommuner satsar mer på sin dag- och spillvattenhantering och på så vis minskar skadeutfallet i händelse av skyfall eller ihållande nederbörd. Det bör finnas både ekonomiskt utrymme och drivkrafter att även lägga fokus på kunders skadeförebyggande åtgärder och att lägga fokus på mer samverkan mellan Länsförsäkringar Skåne och drabbade kommuner och VA-försörjare. Genom att göra så tror jag att bolaget skulle nå ännu större framgång med det skadeförebyggande arbetet.

Argumentet för att föra regresstalan är att skadersättning alltid ska vara korrekt eftersom det annars drabbar övriga kunder ekonomiskt. Visserligen har återkraven tidigare bidragit till att kommuner har sett över sin hantering av dag- och spillvatten och antagligen har återkraven fortfarande den verkan till viss del. Vad jag anser är däremot att Länsförsäkringar Skåne nu även bör fokusera på mer långsiktigt och proaktivt skadeförebyggande arbete. För att få verklig effekt behövs ytterligare ansträngningar med skadeförebyggande aktiviteter, inte bara att föra regresser som minskar kostnaderna för skador.

Det finns mycket att vinna på att arbeta mer med proaktiva skadeförebyggande aktiviteter. Kundintresset, de ekonomiska drivkrafterna samt god publicitet bör vara drivkrafter nog för att etablera samverkansformer med kommuner och VA-försörjare. Dessutom finns tidigare samarbeten att bygga vidare på och en lång tradition av skadeförebyggande aktiviteter inom bolaget där man ser ekonomisk nytta och kundnytta.

Dlugolecki (2000) beskrev fyra huvudsakliga strategier för försäkringsbolag att minska negativ ekonomisk påverkan från ett förändrat klimat: *minimera risker, justera premier, överföra risker och kontrollera skadeutfallet*. Det finns bra förutsättningar för att utöka det skadeförebyggande arbetet och på så vis *kontrollera skadeutfallet*, vilket enligt Dlugolecki (2000) är en bra strategi för att minska negativ ekonomisk påverkan från ett förändrat klimat. Även att föra regresstalan kan indirekt sägas kontrollera skadeutfallet, men då handlar det om att påverka kommuner och VA-försörjare att kontrollera skadeutfallet.

Att *minimera riskerna* genom att neka försäkring till kund med för hög risk för översvämningsskada är däremot inte ekonomiskt hållbart inom affärsområdet Privat. Dessutom skulle Länsförsäkringar Skåne behövt ett mycket stort dataunderlag innan ett sådant beslut skulle kunna fattas.

Med rätt underlag skulle däremot *premiesättningen* kunna *justeras*, exempelvis genom att kunder med källare fick en högre premiesättning. Dock skulle denna typ av strategi vara en sista utväg för Länsförsäkringar Skåne.

Att *överföra risker* genom återförsäkring, är enligt mig mer av ett måste än en utpräglad strategi för att minska negativ ekonomisk påverkan från ett förändrat klimat. I händelse av väldiga skadescenarion hade försäkringsbolag annars inte kunnat fortleva.

Den största utmaningen för Länsförsäkringar Skåne i sitt arbete att minska den negativa påverkan från ett förändrat klimat med avseende på översvämningsskador, är att kunna visa på eller åtminstone tro på en god effekt av ett utökat skadeförebyggande arbete i samverkan med kommuner och VA-försörjare. Om man inom Länsförsäkringar Skåne tror att ett visst skadeförebyggande program har en effekt, då finns det också ekonomiska vinster med att driva ett sådant program. Det gäller här att lyfta fram de gemensamma intressen Länsförsäkringar Skåne och VA-försörjare har för att kunna etablera samverkan aktörerna emellan.

5. VA-försörjare i ett förändrat klimat

Följande kapitel behandlar forskningsfråga 3 (avsnitt 1.4.). Nedan följer fakta kring VA-försörjares roll i ett förändrat klimat med fokus på översvämningsskador i samband med nederbörd och på valda kommuner för studien. Kapitlet avslutas med resultat från de djupgående intervjuer som hållits med respondenter från VA-sidan, följt av slutsatser för kapitlet.

Under de senaste fem åren har många av Skånes städer drabbats av översvämningsscenarioer inom tätbebyggda områden. Skadeutfallen kan dessutom högst troligt väntas öka i takt med ett förändrat klimat. Kungshult, ett litet samhälle inom Eslövs kommun, kan exempelvis väntas få scenarier med många översvämningsskador ungefär vart femte år enligt en ny modellering av vattenflödena i dagvattensystemen. Intervallet väntas dessutom bli kortare med ett förändrat klimat. (Emanuelsson 2010)

Kommuners klimatanpassningsarbete kan till stor del styras redan i den fysiska planeringen med hjälp av riktlinjer, rekommendationer och bestämmelser menar Boverket (2011). Exempelvis hade detaljplaner kunnat styra mot högre grundläggningsnivå då hus byggs, för att minska risken för översvämningsskador (Boverket 2011).

Lagstöd för klimatanpassning i kommuners fysiska planering finns främst i 2 - 4 kap. Plan- och bygglagen (PBL) samt i 2 kap. Miljöbalken (MB) (SFS 2010:900; SFS 1998:808:2). Exempelvis står det i 3 kap. 5 § i PBL att '(...) den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med (...) planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen (...)'. Vidare står det i 2 kap. 5 § i PBL att det i planeringsarbetet '(...) ska tas hänsyn till (...) risken för olyckor, översvämning och erosion' (SFS 2010:900).

5.1. VA-system

I VA-system transporteras vattenflöden av spillvatten, dagvatten och dräneringsvatten. Generellt så består spillvatten av det vatten som fastigheter avleder genom avloppen. Dagvatten är det vatten som avleds från naturliga källor, det vill säga nederbörd samt vatten från is- och snöavsmältning. Dräneringsvatten består mestadels av nederbörd som via fastigheter avleds genom vattenledningar. (Svenskt Vatten 2007) Nedan beskrivs olika vattenledningssystem för hur de olika typerna av vatten avleds i tätbebyggda områden.

- *Kombinerade system* är de äldsta systemen där dag-, dränerings- och spillvatten avleds i samma vattenledning. Kombinerade system undviks idag vid nya dragningar av vattenledningsnät eftersom risken för översvämningar där vatten tränger upp ur avloppen är stora. Kombinerade system finns främst i äldre städer alternativt i äldre stadskärnor.
- *Duplikatsystem*, i vilka dag- och spillvatten avleds i separata ledningar, är vanligare i nyare delar av städer. Dräneringsvatten är i regel kopplade till någon av dessa ledningar. Uppkomst av översvämningsskador beror i dessa system främst på att dagvattenledningarna översvämmas. Felkopplingar på privata fastigheter är relativt vanliga, vilka kan förorsaka översvämningsskador vid intensiva skyfall, då vatten tränger upp ur avloppen.
- *Separata system* avleder spillvatten skilt från både dagvatten och dräneringsvatten. Dagvatten avleds i LOD-system^x eller i traditionella diken. Vid skyfall riskerar

^x Lokalt Omhändertagande av Dagvatten

dagvattensystem att svämma över, men i LOD-systemen planerar man för kontrollerad marköversvämning med utrymme för det avledda dagvattnet att både infiltrera ner i jorden och evaporera till atmosfären genom långa flödestider i det öppna systemet. Då nya dagvattensystem idag planeras för, vill man i regel separera de olika typerna av vatten dels för att undvika översvämningsskador och dels för att kunna kontrollera kvaliteten på utgående vatten bättre. (Svenskt Vatten 2007)

5.2. Översvämningsskador – faktorer och anledningar

Anledningar till varför översvämningsskador uppstår i tätbebyggda områden kan generellt sammanfattas i tre större kategorier:

- *Felaktig dimensionering av dagvattensystem* kan orsaka att översvämningsskador uppstår. En tidigare god dimensionering av ett dagvattensystem kan vid senare tillfällen ses som underdimensionerat.
- *Större arealer hårdgjorda ytor (förtätning)* anläggs då tätbebyggda områden hela tiden byggs. Var dagvatten tidigare kunde infiltrera naturligt, leds dagvatten nu istället in i det allmänna dagvattensystemet, vilket inte är dimensionerat för så stora flöden;
- *Ändrade nederbördsförhållanden* orsakar fler översvämningsskador. Eftersom dagvattensystem är dimensionerade efter nederbörd med en viss återkomsttid, utgör ett förändrat klimat med mer nederbörd och fler skyfall så även en större risk för fler översvämningsskador. (Horstmark pers. komm. 2011 & Nilsson pers. komm. 2011)

De ökade vattenflödena i de allmänna dagvattensystemen i tätbebyggda områden tros alltså vara orsaken till varför fler översvämningsskador uppstår. Det resonemanget förklarar uppkomsten av översvämningsskador som orsakas av att vatten tränger in ytledes i bostäder, men bara delvis varför översvämningsskador som orsakats av att vatten tränger upp ur avloppen uppkommer.

Även om ett område har ett duplikatsystem, det vill säga då dagvatten och spillvatten leds bort i ledningar separerade från varandra, så uppkommer många översvämningsskador för privatpersoner i samband med skyfall då vatten tränger upp ur avloppen. En stor anledning till detta tros vara att översvämmat vatten från dagvattensystemen översköljer spillvattensystemen, vilka ofta ligger längre ner i marken och har lägre tryck. Dagvatten kan då tränga in i spillvattensystemet och orsaka baktryck varpå vatten tränger upp ur avloppet och orsakar översvämningsskador. Andra anledningar till att dagvatten letar sig in i spillvattensystemen kan vara otäta ledningar och felkopplingar. (Folkesson pers. komm. 2011; Horstmark pers. komm. 2011; Westerling pers. komm. 2011; P. Nilsson pers. komm. 2011 & Melotti pers. komm. 2011)

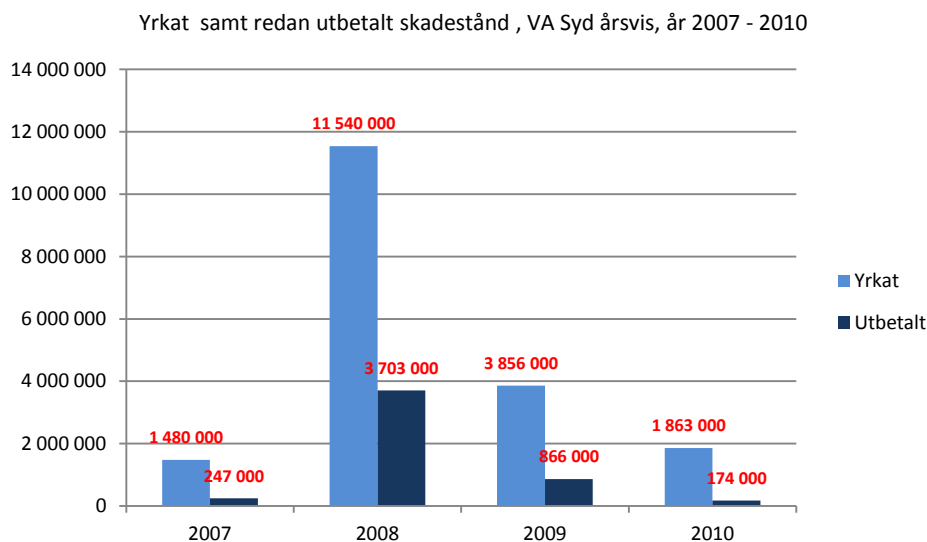
I Skåne har många kommuner dessutom problem med att dagvatten från omkringliggande åkrar och fastigheter leds in i de allmänna dagvattensystemen som då riskerar att svämma över och orsaka översvämningsskador ytledes alternativt överskölja spillvattensystemen och orsaka skador den vägen (Melotti pers. komm. 2011; Horstmark pers. komm. 2011 & P. Nilsson pers. komm. 2011). Så kallade

dikningsföretag^{xi} bär ansvaret för hanteringen dagvattnet på dessa fastigheter (Jordbruksverket, 2011).

5.2.1. Kostnader för översvämningsskador

Kostnadsposter för VA-försörjare i samband med översvämningsskador kan inbegripa kostnader för upprustning av både spill- och dagvattensystem samt administrativa kostnader i samband med handläggning av regressärende. Vidare kan översvämningsskador innebära kostnader för VA-försörjare i de fall VA-försörjaren i fråga burit ansvaret för uppkomna skador och som huvudman i ärendet ålagt skadestånd att betala till kärende, det vill säga försäkringsbolaget som övertagit kundens rätt till skadestånd.

Eftersom tvistemålen, det vill säga de regressärenden som förs, kan dra ut på tiden innan förlikning är nådd eller en dom är fastslagen, så förs från VA-försörjares sida räkning både för vilka summor försäkringsbolag har yrkat på och vilka summor som redan är utbetalda. I figur 5-1 visas regresskostnaderna, exklusive handläggningskostnaderna, för VA Syds räkning.



Figur 5-2 Yrkat skadestånd samt redan utbetalt skadestånd till försäkringsbolag för VA Syds räkning. Kostnaderna inbegriper förutom Lunds kommun även Burlövs kommun och Malmö stad.^{xii}

VA Syd förvaltar, som tidigare nämnts, Lunds kommuns, Malmö stads och Burlövs kommuns VA-nät. Siffrorna presenterade ovan är därför för alla dessa tre områden. VA Syd kan antagligen vänta sig att de mörka staplarna (utbetalt) kommer att stiga allt eftersom fler regressärenden avslutas i antingen en dom eller förlikning. Trots att översvämningsskador inträffade för flera år sedan, kan alltså kostnaderna för ansvaret fortfarande stiga för det specifika årets räkning. (Possling pers. komm. 2011)

^{xi} Dikningsföretag, vilka ingår i benämningen markavvattningsföretag, upprättades ursprungligen i anslutning till åkermark för att säkerställa en god dränerande effekt och således goda odlingsförhållanden (Jordbruksverket, 2011).

Dikningsföretagen är ansvariga för dagvattenhanteringen på tillhörande fastigheter (Westerling pers. komm. 2011).

^{xii} Figuren är baserad på kostnadsdata från VA Syd tillhandahållen av Björn Possling, VA Syd

De ekonomiska medel som finns för att på ett bra sätt försörja VA-abonnenter med vatten och avlopp tas direkt ifrån VA-avgiften som hela VA-kollektivet betalar in, det vill säga alla VA-abonnenter i en viss kommun. Det är alltså genom VA-försörjaren som kommuninvånare anslutna till VA-nätet också står för driftkostnaden av VA-nätet. (Westerling pers. komm. 2011)

Exempelvis har Lomma kommun sedan de många översvämningsskadorna i kommunen år 2007, spenderat ca 18 miljoner SEK främst på att bygga om dagvattenhanteringen för att klara av liknande framtida nederbördsscenario. Vidare betalade kommunen ytterligare ca 7 miljoner SEK till försäkringsbolag efter att regresstalan förts i samband med översvämningsskadorna på privata fastigheter samma år. (P. Nilsson pers. komm. 2011)

5.2.2. Regresstalan

Martin Nilsson (pers. komm. 2011), jurist och civilekonom på företaget Regress HB i Halmstad, vilka sköter stora delar av Länsförsäkringar Skånes regressärenden, menar att det faktum att vi nu ser fler fall av regressärenden mot VA-försörjare är ett direkt svar på att bevisbördan har ändrats och att kraven för VA-försörjning har skärpts. Enligt Martin Nilsson tog det ett tag för kommuners VA-avdelningar att inse den stora skillnaden i bevisbörda mellan skadeståndslagen och VA-lagen i de ärenden VA-lagen istället tillämpades. Han menar dock att kommuner nu lägger mer resurser på VA-frågor och har börjat inse magnituden av de kostnader de har drabbats och troligtvis kommer att drabbas av. (M. Nilsson pers. komm. 2011)

Martin Nilsson (pers. komm. 2011) pekar också på att det historiskt har funnits svårigheter med att underhålla kommuners VA-system. Enligt Martin Nilsson har kommuner antagligen i många fall satsat på synliga åtgärder framför arbetet med att säkra VA-systemen. När kommuner däremot drabbas av långvariga nederbördsperioder eller intensiva skyfall handlar de genom att i efterhand säkra för att minska framtida påverkan från nederbördsperioder. (M. Nilsson pers. komm. 2011)

5.3. Vad har hänt sedan de stora skadeutfallen år 2006 och 2007?

Efter de stora skadeutfallen översvämningsskador år 2006 och 2007, har fallkommunerna för denna studie (Lomma, Staffanstorps, Eslöv och Lund) vidtagit olika åtgärder för att minska risken för liknande scenarion. Kommunerna har sett över områden såsom ledningsdimensionering, förekommande av inläckage av dagvatten i spillvattensystemen, reningsverkets kapacitet för inkommande vattenvolymer samt underhåll av reningsbrunnar (Horstmark pers. komm. 2011; P. Nilsson pers. komm. 2011 & Folkesson pers. komm. 2011). Externa konsulter har i många fall kopplats in, och i Staffanstorps kommun har exempelvis vattenflödesmätare placerats på lämpliga punkter i vattenledningssystemen, nederbördssimulationer och laserskanning av topografin inom kommunen har genomförts. Detta för att utröna om vilka områden som akutast behövs ses över (Staffanstorps kommun 2011).

Lomma kommun har byggt ut sin dagvattenhantering så att dagvatten inte längre i lika stor utsträckning leds in i det centrala kommunala dagvattensystemet, utan istället tas omhand lokalt i ett separat system i vilket stor vikt läggs på infiltration och fördröjning innan vattnet når recipienten (Lomma kommun 2011). Lomma kommun har även låtit laserskanna topografin inom kommunen för att kunna se var sänkor finns och på så vis kunnat få ut information om var dammar bör anläggas och således var nyexploatering av byggnation inte bör genomföras. Kommunen har även låtit laserskanna havet för att få en bättre överblick av riskerna kopplade till ett stigande hav. (P. Nilsson pers. komm. 2011)

Eslövs kommun arbetar just nu med en dagvattenpolicy och med att ta fram kartmaterial med exempelvis höjddata för att kunna se på hur vatten naturligt flödar. Data och slutsatser ska sedan användas som underlag i planarbetet vid exempelvis nyexploatering av mark samt ge underlag för var och vilka åtgärder som ska sättas in för att hantera ökade vattenflöden i ett förändrat klimat. (Westerling pers. komm. 2011) Kommunstyrelsen i Eslövs kommun gav i februari i år klartecken för en uppgradering av dagvattensystemet invid Bergaskolan. 11,3 miljoner kronor har lagts undan för nya ledningar, fördröjningsmagasin och utjämningsdammar. Det nya förslaget innebär att dagvattnet som i nuläget belastar de allmänna vattenledningarna, istället tas omhand lokalt. (Eslövs kommun 2011a & Eslövs kommun 2011b)

5.4. VA-försörjares roll som klimatanpassande aktör

I följande avsnitt redovisas resultaten från de djupgående intervjuerna med respondenter från för studien valda VA-försörjare. Resultaten är indelade i två underrubriker, vilka särskiljer drivkrafter från utmaningar och möjligheter. Vidare är resultaten under de två underrubrikerna indelade efter teman, vilka var återkommande i svaren från respondenterna.

5.4.1. Drivkrafter för VA-försörjare att skadeförebygga

Klimatförändringar - ett hot

Samtliga respondenter från VA-sidan uppgav klimathotet som den primära drivkraften till att man nu inom många kommuner arbetar med att anpassa för mer årlig nederbörd och fler intensiva skyfall (Westerling pers. komm. 2011; P. Nilsson pers. komm. 2011; Horstmark pers. komm. 2011; Folkesson pers. komm. 2011; Milotti pers. komm. 2011 & Possling pers. komm. 2011). Katarina Westerling (pers. komm. 2011), VA-avdelningen i Eslövs kommun, berättar även att de senaste årens stora skadeutfall har effekten att fler kommuner har blivit varse även om framtida risker: *'Vi jobbar på ett annat sätt nu (...). Jag tror många kommuner nu tänker att det här med klimatfrågor det är inte något som någon har hittat på (...) det drabbar även oss'*. Per Nilsson (pers. komm. 2011), före detta VA-chef i Lomma kommun, lyfter fram att: *'(...) Extremerna inträffar oftare'*.

Lomma kommun, som ligger utmed kusten och dessutom fungerar som utlopp för ett stort avrinningsområde, är mycket utsatt berättar P. Nilsson (pers. komm. 2011): *'Om det kommer ett sånt kraftigt regn som det gjorde 2007 och havet står högt så blir katastrofen ännu större (...) för Lommas del. Vi hotas både av inlandet och havet'*. P. Nilsson (pers. komm. 2011) menar ändå att skadeutfallet de senaste åren har haft en positiv verkan i att katalysera det skadeförebyggande och klimatanpassande arbetet.

Anders Horstmark (pers. komm. 2011), före detta VA-chef i Eslövs kommun, menar att behovet att göra någonting åt kommande skadeutfall, i synnerhet med ett förändrat skånskt klimat i åtanke, är stort.

Ekonomiska drivkrafter

Samtliga respondenter uppgav att de kostnader samt merkostnader ett förändrat klimat för med sig med fler översvämningsskador fungerar som en stark drivkraft till det skadeförebyggande och klimatanpassande arbetet. Horstmark (pers. komm. 2011) understryker att VA-försörjare får otroligt stora kostnader i samband med skyfall som genererar översvämningsskador. De kostnader i återkrav som VA-försörjare får betala i samband med regressärenden, är bara en del av kostnaderna. Underhåll som krävs i samband med väldiga skyfall då brister i systemen uppdragas och inte minst väldiga administrativa kostnader, är två rejäla kostnadsposter som lätt glöms bort.

Kundintresset

Vidare uttryckte P. Nilsson (pers. komm. 2011) betydelsen av kundintresset och att påverkansgraden från VA-abonenterna i samband med fler översvämningsskador också har ökat: *'De som var drabbade, de var inte glada kan jag lova dig'*.

5.4.2. Pådrivande roll i det skadeförebyggande arbetet

Planeringsstadiet

Stefan Milotti (pers. komm. 2011) på VA Syd berättar att *'(...) VA Syd jobbar aktivt med klimatanpassning och har varit delaktiga i Klimat- och sårbarhetsanalysen när den togs fram'*. Milotti (pers. komm. 2011) berättar vidare att VA Syd *'(...) är högst delaktiga i framtagning av dimensioneringshandböcker (...)'* och att *'VA Syd alltid är starkt delaktiga i planprocesser (...)'*. Milotti (pers. komm. 2011) berättar exempelvis att man: *'(...) vid all nybyggnation ställer (...) krav på att man pumpar dräneringsvatten (...)'*, vilket enligt Milotti har en stor skadeförebyggande effekt mot översvämningsskador främst orsakade av långvariga nederbördsperioder då grundvattnet stiger och påverkar volymerna dräneringsvatten.

Milotti (pers. komm. 2011) och Possling (pers. komm. 2011) berättar även att VA Syd vid nybyggnation inte endast dimensionerar sina dagvattenledningsnät efter 10-årsregn, utan lägger även på 20 % som säkerhetsfaktor. Dessutom berättar Milotti (pers. komm. 2011) att VA Syd har tagit fram egna värden för 10-årsregn, vilka är högre än vad VA enligt behöver dimensionera mot.

Privata vattenledningar

Många av respondenterna från VA-sidan berättar att vattenledningsnäten i blandad bebyggelse består i upp emot 50 % privata vattenledningar, för vilka privata fastighetsägare också bär ansvaret (Milotti pers. komm. 2011; Westerling pers. komm. 2011; Horstmark pers. komm. 2011; Folkesson pers. komm. 2011 & P. Nilsson pers. komm. 2011).

'Vi jobbar ju dagligen med att förvalta vårt nät, men då är det ändå 50 % kvar (...)' (Milotti pers. komm. 2011);

'Om vi anstränger oss jättemycket för att göra vårt system tätt och så är det inte tätt på andra hälften då är det nästan inte lönt (...)' (Westerling pers. komm. 2011);

'Även om vi i vissa områden har lagt om ledningar eller tätfordrat dem, så spelar det ingen roll' (Westerling pers. komm. 2011)

Horstmark (pers. komm. 2011) menar att VA-försörjare redan arbetar aktivt inom sina egna verksamhetsområden för att minska skadeutfallet för översvämningsskador. Men Horstmark (pers. komm. 2011) menar också att det är viktigt för VA-försörjare och försäkringsbranschen att kunna skapa drivkrafter även för de privata fastighetsägarna att själva skadeförebygga: *'(...) att kunna påverka alla involverade parter på ett positivt sätt är välgörande'*.

Westerling (pers. komm. 2011) berättar att VA-avdelningen i Eslövs kommun planerar att skicka ut informationsmaterial riktad mot privata fastighetsägare om hur de kan ta hand om sin dagvattenhantering på bästa sätt. Informationskampanjen väntas gå ut till nyblivna villaägare genom befintlig kommunikationskanal i form av ett återkommande informationsutskick (Westerling pers. komm. 2011).

Milotti (pers. komm. 2011) berättar att VA Syd försöker påverka sina VA-abonnenter och andra kommuninvånare genom information på hemsidan, i räkningsbilagor, vykort och i sociala medier: *'(...) om man ska få folk att tänka i andra banor med avseende på klimatet så måste man rikta sig till alla och inte bara till de som betalar räkningarna (...)'*.

Milotti (pers. komm. 2011) berättar däremot att VA Syd, förutom de krav som ställs mot fastigheter med felkopplingar, inte direkt jobbar så mycket med att skapa ekonomiska incitament för privata fastighetsägare att själva skadeförebygga: *'(...) vi funderar inte på det så mycket (...)'*. Milotti (pers. komm. 2011) berättar att det som finns är att fastighetsägare kan få en summa på 1 500 SEK för stuprörsbortkoppling från det allmänna dagvattensystemet samt installation av stenkista för infiltration av avrinning från tak. Milotti (pers. komm. 2011) berättar vidare att denna åtgärdshjälp har funnits i mer än tio år och att summan inte har ändrats sedan dess införande, varför den idag endast innebär en liten ekonomisk drivkraft för fastighetsägare att själva skadeförebygga. Däremot menar Milotti (pers. komm. 2011) att denna typ av åtgärd bidrar till att få ner de värsta flödena i de allmänna dagvattensystemen i händelse av skyfall och således bidrar till att minska riskerna för översvämningsskador.

Milotti (pers. komm. 2011) berättar om den ekonomiska svårigheten för VA-försörjare att påverka genom ytterligare subventionering av olika åtgärder för VA-abonnenter: *'Eftersom VA-avgiften är så låg, finns det inte några ekonomiska medel att tillgå för att bidra till att fastighetsägare själva ska förebygga (...)'*. Milotti (pers. komm. 2011) lyfter fram Danmark som en förebild i fråga om att påverka privata fastighetsägare att själva skadeförebygga: *'(...) där får man ett stort belopp för att verkligen göra sina egna system hållbara (...). Men de har ju mycket högre taxa också (...)'*.

Milotti (pers. komm. 2011) menar att VA Syd istället *'(...) måste peka på den sanitära olägenheten det innebär att drabbas av översvämningsskador (...)'*. Milotti (pers. komm. 2011) anser ändå att många privatpersoner skulle kunna göra mer eftersom en installation av exempelvis en backventil i spillvattensystemet egentligen bara innebär en liten del av exempelvis kostnaden för att köpa en ny villa. *'(...) men det är inget man vill lägga pengar på (...)'* menar han.

Milotti (pers. komm. 2011) lyfter fram vad han anser vara en stor anledning till att många kommuner nu har drabbats av översvämningsskador: *'(...) generellt i Sverige har det sett ut så att man från VA-sidan har byggt ut och byggt om till duplikatsystem utan att kräva fastighetsägare att separera sina ledningar, så de har fortfarande haft kombinerade system och då också problem med översvämningar (...)'*.

Vidare berättar Milotti (pers. komm. 2011) om VA-försörjares svårighet att kunna påverka privata fastighetsägare: *'Juridiskt sett så har vi väldigt liten bestämmanderätt mot privata fastighetsägare (...)'*. Milotti (pers. komm. 2011) menar att VA-försörjare endast har ett juridiskt verktyg att använda för att påverka privata fastighetsägare. Om privata fastighetsägare inte har ett fungerande vattenledningssystem, det vill säga om det finns felkopplingar eller om stora läckage mellan dagvatten- och spillvattenledningarna är ett faktum, kan VA-försörjare ställa krav på att fastighetsägaren i fråga rättar till dessa problem. Vite kan utgå om fastighetsägaren två år efter upptäckten ändå väljer att inte agera. (Milotti pers. komm. 2011)

Milotti (pers. komm. 2011) berättar att VA Syd *'(...) nu jobbar (...) aktivt med att ställa krav på fastighetsägare (...)'* att se över sina egna vattenledningar.

Björn Possling (pers. komm. 2011) och Stefan Milotti (pers. komm. 2011) på VA Syd menar att försäkringsbranschen med sina villkor däremot har mer utav ett '(...) förhandlingsläge (...)' och kan påverka sina kunder, genom ekonomiska incitament, att förebygga mot översvämningsskador.

Milotti (pers. komm. 2011) menar vidare att: *'Försäkringsbolagen har ju möjlighet i villkorsbilagan (...) att skriva någonting där. Sedan har ju försäkringsbolagen, vid skadetillfälle, kontakt med sin kund. De kan ju på så vis förmedla ett budskap.'*

Milotti (pers. komm. 2011) menar även att försäkringsbolag skulle kunna öka premier alternativt öka självriskerna för de fastighetsägare som har återkommande skador, där det tydligt beror på att deras ledningssystem är undermåligt, och på så vis skapa incitament för fastighetsägare att själva skadeförebygga.

5.4.3. Utmaningar och möjligheter

Utmaning: Proaktivt vs. reaktivt skadeförebyggande arbete

Katarina Westerling (pers. komm. 2011) menar att det är svårt att helt och hållet jobba proaktivt i frågan om att förebygga översvämningsskador. Westerling (pers. komm. 2011) menar att det skulle krävas '(...) fantasiummor (...)' för att rusta upp VA- och dagvattensystem optimalt, varför en total upprustning också i princip är omöjlig.

Marie-Louise Folkesson (pers. komm. 2011), VA-avdelningen i Staffanstorps kommun menar att kommuner inte är lika benägna att satsa på att skadeförebygga översvämningsskador om man inom kommunen inte har drabbats tidigare: *'(...) har man inte blivit drabbad så gör man inte något'*.

VA Syd arbetar en hel del med att modellera fram riskområden för översvämningsskador inom bebyggd miljö för att kunna arbeta proaktivt (Milotti pers. komm. 2011). Men Milotti (pers. komm. 2011) berättar att '(...) det blir ofta reaktivt arbete'. Han menar på att: *'Man vill ju inte skapa en kostnad heller (...). Modelleringskapar ju en kostnad (...). Men det är ju en balans man letar efter.'*

Milotti (pers. komm. 2011) lyfter fram att mycket av klimatanpassningsarbetet faktiskt är reaktivt eftersom många effekter av ett förändrat klimat gör sig tillkänna nu. Milotti (pers. komm. 2011) menar därför att det är viktigt att även tydliggöra det retoriskt för att '(...) få med så många som möjligt (...)' att arbeta skadeförebyggande.

Utmaning och möjlighet: att ändra mönstret och satsa mer på skadeförebyggande åtgärder

Folkesson (pers. komm. 2011) menar att utmaningen är att få politiker, förvaltningsarbetare och kommuninvånare att planera framåt och inte bara i nära anslutning till skyfall och uppkomst av översvämningsskador.

Folkesson (pers. komm. 2011) lyfter dock fram att det kan vara svårt att från tjänstemannanivå påverka politiskt i VA-frågor, i synnerhet i en kommun som ännu inte har drabbats så hårt av översvämningsskador: *'Om jag vore politiker hade jag inte lagt pengar på det. Då hade ju ingen valt mig igen'*.

Westerling (pers. komm. 2011) tror att frågor som berör mer synliga förändringar och förbättringar är de frågor som får politiskt stöd, varför VA- och dagvattenfrågor tillsammans med klimatanpassning inte får samma politiska utrymme.

Westerling (pers. komm. 2011) menar även att '(...) *det är så lite vi kan göra*' från VA-sidan för att påverka politiskt. Westerling (pers. komm. 2011) menar däremot att VA-avdelningar ofta vill kunna göra mer för att förebygga översvämningsskador: '(...) *vi på VA önskar ju att dessa problem inte fanns*'.

Både Westerling (pers. komm. 2011) och Folkesson (pers. komm. 2011) lyfter dock fram att de senaste årens stora skadeutfall har bidragit till en ändrad riktning även politiskt. '*Just nu ligger dessa frågor väldigt högt på agendan hos många drabbade kommuner (...)*' (Westerling pers. komm. 2011).

Utmaning och möjlighet: kommungränsöverskridande samarbete i VA- och dagvattenfrågor

Många respondenter från VA-sidan lyfte under intervjuerna fram vikten av att ingå kommungränsöverskridande samarbete både kring dagvatten- och VA-frågor (P. Nilsson pers. komm. 2011; Folkesson pers. komm. 2011; Westerling pers. komm. 2011 & Horstmark pers. komm. 2011). Folkesson (pers. komm. 2011) menar att kommuner med gränsöverskridande avrinningsområden måste arbeta med att utjämna vattenflöden så att områden nedströms inte drabbas lika hårt.

En dagvattengrupp kring Höje å har bildats med Lomma kommun, Lunds kommun och Staffanstorps kommun. Syftet med dagvattengruppen är att utröna var inom avrinningsområdet fördröjningsmagasin och andra åtgärder för att minska vattenvolymer vid kraftiga skyfall har bäst verkan. (P. Nilsson pers. komm. 2011)

Vad gäller VA-försörjningen menar Milotti (pers. komm. 2011) att ett samarbete likt det genom VA Syd innebär en '(...) *god samverkan (...)*' och god kontinuitet då '(...) *man förvaltar på samma höga nivå i alla tillhörande kommuner (...)*'. Milotti (pers. komm. 2011) berättar att avsikten med VA Syds uppstart från början var '(...) *att verka kompetenshöjande (...)* och skapa en attraktiv arbetsplats (...) för den arbetskraft som behövs då 40-talisterna går pension'. Milotti (pers. komm. 2011) menar även att en stor organisation som VA Syd på ett bättre sätt kan ge ekonomiska kalkyler och visa på varifrån ekonomiska medel kan tas för exempelvis en upprustning av vattenledningsnäten.

Westerling (pers. komm. 2011) tror att det finns fördelar med exempelvis kunskapsutbyte inom '(...) *planeringsfrågor och strategiska frågor (...)*'. Westerling (pers. komm. 2011) tror att Eslövs kommun exempelvis kan gynnas av ett samarbete med VA Syd eftersom resurser kan allokeras till, och åtgärder kan genomföras i områden som är i behov av inventering eller i behov av upprustning.

Westerling (pers. komm. 2011) menar att anledningen till att många kommuner ligger efter i underhåll av de allmänna VA-systemen, bland annat beror på att kommuner inte har tillräckliga personalresurser. Westerling (pers. komm. 2011) menar därför att ingå samarbete med VA Syd kan vara bra för mindre kommuner. Westerling (pers. komm. 2011) menar däremot att utmaningen med att ingå samarbete med VA Syd skulle vara att på ett bra sätt kunna kommunicera lokalkännedom om områden och historiska händelser, så att information och data inte försvinner vid införandet av en ny struktur för VA-försörjning.

Folkesson (pers. komm. 2011) tror dock att insynen i det fortlöpande arbetet möjligen kan försämrats något men lyfter fram att VA Syd är drivande i anpassningsfrågor och att det '(...) *absolut inte hade blivit sämre*'. Folkesson (pers. komm. 2011) tror att det överlag finns fler fördelar än nackdelar för en liten kommun att ingå samarbete med VA Syd och lyfter fram att en sådan stor organisation skulle kunna allokera ekonomiska medel för insatser där behoven är som störst. Folkesson (pers. komm. 2011) lyfter även frågan: '*Kan de små kommunerna klara sig ekonomiskt i slutändan?*'.

Horstmark (pers. komm. 2011) menar att ett kommungränsöverskridande samarbete likt det VA Syd tillhandahåller har många fördelar och framhåller att: *'(...) hade man haft ett VA Syd för flera decennier sedan, så hade man haft bättre VA-system idag (...)'*. Horstmark (pers. komm. 2011) menar vidare att man tidigare har varit för knuten till kommungränser. Horstmark (pers. komm. 2011) lyfter fram England som ett gott exempel där man har VA-försörjning och dagvattenhantering utifrån avrinningsområden.

VA SAM är en samverkansgrupp i VA-frågor mellan just kommuner i sydvästra Skåne, där man inom gruppen försöker hitta gemensamma åtgärder och program för att få till stånd bättre och säkrare VA-försörjning. Kommunerna som ingår i samarbetet är förutom fallkommunerna för denna studie även Kävlinge, Malmö, Svedala, Vellinge och Trelleborg. (P. Nilsson pers. komm. 2011).

Utmaning: att påverka dikningsföretagen

Milotti (pers. komm. 2011) och Possling (pers. komm. 2011) lyfter fram att det i många kommuner leds in dagvatten från dikningsföretag in till det allmänna dagvattensystemet som vid kraftig avrinning i samband med skyfall då orsakar översvämningsskador. Milotti (pers. komm. 2011) framhäver att VA Syd har svårt att påverka dikningsföretagen till en mer hållbar dagvattenhantering: *'(...) där har inte vi någon rådighet egentligen (...)'*.

Även Westerling (pers. komm. 2011) berättar att dessa dikningsföretags dagvattenhantering ligger utanför vad som kan räknas till VA-avdelningars egentliga verksamhetsområde, varför hon menar att ansvaret för hanteringen av det dagvatten som dessa fastigheter ger upphov till svårigen kan läggas på kommuners VA-avdelningar: *'VA-kollektivet består ju av de som är anslutna till avlopps- och dricksvattennäten, ska de betala för det ytvattnet på landsbygden som dikningsföretagen ska ha hand om?'*.

Folkesson (pers. komm. 2011) tror däremot att om kommuner hade tagit över delar av ansvaret från dikningsföretagen, så hade en mer övergriplig bild av situationen kunnat erhållas med ännu bättre anpassningsåtgärder som följd.

Utmaning: att påverka privata fastighetsägare

Ett återkommande tema under intervjuerna med respondenter från VA-sidan var utmaningen att påverka privata fastighetsägare att själva skadeförebygga mot översvämningsskador och få dem att bli varse om det ansvar de har för vattenledningsnät, dagvatten- och dräneringsvattenhantering på den egna fastigheten. Folkesson (pers. komm. 2011) menar att ansvaret lätt försummas eftersom privata fastighetsägare i många fall tror att VA-kollektivet är ansvarig även för deras privata nät. Folkesson (pers. komm. 2011) menar även att privata fastighetsägare oftast blir varse om sitt ansvar först då en översvämningsskada har inträffat.

Horstmark (pers. komm. 2011) berättar: *'Hur många gånger under vattenledningarnas livslängd har man inte bytt kök? – men ledningarna ska hålla för evigt. Man tar det för givet (...)'* och *'(...) agerar som om man bodde i en lägenhet'*.

Westerling (pers. komm. 2011) tycker generellt sett inte att fastighetsägare har så bra koll på deras ansvar för de egna vattenledningarna på fastigheten: *'Fastighetsägare håller sig väldigt dåligt informerade'* och *'(...) det är sällan VA-ritningar följer med från den ena ägaren till den andra (...)'*. Likaså menar Westerling (pers. komm. 2011) att ansvar kring dagvattenhantering även det är något som inte alltid är väl kommunicerat till ansvarig aktör. Westerling (pers. komm. 2011) lyfter fram att:

'När man köper ett hus så glömmar man alltid bort det (...)'. Vidare berättar Westerling (pers. komm. 2011) att: *'Många förstår inte att de ledningar som ligger på fastigheten är deras (...) och att man regelbundet själv måste spola för att undvika stopp i avloppen. Man förstår inte det, för det är inte synligt'.*

Horstmark (pers. komm. 2011) menar att det går att påverka främst genom informationskampanjer och vid uppenbara brister via anmälan till VA-nämnden. Det är så VA-branschen jobbar nu *'(...) genom att ha mycket kontakt med sina VA-abonnenter'*. Horstmark (pers. komm. 2011) belyser dock att det inte föreligger direkta ekonomiska incitament för privatpersoner att skadeförebygga mot översvämningsskador.

Milotti (pers. komm. 2011) menar även han att privatpersoner saknar riktiga ekonomiska incitament för att själva skadeförebygga: *'I Sverige har vi ett väldigt bra ekonomiskt skydds nät för privatpersoner, men ibland ställer man då istället för höga krav på huvudman, försörjaren (...)'.*

Både Horstmark (pers. komm. 2011) och Westerling (pers. komm. 2011) understryker att den särskilda självriskan på 10 000 SEK för översvämningsskador idag är för lågt satt för att privatpersoner ska ha tillräckliga ekonomiska drivkrafter att förebygga översvämningsskador. Dessutom menar Horstmark (pers. komm. 2011) att det är vanligt att kommuner ersätter den självriskan, varför den privata fastighetsägaren i de fallen nästan helt saknar incitament för att se över sina vattenledningar. De privatpersoner som drabbas av återkommande översvämningsskador är ofta duktiga på att förebygga menar Westerling (pers. komm. 2011). De privatpersoner som däremot inte drabbas, men vars dagvatten ändå bidrar till översvämningsskador hos andra, har inga direkta drivkrafter till att genomföra skadeförebyggande åtgärder (Westerling pers. komm. 2011).

Möjlighet: att påverka privata fastighetsägare

Westerling (pers. komm. 2011) menar att det ekonomiska ansvaret för skadeförebyggande åtgärder bör axlas av en större samhällsaktör och inte av privata fastighetsägare. Att exempelvis låta kommuner gå in som ägare även gällande vattenledningsnäten på privata fastigheter, skulle enligt Westerling (pers. komm. 2011) förenkla ansvarsrollerna och bidra till större ekonomisk drivkraft till att skadeförebygga. Westerling (pers. komm. 2011) lyfter dock fram att: *'(...) då blir det ju en ganska rejäl höjning av VA-taxor'.*

Folkesson (pers. komm. 2011) menar däremot att för att kunna skapa ekonomiska drivkrafter för privatpersoner att själva skadeförebygga, måste mer ekonomiskt ansvar läggas på dem främst genom styrning från försäkringsbolag. Horstmark (pers. komm. 2011) belyser att många försäkringsbolag inte försäkrar vattenledningar utanför huskroppen ut till det kommunala VA-systemet, varför dessa ledningar följaktligen är oförsäkrade, vilket många fastighetsägare inte har koll på. Horstmark (pers. komm. 2011) tror att försäkringsbolag, med rätt information även skulle kunna sälja försäkringar för de privata vattenledningarna och på så vis styra privata fastighetsägare att skadeförebygga^{xiii}.

Milotti (pers. komm. 2011) lyfter fram att VA Syd skulle kunna införa en differentierad VA-avgift exempelvis till fördel för de som kopplar bort sina stuprör från det allmänna dagvattensystemet, men understryker att det hade *'(...) blivit för bökitigt (...)'.* Däremot tycker Milotti (pers. komm. 2011) att VA Syd kan införa ett sådant system för industrifastigheter.

^{xiii} I nuläget försäkrar Länsförsäkringar Skåne även de privata vattenledningarna från bostadskroppen ut till det allmänna VA-nätet (Frank pers. komm. 2011b).

P. Nilsson (pers. komm. 2011) tycker att försäkringsbolag skulle kunna ge premiereducering om man som privat fastighetsägare exempelvis har en dräneringsbrunn och pumpar det vattnet till en dagvattenbrunn. P. Nilsson (pers. komm. 2011) menar att man på så vis minskar risken för översvämningsskador i samband med långa ihållande regnväder då i annat fall en höjning av grundvattnet riskerar att påverka dräneringsvattnet som i sin tur ger övertryck i spillvattenledningarna och slutligen ger upphov till översvämningsskador. P. Nilsson (pers. komm. 2011) menar att man säkert skulle kunna ta fram en hel lista med åtgärder privata fastighetsägare skulle kunna genomföra för att minska sina egna och grannars risker för översvämningsskador. P. Nilsson (pers. komm. 2011) nämner olika typer av källargolv som en faktor för hur stora översvämningsskadorna kan väntas bli: *'(...) klinkers framför trä är ett stort plus (...)'*.

P. Nilsson (pers. komm. 2011) belyser även att hus med källare ofta har kopplat dräneringsledningarna in i spillvattenledningarna, vilket i samband med långvarig nederbörd ofta orsakar övertryck i spillvattenledningarna: *'(...) och det har man accepterat i Plan- och bygglagen (...) så har man byggt länge (...). Det finns en lösning. Det är att man pumpar dräneringsvattnet till en dagvattenbrunn. Idag kan du köpa en sådan pump för kanske 1 500 spänn på Bauhaus. Detta anser vi vara en av de viktigaste punkterna. Jag hade även sett att försäkringsbolagen hade hjälpt till att stötta i det här'*, berättar P. Nilsson (pers. komm. 2011).

Utmaning: att hantera regresskrav

Horstmark (pers. komm. 2011) menar att regresstalan tidigare har påverkat VA-branschen att se över sina ledningsnät: *'Det var ju syftet såklart (...) och det syftet tycker jag har varit nyttigt för VA-branschen'*. Horstmark (pers. komm. 2011) tror däremot att påverkan på VA-branschen genom regresstalan inte längre fyller samma funktion: *'(...) nu tycker jag istället att det har gått lite av rutin det här. (...) så länge det håller sig till ett visst begränsat antal skador så fungerar det här i allas budget'*.

Westerling (pers. komm. 2011) menar att för att regresskostnader ska verka som en ekonomisk drivkraft till förändring hos kommuner, krävs otroligt stora skadescenarion. Westerling (pers. komm. 2011) tror att kommuner i allmänhet dessvärre tar kostnaden som regressärenden innebär, istället för att satsa rejält på upprustning av VA- och de allmänna dagvattensystemen.

Milotti (pers. komm. 2011) lyfter fram att: *'De här regresskraven, för oss, är ju jätligt kontraproduktiva. Jag tror det finns en stor yrkesstolthet hos VA-tjänstemän och jag tror att vi hade förvaltat vårt VA-nät bra utan att ha försäkringsbolagen i hasorna (...)'*.

Horstmark (pers. komm. 2011) lyfter fram att ett förändrat skånskt klimat nu innebär att både VA-försörjare och försäkringsbolag har fått betala större skadekostnader än vad parterna tidigare, *'(...) i överenskommelse (...)'*, tyckte fungerade. Horstmark (pers. komm. 2011) berättar att *'(...) den förändrade klimatsituationen (...) har förändrat bilden (...)'*.

P. Nilsson (pers. komm. 2011) menar att situationen med flertalet regressärende är ohållbar eftersom *'(...) det drabbar ju hela vår organisation (...). Det är ju så mycket handläggning kring de här skadorna'*.

Horstmark (pers. komm. 2011) tror att trenden med att föra regresstalan per rutin är en bidragande orsak till att VA-försörjare inte kan satsa så mycket resurser på att rusta upp sina ledningsnät. Horstmark (pers. komm. 2011) menar att många försäkringsbolag kontaktar VA-försörjare direkt i

händelse av översvämningsskada med regresstalan och krav om bevis: *'man använder standardbrevet'*. Horstmark (pers. komm. 2011) menar att det i många fall är solklart att det inte är ett regressärende och att fastighetsägaren själv bär ansvaret för uppkommen skada: *'Jag har ju varit med om fall där försäkringsbolag inte ens har kontrollerat om fastigheten är kopplad till det allmänna VA-nätet innan de tar kontakt. Då tycker man att det är lite surt (...) ska de behöva besvära oss med det?'*.

Horstmark (pers. komm. 2011) understryker att det tar *'(...) oerhört mycket administrativ tid (...)'* för alla parter, vilket också borde adderas till kostnaderna. Horstmark (pers. komm. 2011) säger: *'Det är bättre att vi både satsar pengar och tid att jobba med ledningsnäten istället för att jobba med regressdiskussionerna (...)'* Horstmark (pers. komm. 2011) menar vidare att många kommuner har ledningsnät som är ungefär från samma årtionde, varför många kommuner nu just hade behövt lägga mer resurser på att förnya de kommunala vattenledningsnäten.

Utmaning och möjlighet: samverkan mellan VA-försörjare och försäkringsbolag

Samtliga respondenter från VA-sidan menar att samverkan mellan VA-försörjare och försäkringsbolag krävs för att kunna skapa drivkrafter för privatpersoner att själva skadeförebygga mot översvämningar (Horstmark pers. komm. 2011; Milotti pers. komm. 2011; Possling pers. komm. 2010; P. Nilsson pers. komm. 2011; Westerling pers. komm. 2011 & Folkesson pers. komm. 2011); *'(...) alla parter tjänar på det ju (...)'* (P. Nilsson pers. komm. 2011).

Folkesson (pers. komm. 2011) menar att *'(...) vi är tvungna att bygga nätverk där delad kunskap och diskussioner är drivande'*, detta *'(...) för att minska framtida skadekostnader för alla parter'*.

Flera respondenter lyfter dock fram att det finns utmaningar som måste överbryggas om ett givande samarbete ska kunna genomföras (Horstmark pers. komm. 2011; P. Nilsson pers. komm. 2011 & Milotti pers. komm. 2011).

Horstmark (pers. komm. 2011) om kontakten mellan VA-försörjare och försäkringsbolag: *'Det blir tyvärr att man har kontakt när det har hänt någonting som gör att man har motstående ekonomiska intressen (...)'*.

Milotti (pers. komm. 2011) tar upp som exempel på hur VA-försörjare motarbetas av försäkringsbolag: *'(...) sommaren år 2006 var det faktiskt så att just Länsförsäkringar Skåne motarbetade vårt arbete. (...) de sa alltid i media att skadorna beror på kommunernas ledningsnät som inte är rätt dimensionerade och underhållna (...)'*. Milotti (pers. komm. 2011) berättar vidare att han från kunder då bland annat fick höra: *'(...) ni ser bara till era egna intressen (...)'*. Milotti (pers. komm. 2011) understryker att VA Syds största intresse är kunden och att *'(...) sådana snabba uttalanden från försäkringsbranschens sida bara motarbetar vårt arbete att nå gemensamma mål tillsammans (...)'*. Milotti (pers. komm. 2011) lyfter däremot fram att Länsförsäkringar Skåne nu har påbörjat mer samarbete i skadeförebyggande frågor med VA Syd, vilket han tycker är mycket bra.

P. Nilsson (pers. komm. 2011) berättar att VA i Lomma har nämnt för försäkringsbolag i samband med regresstalan de fördelar pumpning av dräneringsvatten på privata fastigheter innebär. P. Nilsson (pers. komm. 2011) berättar även att VA i Lomma har presenterat denna lösning för de flesta VA-chefer i Skåne samt försökt påverka Svenskt Vatten. Nilsson (pers. komm. 2011) berättar att det ges litet gensvar i frågan: *'Det finns ingen som vågar ta tag i det'*. Nilsson (pers. komm. 2011) menar att

de försäkringsbolag de varit i kontakt med har visat minst intresse av alla: *'Nä, de har vi absolut inte fått någon respons ifrån'*.

Horstmark (pers. komm. 2011) menar dock att det finns möjlighet för VA-försörjare, försäkringsbolag och fastighetsmäklare att driva informationskampanjer tillsammans för att påverka privata fastighetsägare att få bättre koll på det ansvar de faktiskt har gällande vattenledningssystemen på den egna fastigheten.

Horstmark (pers. komm. 2011) ser även tydligt hur både försäkringsbranschen och byggnadsnämnder kan vara med och påverka privatpersoner till att skadeförebygga mot översvämningsskador, *'(...) inte minst i försäljningssammanhang då man skulle kunna ställa relevanta frågor (...)'* som kan bidra till bättre informationsflöde till privata fastighetsägare och på så vis på sikt minska skadefallet översvämningsskador.

Milotti (pers. komm. 2011) berättar att VA Syd har planer på att rikta information till nya villaägare i riskområden för översvämningsskador och på så vis påverka en grupp med högre risk att skadeförebygga. Milotti (pers. komm. 2011) menar även han att försäkringsbolag och mäklare på samma sätt borde kunna rikta sin information om skadeförebyggande åtgärder: *'(...) det är faktiskt en idé vi har att kunna använda fastighetsmäklare som en kanal (...)'*. Milotti (pers. komm. 2011) ser dock ett problem med fastighetsmäklares ovilja att informera husköpare om vilka risker objektet har: *'(...) problemet är ju bara att ju mindre de informerar om desto mindre ansvar tar de på sig (...)'*.

Milotti (pers. komm. 2011) berättar att VA Syd gärna ingår mer samverkan med försäkringsbolag i frågor kring skadeförebyggande åtgärder.

P. Nilsson (pers. komm. 2011) på VA i Lomma berättar att: *'Vi hade ju gärna sett en diskussion med försäkringsbolagen, där vi istället hade kunnat hitta åtgärder. P. Nilsson (pers. komm. 2011) lyfter även fram: '(...) jag har jättebra kontakt med Länsförsäkringar (...)'; 'Det känns väldigt bra med Länsförsäkringar (...)'; '(...) jag är väldigt positiv till dem'*.

Horstmark (pers. komm. 2011) tror att ett större informationsflöde mellan VA-försörjare och försäkringsbolag skulle kunna resultera i åtgärder som kan påverka privata fastighetsägare, genom att skapa drivkrafter, att skadeförebygga sina egna vattenledningsnät. Folkesson (pers. komm. 2011) menar att VA-försörjare och försäkringsbolag i samverkan skulle kunna agera kunskapsförmedlare till privatpersoner.

Horstmark (pers. komm. 2011) om ett informationsutbyte mellan VA-försörjare och försäkringsbolag i syfte att skapa hållbara premieargument som kan verka skadeförebyggande mot översvämningsskador: *'Jag har ju inte tänkt så i försäkringssammanhang, men det finns säkert sätt att hjälpa till här (...)'*. Horstmark (pers. komm. 2011) berättar vidare att: *'Länsförsäkringar har ju alltid varit relativt smidiga att jobba med. (...) de har alltid varit väldigt praktiska och enkla (...)'*.

Folkesson (pers. komm. 2011) lyfter fram försäkringsbranschen som en eventuell katalysator till privatpersoners engagemang i frågan. Folkesson (pers. komm. 2011) menar att VA-försörjare och försäkringsbolag skulle kunna ta fram *'(...) en lathund för vilka typer av åtgärder en privat husägare kunde göra för att minska risken för översvämningsskador – ja, liknande brandskydd. (...) gör man vissa saker så får man en lägre premiekostnad (...)'. I slutändan måste det ju bli billigare för försäkringsbolag ju fler som är aktiva i att skydda sitt hus mot översvämningar'*. Folkesson (pers.

komm. 2011) menar dessutom att det för samhället skulle kunna innebära mervärde i att fler produkter och tjänster säljs då fler privatpersoner engagerar sig i att förebygga mot översvämningsskador.

Utmaning: vilken aktör ska då stå för det ekonomiska ansvaret?

'Det är ju ekonomiskt ohållbart att bygga ledningsnät så att de klarar av alla typer av regn (...)' (Milotti pers. komm. 2011).

I nuläget ligger det ekonomiska ansvaret för att skadeförebygga mot översvämningsskador i ett förändrat klimat på VA-kollektivet, när det gäller det allmänna VA-nätet. VA-kollektivet består av de som är anslutna till VA-nätet och betalar VA-avgift. Fastigheter utanför en tätort, vilka inte är anslutna till VA-nätet men vars dagvatten orsakar översvämningsskador, har i nuläget däremot inget ekonomiskt ansvar. (Westerling pers. komm. 2011)

Westerling (pers. komm. 2011) tycker att det ekonomiska ansvaret till viss del faller på en för liten grupp och menar att andra aktörer borde ta ett större ekonomiskt ansvar. Westerling (pers. komm. 2011) tycker att staten och försäkringsbranschen borde ha ett större ekonomiskt ansvar att förebygga mot översvämningsskador.

P. Nilsson (pers. komm. 2011) tycker även han att försäkringsbolagen på något sätt borde vara med och påverka det skadeförebyggande arbetet mer i förhållande till vad kommuner gör och menar att: *'Det vi gör minskar ju risken för försäkringsbolag. Vi vill ju gärna ha lite bonus för det arbetet'*. P. Nilsson (pers. komm. 2011) lyfter dock fram att i en del regressärenden blev återbetalningskraven för Lomma kommun lägre då detta faktiskt togs i beaktande.

Möjlighet: kan Länsstyrelsen i Skåne län engageras mer i frågan?

Horstmark (pers. komm. 2011), Milotti (pers. komm. 2011) och Folkesson (pers. komm. 2011) lyfter fram tankar kring hur Länsstyrelsen i Skåne län skulle kunna engageras mer kring frågan om översvämningsskador och dess undvikande.

Milotti (pers. komm. 2011) tycker att Länsstyrelsens ansvar borde kunna utökas till att verka som samordnande organ i frågor kring samverkan mellan olika aktörer: *'(...) de har ju publicerat dokument kring dagvattenhantering. Det ska inte de göra – det kan vi bättre. De ska istället få oss att lyfta blicken och främst vara en länk mellan stat, tjänstemannanivå och kommun (...)'*. Även Folkesson (pers. komm. 2011) menar att Länsstyrelsen borde lägga större vikt vid att verka samordnande kring översvämningsskador i länet.

Folkesson (pers. komm. 2011) om Länsstyrelsens potentiella katalyserande roll: *'(...) det är ett måste att det ska komma uppifrån, för har man inte blivit drabbad så gör man inte något'*. Folkesson (pers. komm. 2011) ser att det skulle vara fördelaktigt att lägga mer ansvar på Länsstyrelsen i dessa frågor, eftersom det politiskt inom kommuner är svårt att driva frågor kring VA såvida kommunen i fråga inte redan har drabbats rejält.

Folkesson (pers. komm. 2011) menar att Länsstyrelsen i Skåne län skulle kunna ha ett större övergripande ansvar vid behandling av kommuners detalj- och översiktsplaner, i synnerhet i frågor kring dagvattenhantering eller risk för höga vattenflöden då ny mark exploateras. Detta för att inte kommuner nedströms ett avrinningsområde ska drabbas så hårt (Folkesson pers. komm. 2011).

Horstmark (pers. komm. 2011) tycker att Länsstyrelser i Sverige samt Boverket skulle kunna ta fram bestämmelser för att påverka privata fastighetsägare att se över sina vattenledningar.

5.5. Slutsatser

Undvikande av översvämningsskador och risken för värre skadescenarion med ett förändrat skånskt klimat, är högaktuella ämnen hos VA-försörjare och kommuner just nu. Enligt respondenter från VA-sidan har ämnet nu även fått ett större politiskt utrymme. Detta beror antagligen på de stora skadeutfallen de senaste fem åren. Det är därför viktigt att ta till vara på det engagemang som nu finns.

VA-försörjare jobbar aktivt med frågan men konsensus från genomförda intervjuer är att de vill kunna påverka skadeutfallet ännu mer. Drivkrafterna för ett utökat skadeförebyggande arbete från VA-försörjares sida består dels i det hot ett förändrat klimat utgör, dels i de enorma kostnader som uppkommer i samband med översvämningsskador, och dels i ett intresse av att deras kunder, VA-abonnenter, inte ska drabbas. Vad som också framkom under intervjuerna var att VA-försörjare menar att de hade kunnat göra mer för att skadeförebygga om, som de själva upplever det, de inte hade blivit så motarbetade av försäkringsbolag. Vidare verkar det finnas konsensus hos VA-försörjare att regressärende inte längre skapar de drivkrafter till förändring, som ursprungligen var dess styrande syfte med den prejudicerande domen (Kungsbackamålet) år 1993. Det verkar inte längre finnas en ekonomisk gräns för när kostnaderna för återkrav i samband med regresstalan gör att kommuner satsar ännu mer på att upprusta allmänna dagvatten- och VA-system.

Resultat från genomförda intervjuer pekar dessutom på att privatpersoners vattenledningsnät, vilka, enligt respondenter från VA-sidan, också utgör en mycket stor del av alla ledningsnät i en kommun, bär skuld till stora delar av skadeutfallet för översvämningsskador. Dessa problem bör därför också adresseras. Det innebär att all satsning på att rusta upp kommunala VA-nät delvis skulle vara förgäves om inte de privata VA-näten även rustades upp i samma takt. För att uppnå en god skadeförebyggande effekt är det därför viktigt att nu inte bara rikta fokus på de kommunala VA-näten, utan även rikta fokus mot de privata. En viktig faktor i att uppnå en god skadeförebyggande effekt, torde därför vara att skapa drivkrafter för privata fastighetsägare att själva skadeförebygga mot översvämningsskador.

VA-sidan tror mycket på både kommungränsöverskridande samarbete, både i dagvatten- och VA-frågor, men menar att Länsstyrelsen i Skåne län borde ha en mer samordnande och övergripande roll i frågan. De tror även på ett samarbete med försäkringsbolag, men beskriver motsättningar mellan aktörerna som ett hinder. Utmaningen blir därför att överbrygga de motsättningar som nu finns genom att lyfta fram gemensamma hot och drivkrafter och på så sätt se de möjligheter som föreligger. Representanter från VA-sidan tror att de tillsammans med försäkringsbranschen mer effektivt hade kunnat arbeta mot att säkra privata fastighetsägares VA-nät, vilka i nuläget hamnat lite i en gråzon. De menar att försäkringsbranschen har bättre möjligheter att skapa ekonomiska drivkrafter till förändring. Detta är en fråga som bör diskuteras vidare aktörerna emellan. Viktigt är dock att inte skjuta över det ekonomiska ansvaret på varandra, utan istället lyfta fram vad som kan göras om båda aktörer kan nå en god samverkan i att uppnå bättre skadeförebyggande effekt med avseende på översvämningsskador.

Representanter från VA-sidan tycker inte att det i nuläget finns några tydliga ekonomiska incitament för privatpersoner att säkra sina egna vattenledningar. Däremot framhävs de sanitära problem som

uppstår i samband med översvämningsskador som en drivkraft för privata fastighetsägare att skadeförebygga. Fokus från VA-sidan bör nu läggas på att tydliggöra och kommunicera de sanitära problem som kan uppstå, samtidigt som man bör rikta mer fokus på att skapa ekonomiska drivkrafter för privata fastighetsägare att själva skadeförebygga. Vidare bör även fokus läggas på att informera om det ansvar privata fastighetsägare har över det egna vattenledningsnätet.

Representanter från VA-sidan har många idéer och förslag på hur det skulle kunna skapas incitament för privata fastighetsägare att själva skadeförebygga, men tror att ett samarbete med försäkringsbolag behövs för att åstadkomma störst nytta. Man ser även att fastighetsmäklare hade kunnat ingå i former av samverkan eftersom de i samband med fastighetsköp har en god kontakt med sina kunders köpare, tillika blivande VA-abonnenter. Eftersom representanter från VA-sidan i stort hade goda intryck av kontakten med Länsförsäkringar Skåne, tror jag att Länsförsäkringar Skåne tillsammans med en stor aktör som VA Syd i ett initialt skede skulle kunna vara drivande i frågan kring utökat samarbete.

6. Resultatdiskussion

Nedan diskuteras och analyseras resultaten av denna studie. Kapitlet avslutas med en samlad lista av rekommendationer för hur VA-försörjare och Länsförsäkringar Skåne skulle kunna arbeta för att gemensamt uppnå en god skadeförebyggande effekt med avseende på översvämningsskador.

Med återkoppling till forskningsfråga 1 - *Väntas ett förändrat skånskt klimat ge upphov till fler översvämningsskador?* - gav litteraturstudien i kapitel 3 svaren att vi i Skåne högst troligen kan vänta oss en ökad årlig nederbörd och fler skyfall årligen. Nederbördsmängderna kan väntas öka främst vintertid i Skåne, men skyfallen väntas bli fler under sommarhalvåret. Det är främst fler antal skyfall som kan väntas ge upphov översvämningsskador för privata fastigheter i tätorter. Men även långvarig nederbörd kan påverka utfallet av översvämningsskador. En period med långvarig nederbörd kan bidra till att marken vattenmättas och därför påverkar infiltrationen negativt. Detta bidrar till att även mindre skyfall i anslutning till ett långvarigt regn kan ge upphov till stort utfall av översvämningsskador. Ett förändrat skånskt klimat utgör således ett ekonomiskt hot för både försäkringsbranschen och VA-försörjare.

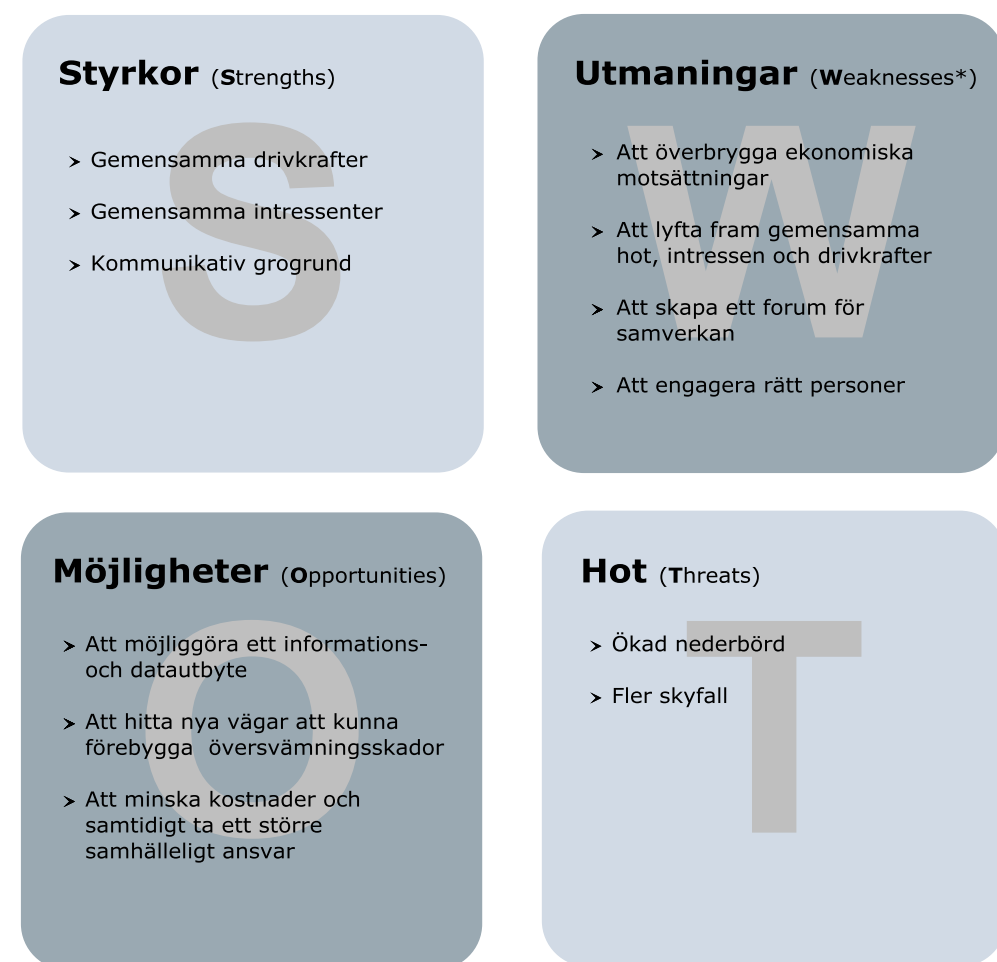
För att återkoppla till forskningsfråga 2 - *Hur ser historisk översvämningsskadedata ut för privata hushåll inom Länsförsäkringar Skånes geografiska verksamhetsområde?* - gav kapitel 4 resultat som delvis pekar på en uppåtgående trend åtminstone de senaste fem åren. Resultaten visar på utmärkande höga skadefall och skadekostnader för åren 2006 och 2007. De senaste fem årens skadekostnader för Länsförsäkringar Skåne skiljer sig också avsevärt från föregående femårsperiods kostnader. Genom att använda programmet *Microsoft MapPoint* möjliggörs att kunna visa skadefallet över en kartbild för respektive år. Mönster om vilka områden, ända ner på gatunivå, som är mest utsatta kan ge underlag för riktad skadeförebyggande arbete i form av information om hur privata fastighetsägare själva kan förebygga mot översvämningsskador. Genom att visa på historiskt utfall av översvämningsskador för privata hushåll och resulterande skadekostnader för Länsförsäkringar Skåne, ges alltså en fingervisning om möjliga framtida skadekostnader samtidigt som den ekonomiska drivkraften för Länsförsäkringar Skåne att skadeförebygga belyses.

Till sist, för att återkoppla till huvudsyftet med denna studie och främst då till forskningsfråga 3 - *Vilka gemensamma drivkrafter och kommande utmaningar finns för ett samarbete mellan VA-försörjare och Länsförsäkringar Skåne i klimatanpassnings- och skadeförebyggande arbete med avseende på översvämningsskador för privata hushåll i samband med nederbörd?* – så gav resultaten från intervjuer främst med respondenter från Länsförsäkringar Skåne och valda VA-försörjare i kapitel 4 och 5 ett stort underlag för vidare analys.

Eftersom det, enligt respondenter från VA-sidan, hade behövts fantasiummor för att kunna rusta upp de allmänna VA-systemen så att inga eller få översvämningsskador sker, framgår det genom intervjuerna att återkommande krav på återbetalning inte längre verkar som en drivkraft till en sådan upprustning. Kommuner och försäkringsbolag har alltså nått något av ett dödläge i vilket båda parter är förlorare. Dessutom drabbas de båda aktörernas främsta intressenter, kunderna och VA-abonnenterna, av det dödläge som har uppstått. För att förändringar ska kunna ske och översvämningsskador faktiskt ska kunna förebyggas i takt med hotet från ett förändrat klimat, anser jag att det krävs ett utökat samarbete mellan VA-försörjare och försäkringsbranschen. Därför är det viktigt att lyfta fram gemensamma drivkrafter, utmaningar och möjligheter samt visa på det gemensamma hot ett förändrat skånskt klimat innebär för båda aktörer och deras intressenter.

Som tidigare nämnts har privata fastighetsägare, vars vattenledningssystem, enligt respondenter från VA-sidan, ofta orsakar översvämningsskadors uppkomst, inga tydliga ekonomiska drivkrafter till att själva skadeförebygga. De ekonomiska drivkrafterna till att skadeförebygga mot översvämningsskador ligger i nuläget hos VA-försörjare och försäkringsbolag. En samverkansform mellan de båda parterna med huvudsaklig målsättning att förebygga översvämningsskador, anser jag därför vara en god väg att gå.

Jag har valt att använda mig av en egenmodifierad version av ett företagsekonomiskt analysverktyg (SWOT) för att på ett överskådligt sätt kunna illustrera en strategisk översyn av ett branschöverskridande samarbete mellan VA-försörjare och Länsförsäkringar Skåne. Istället för att visa på svagheter med ett potentiellt samarbete mellan aktörerna, har jag valt att visa på tydliga utmaningar med ett samarbete i figur 6-1. Detta för att lägga vikt på vad jag anser vara de första stegen i ett hållbart samarbete för att nå önskbara resultat. Med figuren (6-1) vill jag, förutom att belysa de möjligheter ett samarbete kan innebära, även visa på att det så tydligt finns både gemensamma hot och drivkrafter till förändring.



Figur 6-1 En samlad strategisk översyn av ett branschöverskridande samarbete mellan VA-försörjare och Länsförsäkringar Skåne kring översvämningsskador* Jag har valt att skriva ut 'weaknesses' trots att figuren visar på utmaningar. Detta för att tydliggöra kopplingen till en SWOT-analys.

Studien jag genomfört har tydliggjort att både Länsförsäkringar Skåne och VA-försörjare har liknande ekonomiska drivkrafter för att arbeta mot färre översvämningsskador. Dessutom har de båda aktörerna samma intressentgrupp i fokus, nämligen kunderna. Under de intervjuer jag genomförde

med respondenter från VA-sidan, fick jag även intrycket av att de uppfattade Länsförsäkringar Skåne som lätta att samarbeta med, vilket är en bra kommunikativ grogrund för ett utökat samarbete. Jag anser att det finns ett behov av ett utökat samarbete eftersom de båda aktörerna möter gemensamma hot i form av ett förändrat klimat. I denna studie har det framkommit att vi i Skåne kan förvänta oss ökad årlig nederbörd och fler skyfall, vilket innebär ett ekonomiskt hot för både VA-försörjare och Länsförsäkringar Skåne.

Den största utmaningen kommer initialt att kretsa kring kommunikationen mellan aktörerna. Jag anser att det är mycket viktigt att kunna överbrygga ekonomiska motsättningar genom att lyfta fram gemensamma hot, intressen och drivkrafter för att skapa ett forum för samverkan. Många respondenter från VA-sidan uttryckte att de ville se att Länsstyrelsen i Skåne län tog en mer samordnande och övergripande roll i frågan om VA- och dagvattenhantering. Jag anser att Länsstyrelsen i Skåne län skulle kunna vara drivande i frågan samt agera samordnande part för att underlätta kommunikationen mellan VA-försörjare och försäkringsbolag. Jag menar att det hade behövts en tredje part, likt Länsstyrelsen, för att lyfta agendan från att enbart handla om återkrav och ekonomiskt ansvar för uppkommen skada till att även fokusera på gemensamma möjligheter att verka för en god skadeförebyggande effekt. Viktigt är dock att skilja dessa båda inriktningar åt. Så länge lagen ger utrymme för försäkringsbolag att föra regresstalan, det vill säga så länge lagen säger att huvudman (VA-försörjaren) har bevisbördan, så kommer regresstalan mot VA-försörjare att föras. Detta betyder dock inte att försäkringsbolag inte har intresse av att påverka skadeutfallet genom samverkan med VA-försörjare. En stor utmaning i ett samarbete blir därför att skilja de båda kommunikationskanalerna åt, vilket innebär att det utöver kommunikation i samband med regresstalan även måste etableras en avskild kommunikation gällande samverkan kring att förebygga översvämningsskador. Denna utmaning gäller för både VA-försörjare och försäkringsbolag.

Ännu en viktig faktor är att inkludera rätt personer i en samverkansform. Dessa bör vara personer som har driv, en stor förändringsvilja och som tydligt ser fördelarna med ett samarbete mellan VA-försörjare och försäkringsbranschen. Jag anser att många av respondenterna i denna studie är personer som har dessa egenskaper.

Det är dessutom viktigt att skilja på vilket samhälleligt ansvar de båda aktörerna har och förväntas ta. Man bör ha i åtanke att VA-försörjare har en mycket närmare koppling till det offentliga, och väntas därför ta ett stort samhälleligt ansvar. Å andra sidan tror jag även att Länsförsäkringar Skåne uppfattas lite som en samhällsaktör eftersom de har ett starkt kundfokus och eftersom de syns mycket i sammanhang som förknippas med en samhällsaktör. Man bör komma ihåg att Länsförsäkringar Skåne är ett företag, och som alla företag, mer eller mindre vinstdrivande. I Länsförsäkringar Skånes fall är däremot kunderna även ägarna i företaget, varför de också hellre fokuserar på skadeförebyggande verksamhet framför andra strategier för att minimera kostnader. Jag tror att ett samarbete med VA-försörjare kan, förutom att minska skadekostnaderna, även skapa mervärde i form av ett stärkt varumärke för Länsförsäkringar Skåne. Ett samarbete med VA-försörjare med avsikt att minska skadeutfallet av översvämningsskador, kan dessutom lätt kopplas till bolagets fem kärnvärden - kundägda, lokala, tillgängliga, personliga och engagerade.

Genom att se på de gemensamma drivkrafterna samt belysa utmaningarna men också se möjligheterna, menar jag att dessa aktörer tillsammans kan arbeta effektivt för att minska det framtida skadeutfallet gällande översvämningsskador orsakade av nederbörd. Jag anser dessutom att

detta är en viktig väg att gå eftersom vi i Skåne kan vänta oss både mer årlig nederbörd och fler intensiva skyfall med ett förändrat klimat. Det behövs nya tag och nya former av samverkan för att på ett hållbart sätt kunna adressera det hot ett förändrat klimat utgör. Den stora utmaningen är att lyfta fram gemensamma intressen och drivkrafter för att hitta nya vägar att utöka den skadeförebyggande verksamheten mot färre översvämningsskador. Min förhoppning är att detta arbete kan ligga till grund för ett framtida samarbete mellan de båda aktörerna.

6.1. Reflektioner och rekommendationer

Nedan har jag radat upp de idéer och åtgärdsförslag som jag identifierat under arbetets gång, i synnerhet utvecklade i diskussion med respondenter. Listan kan ses som mina samlade reflektioner kring och rekommendationer för fortsatt arbete i frågan, men även som ett startskott för diskussion om vilka åtgärder som bäst lämpar sig att gå vidare med. Listan bör ses som ett mervärde av resultaten från denna studie. Många av förslagen anser jag med fördel hade kunnat utarbetas och genomföras i nära samarbete mellan VA-försörjare och försäkringsbolag. Påpekas bör att dessa förslag och idéer har uppkommit enbart under min studietid med detta examensarbete, varför jag vet att denna lista kan bli ännu längre om VA-försörjare och försäkringsbolag kan samverka i frågan. Det är högst troligt att det finns fler idéer och förslag på åtgärder hos alla de tjänstemän som arbetar med VA-frågor samt hos de som arbetar med bostadsförsäkringsfrågor.

Tydliga kommunikationskanaler - ett ansikte utåt

För att försäkringsbranschen på ett effektivt sätt ska kunna samarbeta med VA-försörjare, bör det från VA-försörjares sida finnas ett gemensamt ansikte utåt. Ett försäkringsbolag kan omöjligen arbeta effektivt i frågan om de blir tvungna att föra samma dialog med flertalet VA-försörjare för att uppnå en god skadeförebyggande effekt i hela sitt verksamhetsområde. Likaså är det viktigt för VA-försörjare att kunna föra en gemensam dialog med samtliga stora försäkringsbolag, så att en god skadeförebyggande effekt kan uppnås i deras verksamhetsområde. Det är därför viktigt att hitta rätt sorts forum, i vilket en dialog mellan de båda aktörerna kan ske och genom vilket så många stora aktörer som möjligt finns representerade.

Informations- och datautbyte

Denna studie i sig ger en bra indikator på att ett större och utarbetat informations- och datautbyte kan ge möjligheter till utökad skadeförebyggande verksamhet gällande översvämningsskador. En gemensam skadedatabank för översvämningsskador skulle ge ett datamaterial från vilket nya mönster skulle kunna urskiljas. Den skulle kunna användas för att tydliggöra riskområden och därigenom verka som grund för riktad skadeförebyggande verksamhet. En gemensam skadedatabank skulle även kunna vara kopplad till fastighetsförmedlingar, exempelvis Länsförsäkringar Skånes fastighetsförmedling. Vid sälj av villa i ett riskområde kan exempelvis Skadeförebygg Privat kopplas in och informera om åtgärder som är skadereducerande.

Nya premieargument, differentierad självrisk och VA-avgift

Ytterligare en möjlighet är att Sälj Privat informerar om eventuella premienedsättande alternativt självrisknedsättande åtgärder som förebygger översvämningsskador i samband med nyteckning av bostadsförsäkring för nyblivna villaägare.

Skadeförebyggande åtgärder privat för minskad premie alternativt minskad självrisk skulle i sig skapa ekonomiska drivkrafter för villaägare att säkra sin bostad mot översvämningsskador. Jag anser att ett

utarbetat informations- och datautbyte mellan VA-försörjare och försäkringsbolag här skulle vara till stor nytta.

Även VA-försörjare skulle kunna utveckla ekonomiska styrmedel för att påverka privata fastighetsägare till att förebygga översvämningsskador. VA Syd skulle exempelvis kunna höja sitt bidrag för bortmontering av stuprör och installation av stenkista. Vidare finns det möjlighet för VA-försörjare att påverka privata fastighetsägare genom en differentierad VA-avgift. Liksom som det för försäkringsbolag är viktigt att hitta rätt premieargument som har en verklig skadeförebyggande effekt, behöver så även VA-försörjare etablera den typ lista för att kunna differentiera VA-avgiften på ett korrekt sätt med väl underbyggda argument. Här ser jag att en samverkan de båda aktörerna emellan skulle kunna vara mycket givande.

Mätbar skadeförebyggande effekt?

En stor utmaning i att arbeta fram nya sätt att påverka privata fastighetsägare att själva skadeförebygga, är att kunna visa på en mätbar skadeförebyggande effekt och på så vis visa på ekonomisk hållbarhet i nya projekt. Oftast är det omöjligt. Det viktiga blir istället att i samverkan med VA-försörjare kunna arbeta fram en lista på åtgärder för privata fastighetsägare att utföra, vilka högst troligt ger en skadeförebyggande effekt.

Fler aktörer bör vara delaktiga i frågan

Trots att denna studie fokuserade på VA-försörjare och försäkringsbranschen, genom fallkommuner och Länsförsäkringar Skåne, anser jag att fler samhällsaktörer bör kopplas in i frågan. Jag anser att det är viktigt att exempelvis redan i planprocesser kunna arbeta för att förebygga översvämningsskador. Därför är det viktigt med en god kommunikation inte bara mellan VA-försörjare och försäkringsbolag utan även mellan olika förvaltningar och mellan förvaltnings- och politisk nivå inom kommuner, samt mellan olika kommuner inom exempelvis samma avrinningsområde för att på en bred front verka för att risken för översvämningsskador inte ökar med ett förändrat klimat.

7. Källförteckning

Tryckta källor

- Arnbjerg-Nielsen, K. 2006. Significant climate change of extreme rainfall in Denmark. *Water Science and Technology*, 54 (6-7): 1-8
- Bengtsson, L. 2008. Extrema dygnsregn och trender i Skåne och på västkusten. *Vatten*. 2008-1 (64): 31-39
- Blomgren, S., Hanson, H. 1999. Hydrografiska och morfologiska processer runt Falsterbohalvön. Nuvarande situation, framtida scenarier och föreslagna åtgärder. Rapport 3226. Institutionen för teknisk vattenresurslära. Lunds Tekniska Högskola (LTH). Lund, Sverige
- Botzen, W.J.W., van den Bergh, J.C.J.M. & Bouwer, L.M. 2010. Climate change and increased risk for the insurance sector: a global perspective and an assessment for the Netherlands. *Natural Hazards*. 52: 577-598
- Bryman, A. & Bell, E. 2005. Företagsekonomiska forskningsmetoder. Liber AB, Korotan Ljubljana. 297-328 pp.
- Corell, R. W. 2006. Challenges of Climate Change: An Arctic Perspective. *Ambio: A Journal of the Human Environment*. 35 (4): 148-152
- Dahlström, B. 2006. Regnintensitet i Sverige - en klimatologisk analys. VA-forsk rapport. 2006-26
- De Mas, C. & Södergren, J. 2011. Modelling of coastal erosion in Bjärred, Lomma municipality long-term evolution and protective measures. D-uppsats inom: Master of water resources management. Löpnummer: TVVR 10/5024, Lunds tekniska högskola (LTH)
- Dlugolecki, Andrew F. 2000. Climate Change and the Insurance Industry. *The Geneva Papers on Risk and Insurance - Issues and Practice*. 25 (4): 582-601
- Emanuelsson, Håkan. 2010. Analys av översvämningar i ledningsnät i Kungshult – effekt av klimatförändringar. *Vatten*. 2010-2 (66): 133-137
- European Commission (EC). 2004. Living with coastal erosion in Europe: Sediment and space for sustainability. PART IV – A guide to coastal erosion management practices in Europe. Results from the EuroErosion Study: Coastal erosion – Evaluation of the need for action. Directorate General Environment European Commission, Luxemburg
- Epstein P.R. & McCarty J.J. 2004. Assessing climate stability. *American Meteorological Society*. 85 (12): 1863–1870
- Hanson, H. & Larson, M. 1993. Sandtransport och kustutvecklingen vid Skanör/Falsterbo. Rapport 3166. Institutionen för teknisk vattenresurslära, Lunds Tekniska Högskola (LTH), Lunds universitet, Lund
- Hernebring, C. 2006. 10-årsregnets förekomst, förr och nu - regndata för dimensionering/kontrollberäkning av VA-system i tätorter. VA-forsk rapport. 2006-04
- Hoffman, A.A., Macfadyen, S. & Thomson, L.J. 2010. Predicting the effects of climate change on natural enemies of agricultural pests. *Biological Control*. 52 (3): 296-306
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). 2000. IPCC Special Report on Emissions Scenarios: Summary for Policymakers. Contribution of Working Group III within Intergovernmental Panel on Climate Change. IPCC, Genève
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). 2007a. Europe. Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden and C.E. Hanson, Eds., Cambridge University Press, Cambridge, UK, 7-22

- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). 2007b. Climate Change 2007: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. [Core Writing Team, Pachauri, R.K and Reisinger, A. (eds.)]. IPCC, Geneva, Switzerland, 104 pp.
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC). 2007c. The physical Science Basis: Summary for policymakers. Contribution of Working Group I to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Solomon, S., D. Qin, M. Manning, Z. Chen, M. Marquis, K.B. Averyt, M.Tignor and H.L. Miller (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA.
- Lantmäteriet, 2007. Svensson, R. & Ågren, J. Postglacial Land Uplift Model and System Definition for the New Swedish Height System RH 2000. LMV-rapport. 2007:4. Lantmäteriet, Gävle
- Linderson, M-L. 2003. Spatial distribution of meso-scale precipitation in Scania, southern Sweden. Lund, Sweden: Department of Physical Geography and Ecosystem Analysis, Lund university. *Physical Geography*. 85 (2): 183-196
- Länsförsäkringsgruppen. 2006. Länsförsäkringsgruppen – igår, idag och imorgon. Marknad & Kommunikation inom Länsförsäkringar AB. Intellecta Strållins, Falun. 8-9 pp.
- Länsförsäkringsgruppen. 2005. Idéerna bakom länsförsäkringsgruppen – från brandstodsbolag till finansiella varuhus. Kommunikationsenheten inom Länsförsäkringar AB. Danagårds Grafiska, Ödeshög. 12-15 pp.
- Länsstyrelsen i Skåne län, 2010b. Ehrnstén, T., Stenlo, A. & Westlin, K. Klimatanpassning - Planera för ett förändrat klimat. Länsstyrelserapport 2010:29. Länsstyrelsen i Skåne län, Malmö
- Mills, E. 2005. Insurance in a climate of change. *Science*. 309 (5737): 1040–1044
- Mills, E. 2009. From Risk to Opportunity: Insurers Responses to Climate Change. Ceres Report, April 2009
- Nytt Juridiskt Arkiv (NJA) 1993:136. s. 764
- Raupach, M.R., Marland, G., Ciais, P., Le Quéré, C., Canadell, J.G., Klepper, G. & Field, C.B. 2007. Global and regional drivers of accelerating CO² emissions. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 104 (24): 10288-10293
- Statens Geotekniska Institut (SGI). 2005. Rankka, K., Hågeryd, A-C., Rankka, W. & Rosqvist, H. Strandmorfologi - Studie av kuststräckan från Ystad till Sandhammaren. SGI Rapport. Linköping.
- Svenskt Vatten. 2007. Klimatförändringarnas inverkan på allmänna avloppssystem - Underlagsrapport till Klimat- och sårbarhetsutredningen. VA-forsk rapport (nu: *Svenskt Vatten Utveckling Meddelande M134*)
- Sveriges Geologiska Undersökning (SGU). 2002. Översikt av områden med risk för erosion längs kusterna, större insjöar och vattendrag. Dnr 08-1389/2002
- Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut (SMHI). 2009. Hammarklint, T. Svenska havsvattenståndserier - En klimatindikator.
- Statens offentliga utredningar (SOU). 2007. SOU 2007:60. Sverige inför klimatförändringarna - hot och möjligheter
- Svensk författningssamling (SFS). 1915:218. Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
- Svensk författningssamling (SFS). 1970:244. Lag (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar
- Svensk författningssamling (SFS). 1998:808:2. Miljöbalken, kap. 2
- Svensk författningssamling (SFS). 2006:412. Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster
- Svensk författningssamling (SFS). 2010:900. Plan- och bygglag

United Nations Environment Programme (UNEP). 2009. McMullen, C.P., Jabbour, J. Climate Change Science Compendium 2009. Division of Early Warning and Assessment (DEWA). Nairobi

Vellinga, P., Mills, E., Berz, G., Bouwer, L.M., Huq, S., Kozak, L.A., Palutikof, J., Schanzenbacher, B. & Soler, G. 2001. Insurance and other financial services. Kap. 8, i: Climate change 2001: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Third Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. McCarthy, J.J., Canziani, O.F., Leary, N.A., Dokken, D.J. & White, K.S. *Cambridge University Press*, Cambridge pp, 417–450

Internetkällor

Apsis Newsletter Pro (ANP). 2011. *Svenska städer behöver rusta för framtida vattenflöden*. Hämtat från internet 2011-05-10 från <http://www.anp.se/article.asp?sid=46465A4B7941455D417543405043&sqid=1154767&id=610401>

Boverket. 2009. *Samarbete över nationsgränserna berikar planeringen*. Hämtat från internet 2011-05-10 från http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2009/Samarbete_över_nation.pdf ISBN 978-91-86342-37-1

Boverket. 2011. *Hur kan klimatanpassning ske genom fysisk planering?* Hämtat från internet 2011-05-10 från <http://www.boverket.se/Planera/planeringsfragor/Klimat/Klimatanpassning/>

Eslövs kommun. 2011a. *Gymnasium får skydd mot översvämning*. Hämtat från internet 2011-03-28 från <http://www.eslov.se/arkiv/2010overgripandenyheter/gymnasiumfarskyddmotoversvamning.16189.html>

Eslövs kommun. 2011b. *Storsatsning ska stoppa översvämningar*. Hämtat från internet 2011-03-28 från <http://www.eslov.se/arkiv/2011overgripandenyheter/storsatsningskastoppaoversvamningar.16742.html>

European Commission (EC). *LIFE*. Hämtat från internet 2011-05-10 från <http://ec.europa.eu/environment/life/>

Jordbruksverket. 2011. *Klimatförändringarna och dikningsföretaget*. Hämtat från internet 2011-06-02 från http://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_ovrigt/ovr168.pdf

Lomma kommun. 2011. Avloppsnät. Hämtat från internet 2011-04-03 från <http://www.lomma.se/huvudmeny/byggaboochmiljo/vattenochavlopp/avloppsnat.4.7a48a90b12c665dedb4800013328.html>

Länsstyrelsen i Skåne län. 2010a. *Skånes nya klimat*. Hämtat från internet 2010-12-03 från http://www.lansstyrelsen.se/skane/amnen/miljomal/Miljomalen/Begransad_klimatpaverkan/Klimatarbetet_i_Skane/Klimatanpassning/Skane+i+ett+forandrat+klimat/Vader.htm

Länsförsäkringar Skåne. 2010a. *Värdegrunder*. Hämtat från internet 2010-11-26 från http://www.lansforsakringar.se/privat/om_oss/skane/vardegrund/sidor/default.aspx

Länsförsäkringar Skåne. 2010b. *Historia*. Hämtat från internet 2010-11-26 från http://www.lansforsakringar.se/privat/om_oss/skane/historia/sidor/default.aspx

Länsförsäkringar Skåne. 2010c. *Miljöansvar*. Hämtat från internet 2010-12-03 från http://www.lansforsakringar.se/privat/om_oss/miljo/miljoansvar/sidor/default.aspx

Länsförsäkringar Skåne. 2011a. Organisationschema. Hämtat från internet 2011-04-18 från http://www.lansforsakringar.se/privat/om_oss/skane/fakta/organisationsschema/sidor/default.aspx

Malmö stad. 2011. *GreenCLimeAdapt*. Hämtat från internet 2011-05-10 från <http://www.malmo.se/Medborgare/Miljo--hallbarhet/Miljoarbetet-i-Malmo-stad/Projekt--natverk/Projekt/GreenCLimeAdapt.html>

Region Skåne. 2010. *Klimatrapport för Skåne*. Hämtat från internet 2010-12-03 från www.skane.se/klimatrapporten

Staffanstorps kommun. 2011. *Översiktsplanen*. Hämtat från internet 2011-04-10 från <http://www.staffanstorp.se/download/18.41cbf67b125a255b51a80005463/Framtidens+kommun-%C3%B6versiktsplan.pdf>

Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut (SMHI). 2010a. *Klimatindikator – temperatur*. Hämtat från internet 2010-12-01 från <http://www.smhi.se/klimatdata/meteorologi/temperatur/1.2430>

Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut (SMHI). 2010b. *Klimatindikator – nederbörd*. Hämtat från internet 2010-12-01 från <http://www.smhi.se/klimatdata/meteorologi/nederbord/1.2887>

Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut (SMHI). 2010c. *Klimatindikator – havsvattenstånd*. Hämtat från internet 2010-11-26 från <http://www.smhi.se/klimatdata/oceanografi/havsvattenstand/klimatindikatorhavsvattenstand-1.2260>

Tidningarnas Telegrambyrå AB (TT). 2010. *Sverige klarar inte extremväder*. Hämtat från internet 2010-12-11 från <http://www.nyhetskanalen.se/1.1942543>

Thörn, Philip. 2008. *Att försäkra sig om en säker framtid – Försäkringsbolagens roll i att anpassa Sverige till ett förändrat klimat*. Hämtat från internet 2011-04-26 från <http://sind.nu/2008/09/01/30/>

Personlig kommunikation

Birch-lensen, Peter. 2011. Skadeförebyggare Lantbruk, Länsförsäkringar Skåne, Helsingborg. Intervju 2011-03-11

Braun, Linda. 2011. Jurist, Länsförsäkringar Skåne, Malmö. Intervju 2011-03-17

Folkesson, Marie-Louise . 2011. Stadsbyggnadskontoret, Tekniska nämnden, Staffanstorps kommun

Frank, Hans. 2011a. Skadecontroller och Kundombudsman, Länsförsäkringar Skåne, Helsingborg. Intervju 2011-05-13

Frank, Hans. 2011b. Skadecontroller och Kundombudsman, Länsförsäkringar Skåne, Helsingborg. Korrespondens per e-post 2011-06-18

Frank, Hans. 2011c. Skadecontroller och Kundombudsman, Länsförsäkringar Skåne, Helsingborg. Intervju 2011-01-04

Fredriksson, Stefan. 2011. Affärsområdeschef Privat, Länsförsäkringar Skåne, Helsingborg. Intervju 2011-04-08

Horstmark, Anders. 2011. VA-ingenjör och fd. VA-chef, Eslövs kommun. Telefonintervju 2011-04-12

Milotti, Stefan. 2011. Utredningsingenjör, VA Syd, Malmö. Intervju 2011-04-07

Nilsson, Martin. 2011. Jurist och Civilekonom, Regress HB, Halmstad. Telefonintervju 2011-03-23

Nilsson, Per. 2011. Koordinator och fd. VA-chef, Lomma kommun. Telefonintervju 2011-03-31

Nordström, Staffan. 2011. Affärsutvecklare och Skadeförebyggare Privat, Länsförsäkringar Skåne, Helsingborg. Intervju 2011-04-11

Nylin, Christina. 2010. Miljösamordnare och verksamhetsutvecklare, Länsförsäkringar Skåne, Malmö. Intervju 2010-12-07

Nylin, Christina. 2011. Miljösamordnare och verksamhetsutvecklare, Länsförsäkringar Skåne, Malmö. Intervju 2011-05-06

Possling, Björn. 2011. Ingenjör, VA Syd, Malmö. Intervju 2011-04-07

Skogman, Aron. 2011. Jurist, Mannheimer Swartling Advokatbyrå, Malmö. Telefonintervju 2011-04-17

Stenlo, Anna. 2011. Klimatanpassning Skåne, Samhällsbyggnadsavdelningen, Länsstyrelsen i Skåne län, Malmö. Korrespondens via e-post 2011-03-02

Svärdstrand, Ann-Christine. 2011. Dataserie för dygnsnederbörd i Eslöv (mätstation i Stehag) för augusti 2006 tillhandahållen via e-post av Ann-Christine Svärdstrand 2011-05-12 på kundtjänst, Sveriges Meteorologiska och Hydrologiska Institut (SMHI)

Westerling, Katarina . 2011. VA-ingenjör, VA-avdelningen, Eslövs kommun. Telefonintervju 2011-04-05

Företagsspecifik dokumentation

Länsförsäkringar Skåne. 2001. *Skadehandboken*

Länsförsäkringar Skåne. 2010a. *Villkor Villahemförsäkring*

Länsförsäkringar Skåne. 2011b. *Länsförsäkringar Skånes Skadedatabas*

Länsförsäkringar Skåne. 2011c. *Årsredovisning 2010*

Länsförsäkringar Skåne. 2011d. *Bolagsinformation, Fördjupning regress & återkrav, Grund för kommunikation - Länsförsäkringar och klimatfrågor från Länet* (intranätet)

Länsförsäkringar Skåne. 2011e. *Broschyr: På din sida 2011*

Tack

Först och främst vill jag rikta ett stort tack till mina handledare Christina Nylin på Länsförsäkringar Skåne och Beatrice Kogg på Internationella Miljöinstitutet, för all tid och tanke ni tillägnat mig i denna studie. Jag vill dessutom tacka Länsförsäkringar Skåne för all hjälp med tid och tanke från alla medarbetare på Malmö- och Helsingborgskontoret. Vidare vill jag lyfta fram Björn Lindfors och Pia Hantoft på Länsförsäkringar Skåne, som varit till stor hjälp i att få fram rätt skadedata till kapitel 4. Förutom alla som medverkat som respondenter för de djupgående intervjuerna, vill jag dessutom rikta ett stort tack till alla som verkat som respondenter i mina inledande intervjuer, genom vilka jag sedan kunde hitta mitt syfte och mina frågeställningar för studien. Nedan följer en lista på de personer jag är skyldig ett stort tack. Utan er hade denna studie inte blivit densamma:

Kristina Fontell, Lunds kommun

Björn Jacobsson, Länsförsäkringar Skåne

Stefan Wallencrona, Länsförsäkringar Skåne

Helen Nilsson, Länsförsäkringar Skåne

Joakim Svensson, Länsförsäkringar Skåne

Anders Nordin, Länsförsäkringar Skåne

Tor Adell, Länsförsäkringar Skåne

Aron Skogman, Mannheimer Swartling Advokatbyrå

Peter Birch-Iensen, Länsförsäkringar Skåne

Linda Braun, Länsförsäkringar Skåne

Marie-Louise Folkesson, Staffanstorps kommun

Hans Frank, Länsförsäkringar Skåne

Stefan Fredriksson, Länsförsäkringar Skåne

Anders Horstmark, Eslövs kommun

Stefan Milotti, VA Syd

Martin Nilsson, Regress HB

Per Nilsson, Lomma kommun

Staffan Nordström, Länsförsäkringar Skåne

Björn Possling, VA Syd

Anna Stenlo, Länsstyrelsen i Skåne län

Katarina Westerling, Eslövs kommun

Tack!

Bilagor

Intervjumallar

Frågor till medarbetare på Länsförsäkringar Skåne (inledande intervjuer):

Tema allmänt:

Berätta lite om dig själv.

Vad arbetar du som?

Vilka är dina huvudsakliga arbetsuppgifter/ dagliga arbete?

Tema miljö:

Först och främst, vad är miljöarbete för dig?

Hur skulle du beskriva företagets miljöarbete?

Hur är du involverad i företagets miljöarbete?

Tycker du att företagets miljöarbete berör 'rätt' områden?

Om nej, vilka områden borde företaget beröra mer?

Varför är dessa områden viktiga för företaget?

Tema skadeförebyggande:

Vad är skadeförebyggande arbete?

Inom din grupp, arbetar ni skadeförebyggande?

Om ja, vad gör ni för att skadeförebygga?

Skulle du kunna tänka dig andra sätt att skadeförebygga/ verka skadeförebyggande?

Tema klimatförändringar:

Hur skulle du beskriva klimatanpassning? (här vill jag se om de nämner begreppet skadeförebyggande)

Vilka aktörer ser du som aktiva med att klimatanpassa Skåne?

Vad ser du för länk mellan klimatförändringar och Länsförsäkringar Skåne?

Finns det fler länkar?

Om ja, vilken länk är viktigast för företaget?

Tema skador:

Utveckla... Dessa frågor ställs till någon som är ansvarig(/ kunnig) för skador inom respektive verksamhetsområde (privat, företag, lantbruk).

Vilka skador förknippar du med klimatförändringar?

Vilka av dessa är mest betydande för LF Skåne i nuläget?

Vilka skador tror du kommer bli mest betydande för LF Skåne inom en 40-årsperiod?

Frågor till VA-/Kommuntjänstemän (inledande intervjuer):

Tema klimatförändringar

Tror du att klimatförändringarna kommer påverka kommunen?

Negativt/ positivt?

Vad tror du kommer vara de största effekterna av ett förändrat klimat inom kommunen?

Har ni märkt av trender som pekar på att klimatet redan nu har förändrats?

Vilka?

Tema klimatanpassning

Jobbar ni inom kommunen aktivt med att anpassa för ett förändrat klimat?

Handgripligen, vad gör ni?

Inom vilka områden klimatanpassar kommunen i nuläget?

Finns det områden du tycker ni borde satsa mer på vad gäller anpassningen?

Hur väl fungerar VA-systemet i händelse av kraftig nederbörd eller snösmältning?

Finns det svaga punkter på VA-systemet som borde uppdateras?

Hur väl är ni medvetna om försäkringsregression i händelse av skada?

Har ni fått en utbetalning återkallad? Varför?

Tema ansvar

Vilka aktörer förutom kommunerna är aktiva i ett klimatanpassande arbete?

Vilka aktörer förutom kommunerna tycker du borde vara engagerade i frågan?

Kan det läggas mer ansvar på någon av dessa aktörer tycker du?

Privatpersoner? Försäkringsbolag?

Frågor till jurister inom Länsförsäkringar Skåne samt till extern konsultverksamhet (Regress HB)

Vilka är anledningarna till att kommuner blir återbetalningsskyldiga i händelse av utbetald skadekostnad i samband med vattenskada?

I samband med vattenskador där underdimensionerade/ dåligt underhållna vattenledningssystem är orsaken:

Är det återkommande regressärenden i vissa kommuner? Vilka?

Ser ni mönster eller trender kring vilka kommuner ni regresslägger ärende?

Hur vanligt är det att en privatpersons ärende regressläggs?

Hur många regressärenden med kommuner inblandade hanteras varje år?
(även i ett 10-års perspektiv?)

Hur stor del av er arbetsbörda går åt att regresslägga kommuner i samband med vattenskada?

Vilka summor regressläggs kommuner i dessa ärenden (~ per ärende)?

Finns det siffror på hur mycket ni på LF Skåne får tillbaka i regressärenden från kommuner?

(10-års perspektiv?)

Hur stora är de administrativa kostnaderna för LF Skåne i genomsnitt per ärende?
Vad uppgår de administrativa kostnaderna inom ett 10-års perspektiv till?

Tycker ni att kommuner verkar förstå varför ärende regressläggs? Lär de sig något av det?

Finns det exempel på kommuner där ni ser att kommunen i fråga förebygger/ anpassar sitt vattenledningssystem efter att de varit tvungna att hantera regressärende?

Tror ni kommuner kan spara pengar på att faktiskt anpassa istället för att bli återbetalningsskyldiga i samband med återkommande vattenskador?
Förstår kommuner detta?

Finns det ett ekonomiskt intresse från LF Skånes håll att minska antalet regressärende?

Hade LF Skåne kunnat arbeta mer aktivt med skadeförebyggande arbete mot kommuner?
Hur?

Vilka aktörer tycker ni borde vara delaktiga i att anpassa för ett förändrat klimat (klimatanpassa) och förebygga vattenskador?

Specifika frågor till VA-försörjning - Staffanstorps kommun

Varför fanns inga underhållsplaner för VA-systemet innan 9 augusti år 2006?

Var det ingen som hade larmat om dåligt skötta vattenledningar innan skyfallet år 2006?

Vad blev den slutliga kostnaden för kommunen gällande utbetalningar i de regressärenden i samband med skador förorsakade av skyfallet år 2006?

I anslutning till skyfallet år 2006, kom det in en protestlista till kommunens VA-avdelning. Tror du att kommunen hade gått vidare med VA-frågorna om det vore så att kommuninvånarna inte varit så pådrivande?

Hade kommunen då 'nöjt' sig med att betala ut pengar i följande regressärenden och sedan bara hoppats på att ett sådant skyfall inte skulle inträffa på länge igen?

Tror du att det finns incitament i kommuner att arbeta aktivt och långsiktigt med VA-frågor (mer än bara på förvaltningsnivå), om kommunen i fråga hittills ej drabbats så som ni drabbades år 2006?

Vad är vinsten av ett kommungränsöverskridande samarbete i VA-frågor, såsom ABMA och VA-Syd?

Hur långt har ni kommit med en upprustning av VA-nätet inom kommunen?

Ekonomiska medel för renovering av VA-nätet? Varifrån?

Hur påverkas skattebetalarna inom kommunen av alla översvämningsskador? Regresser? Renovering av VA-nätet?

Specifika frågor till VA-försörjning - Lomma kommun

Fanns det underhållsplaner för VA-systemet 2007?

Var det ingen som hade larmat om dåligt skötta vattenledningar innan skyfallen år 2007?

Vad blev den slutliga kostnaden för kommunen gällande utbetalningar i de regressärenden i samband med skador förorsakade av skyfallet år 2007?

Var kommuninvånarna pådrivande i VA-frågor efter skyfallen 2007?

Innebar det en stor skillnad i engagemang från kommuninvånare efter händelserna år 2007?

Innebar det ett större engagemang politiskt efter händelserna år 2007?

Tror du att Lomma kommun hade uppdaterat sitt VA-system om skyfallen 2007 ej hade skett?

Har det från förvaltningsnivå ibland känts som om frågor kring VA ej varit högt upp på den politiska agendan innan händelserna år 2007?

Tror du att det finns incitament i kommuner att arbeta aktivt och långsiktigt med VA-frågor (mer än bara på förvaltningsnivå), om kommunen i fråga hittills ej drabbats så som ni drabbades år 2007?

Vad är vinsten av ett kommungränsöverskridande samarbete i VA-frågor, såsom ABMA och VA-Syd?

Hur långt har ni kommit med en upprustning av VA-nätet inom kommunen?

Ekonomiska medel för renovering av VA-nätet? Varifrån?

Hur påverkas skattebetalarna inom kommunen av alla översvämningsskador? Regresser? Renovering av VA-nätet?

Specifika frågor till VA-försörjning – VA Syd

Hur ser ni på VA Syd på klimatet som hot för VA-försörjningen?

Vilka andra faktorer påverkar skadeutfallet för översvämningsskador? Dagvatten?

Dikningsföretagen har ansvar för dagvattenhantering, är det bra? Tycker ni att det ansvaret istället borde läggas på VA? Varför tror ni det? Tror ni det finns fördelar med att även VA ansvarar för dagvattenhanteringen? Nackdelar?

Vilka är de stora fördelarna med ett kommungränsöverskridande samarbete i VA-frågor, likt VA SYD?

Vilka är utmaningarna med ett större övergripande ansvar?

När ni nu ska ingå avtal med Eslövs kommun, vilka typer av förundersökningar av deras VA-nät har gjorts?

Vilka faktorer påverkar skadeutfallet översvämningsskador i Lunds kommun?

Skiljer sig dessa faktorer mot de för Eslövs kommun?

Hur ser underhållsplaner för VA-systemen ut?

Är ni mest intresserade av att bygga ut befintliga system eller satsar ni mer på lokala lösningar?

Hur arbetar ni på VA Syd för att förebygga översvämningsskador? Handgripligen?

Fokuserar ni på privata hushåll i det förebyggande arbetet? Hur då?

Vilka incitament tror ni det finns för privata hushåll att förebygga översvämningsskador? Finns det några incitament överhuvudtaget?

Tror ni privata hushåll inser risker med översvämningsskador? Köper man villa utifrån lägst risk för skada? Varför inte?

Hur kan privata fastighetsägare bli mer varse om riskerna med översvämningsskador?

Varifrån ska denna information komma? Försäkringsbolagen, VA-försörjning, kommuner, Länsstyrelsen? (vilken aktör påverkas mest ekonomiskt?)

Handlägger ni på VA Syd regresstalan från försäkringsbolag eller kopplar ni in extern hjälp? Hur stora belopp regressläggs er varje år?

Är VA Syd just nu involverade i regresstalan? För vilken kommun/ område? Vilka försäkringsbolag?

Ser ni på VA Syd att det finns möjlighet för, inte bara kommungränsöverskridande samarbete, utan även samarbete mellan VA-försörjare och försäkringsbolag i ett skadeförebyggande arbete? Hur skulle ett samarbete kunna se ut? Fordelar med ett sådant samarbete? Utmaningar?

Skulle ni hålla med om att mer resurser sätts in i skadeförebyggande projekt i tidsmässig nära anslutning till att översvämningsskador har skett? Tror ni att det gäller de flesta kommuner i Skåne? Varför är det så? Skulle det inte vara mer kostnadseffektivt att förebygga?

Tror ni att det finns incitament för kommuner/ VA-försörjare att arbeta långsiktigt och förebyggande med VA-frågor, om kommunen i fråga hittills ej drabbats så hårt av översvämningsskador tidigare?

Tror ni att det 'krävs' att en kommun måste drabbas hårt innan VA- och dagvattenfrågan blir mer aktuell och ett utökat skadeförebyggande arbete kan komma till stånd?

Tror ni att det politiska trycket, nerifrån kommuninvånarnivå, är ett måste för att komma till stånd med ett utökat skadeförebyggande arbete?

Vad tror ni det hade kostat att uppdatera alla nät (dagvatten inkluderat) så att de utan problem klarar av ett 10-årsregn?

Ekonomiska medel för renovering av VA-nätet? Varifrån? Statligt stöd?

Hur påverkas skattebetalarna inom kommunen av alla översvämningsskador? Regresser? Renovering av VA-nätet? Direkt: VA-avgift? Indirekt: allokering av skattemedel?

Frågor till Affärsområde Privat, Länsförsäkringar Skåne

Hur har skadeutfallet gällande översvämningsskador sett ut de senaste 10 åren?

Tror du att klimatförändringar är en bidragande faktor till ökningen?

Tror du att skadeutfallet för översvämningsskador kommer att öka pga. Klimatförändringarna?

Vilka andra faktorer ser du som betydande för de ökade kostnaderna för översvämningsskador?

Inom ditt yrke, hur mycket styr du över det skadeförebyggande arbetet, det vill säga skadeförebygg privat?

Hur förebygger ni privat för översvämningsskador?

Finns det ytterligare sätt att verka skadeförebyggande vad gäller översvämningsskador?

Hur förebygger ni för brandskador exempelvis?

Skulle den typen av förebyggande genom villkor och premierabatter i den mån försäkringstagaren själv minskar riskerna kunna appliceras på översvämningsskador? Om nej; varför inte? Om ja; återkom längre ned...

Tror du att den förebyggande verksamheten är kostnadsminskande?

Hur mäts skadeförebygg privat?

Går den verksamheten att mäta ekonomiskt?

Finns det ekonomiskt utrymme att utöka den skadeförebyggande verksamheten privat?

Hur? / Varför inte?

Vilket ansvar har Länsförsäkringar Skåne att arbeta skadeförebyggande med översvämningsskador?

Vilka andra aktörer har ett ansvar att skadeförebygga?

Kan mer ansvar läggas på någon/ några av dessa aktörer?

Vilka? Varför? Hur?

Vilka incitament tror du det finns för försäkringstagare att förebygga översvämningsskador? Vilka aktörer har/ borde ha incitament att förebygga översvämningsskador privat? Vilka aktörer belastas ekonomiskt i händelse av skada?

Tror du att privata kunder reflekterar över risker för översvämningsskador vid köp av ny bostad?

Hur kan privata husägare bli mer varse om riskerna? Kan LF Skåne påverka deras medvetande?

Tror du det kan finnas en kostnadsminskande effekt i att samarbeta mer med VA-försörjare och kommuner i frågor som berör skadeförebyggande verksamhet och översvämningsskador? Hur skulle ett samarbete kunna se ut? Fördelar med ett samarbete? Utmaningar?

... återknytta: Tror du att LF Skåne och skadeförebygg Privat hade varit intresserade av att, tillsammans med VA-försörjare, ta fram en lista på åtgärder kunder kan genomföra för att få premiereduktion för hemförsäkring?

I fråga om översvämningsskador, tycker du att LF Skåne och VA-försörjare har samma intressen? Om nej; Kan du förklara varför inte och vad som skiljer?